

42842

श्रीमद्

नारायणीयम् ।

SREE

NARAYANEYAM

OF

Meppathoor Narayana Bhattathiri.

1925.

PUBLISHED BY

LOGAKSHEMAM CO., LTD.,

TRICHUR.

(Price as. 12.)

Handwritten notes in a circular stamp:

२२

मि. १०००००३५

१०००००३५

१०००००३५

॥ श्रीः ॥

नारायणीयम् ।

मेप्पत्तूर नारायणभट्टपादैः प्रणीतम् ।

श्रीशिवपुरस्थ मङ्गळोदयमुद्रालयस्वामिन्या

योगक्षेमजनतया प्रकाशितम् ।

22/10/1925
मेप्पत्तूर
नारायणभट्टपादैः
प्रणीतम्

1925

Copy-right.

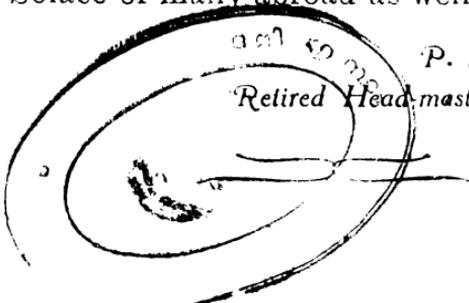
PREFACE.

Narayaniya is a narrative and philosophical poem, glowing with the fervour of religion and piercing the reader with the thrill of devotion. It celebrates the glory of Narayana dwelling in the hearts of people and enshrined in Gurupavanapura, one of the oldest temples in South Malabar. The poem embodies the essentials of "Bhagavatam" portrayed in the choice diction of the author and enriched with his subtle and sublime imagery. The work discloses consummate art. Holy people in Kerala recite the poem every day as a means to exaltation and final release.

The work was composed by Meppatur Narayana Bhattapada, a Nambudiri Rishi who lived in the latter half of the sixteenth century. He was well posted in the divers branches of sanskrit literature and was pre-eminent as a grammarian and Adwaitha-Yogin. Many of the Sidhantas explained in his own treatise on grammar, entitled "Prakriya Sarvasvam" have been illustrated in all his works.

Acts of religious duty lead only to impermanent results. Emancipation is accomplished through study and fervid piety leading to self-realisation. This is the key-note of the whole poem.

The book will be interesting both to the literate and the philosopher. It has for long been the Solace of the pious in Malabar and will, it is hoped, hereafter be the Solace of many abroad as well.

P. Sankunni Menon.

Retired Headmaster, Sirkar High School,

Trichur.

भू मि का ।

एष हि निसर्गः प्राणिनां, यत् कर्दमे पतितं कनकदलं मन्यते काचखण्डं तदेव पुनः शाणघर्षणविशोधितं सम्यक् । तन्नेदमाश्चर्यं यद्युत्तमान्यपि ग्रन्थरत्नानि विवर्णमुद्रापणमलीमसानि नाद्रियन्ते विबुधाः, सुवर्णमुद्राङ्कितानि तु प्रकर्षेण बहुमन्यन्ते । इयं च रीतिः श्रीनारायणभट्टपादानुगृहीतस्य श्रीनारायणीयस्तोत्ररत्नस्यापि विषये दृश्यते समनुगता, यन्महार्घमप्येतत्समुचितया विधया नैतावदवधि मुद्राप्य प्रकाशितमिति केरळेतदेशवास्तव्यानां पण्डितानां मध्ये नातीवाविन्दत प्रचारम् । अत एव साम्प्रतं तदेतदतिस्पष्टैर्नागराक्षरैस्सम्मुद्र्य कमनीयया विधया सन्निवध्य प्रकाशयितुमुदयुक्त श्रीमङ्गळोदयमुद्रालयस्वामिनी श्रीमती योगक्षेमजनतेति प्रमोदावहां वार्तामुपहरामि विदुषां कर्णयोः पूर्णपात्रम् ।।

श्रीनारायणीयाख्यमेतत् स्तोत्रं द्वेषा विभर्ति नामान्वर्थमिति 'द्वेषा नारायणीय'मिति ग्रन्थोपसंहारपद्ये कविनैव वितीर्णाद् ग्रन्थविशेषणादवगम्यते । श्रीनारायणमुद्दिश्य विरचितमित्येको नारायणेन प्रणीत इत्यन्यश्चात्र 'नारायणीय'शब्दस्य विवक्षितावर्थो । स्तोत्रमेतच्छ्रीगुरुवायुपुरकृतसन्निधानस्य श्रीनारा-

(ii)

यणस्य गुणगणानां प्रतिपादकमित्याद्यः, सुगृहीतनाम्ना सर्वशा-
स्त्रांभोधिपारदृश्वना कविवरेण्येन श्रीनारायणभट्टपादेन प्रणीतमिति
द्वितीयश्चार्थः सुघटितः संदृश्यते । महाकविरेष दैवादापतित-
स्यात्मनो वातरोगस्य निवारणाय सर्वसन्तापहरं श्रीगुरुवायुपुरा-
धशिं शरणं प्राप्य श्रमिद्भागवतसारसर्वस्वसमुच्चयभूतेनानेन स्त्रो-
त्रेण समुपसेव्य श्रीभगवदनुग्रहेणायुरारोग्यसौख्यमलभतेत्यैतिहा-
सिका वदन्ति ॥

एतत्प्रणेता श्रीनारायणभट्टपादः केरळेषु सुप्रसिद्धे
'प्रकाश'देशे 'चन्दनकाव्' इति प्रसिद्धस्य देवीक्षेत्रस्य समीपे
'मेप्पत्तूर'रिति प्रख्याते नम्पूतिरिब्राह्मणगृहे जनिमलभत । सांप्रतं
यद्यपि 'मेप्पत्तूर्' गृहं नाम्ना केवलमवाशिष्यते तथापि चन्दनव-
नालयाया देव्याः क्षेत्रं नाधुनापि क्वञ्चितं कालेन । क्षेत्रमेतद्-
श्लिणकेरळखण्डे पोन्नानिभूमण्डलान्तर्गते कुरुंपत्तूराख्यदेशे वर्त-
ते । या हि तत्रास्ते एव देवी श्रीभट्टपादानां परदेवतेति श्रूय-
ते । भट्टपादानामवतारकाले तदीयगृहस्य कीदृशी स्थितिः, कौ
हि नामास्यावतारेण धन्यतामधिगतौ मानापितरौ, के चास्य बा-
न्धवाः इत्यादयः प्रश्ना न शक्यन्ते प्रतिवक्तुम् । यद्यपि प्रश्ना-
नामेषां प्रत्युत्तराणि सकौतुकं श्रोतुमिच्छन्ति सर्वेपि पण्डिता-
स्तथापि प्राचीनानां चरित्रविषये परमनास्था तान् दुःखाकरो-
ति । यः पुनरमुष्यावतारेण पावितः कालः सोयमञ्जसा शक्यं
निगदितुम् । यत् प्राचीनादारभ्य कालाद्विदुषां समुदायेषु प्रच-

रितां रीतिमनुरुध्य कविनानेनापि नारायणीयस्यान्ते ग्रन्थसमा-
प्तिदिनकलिसंख्या दृश्यते सन्निवेशिता । यस्मिन् हि कलि-
दिने नारायणीयं समाप्तिमगमत्तस्य नाम 'आयुरारोग्यसौ-
ख्य'तित्यासीत् । एषा च कलिदिनसंख्या गणकसङ्केतमनुरुध्य
संयोजिता १७८२२१० आत्मिका भवति, यस्यां वर्षतामानीय
यथोचितव्यवकलनविधानेन संस्कृतायां ७६३ तम कोळम्बाब्दे
वृश्चिकमास त्रयोविंशदिने रविवारे तदेतन्नारायणीयस्तोत्रं समा-
प्तिमगमदिति सिध्यति । तस्मात्सप्तविंशदधिकानि त्रीणि शता-
नि वत्सराणामतीतान्यस्य विराचितस्य ग्रन्थरत्नस्य । एवं च म-
हाकवेरस्य जीवितकालः ए. डि. षोडशशतकस्योत्तरार्धमिति प-
र्यवस्यति ॥

यथा वयमैतिहासिकानां मुखाच्छृणुमस्तथास्य श्रीनाराय-
णीयस्य प्रणेता केरळब्राह्मणकुलावतंसः श्रीमान् नारायणभट्टपादो
बाल्ये अननुगृहीतो त्रिद्यया अकटाक्षितश्च पाण्डियेन यौवनोदये
सांसारिकं सुखमेव परं प्राप्यं भावयन् तृक्कण्टियूराख्यपिषारक-
निलयने कृतदारपरिग्रहस्तत्रैव निवसन्नासीत् । तस्मिंश्च पिषार-
कगृहे परमपण्डितोच्युतनामा पिषारकः समवर्तत । सं कदाचि-
च्छ्रीमतो भट्टपादस्य कुशाग्रधिषणतां विद्यावैमुख्यञ्च पश्यन्नतीव
दूयमान सोत्प्राप्तैर्वाक्यैरन्तस्तापमापाद्य तमेनं विद्याग्रहणाय
प्राचोदयत् । प्रचोदितश्चायं प्ररोचितः स्वभावसुभगया देव्या
भारत्या अच्युतपिषारकस्यैव शिष्यतां प्रतिपद्युःकाव्यनाटकादीन्

व्याकरणादिशास्त्राणि चाधीयन् परिमितेन कालेन परां कोटिं
पाण्डित्यस्याटीकत ॥

अत्रेति हस्माहुः सूरयो यदयं भट्टपादो ब्राह्मणोचितेषु
वेदेष्वप्यकृतपरिचय आसीद्, अथ तदर्थमाचार्यान्तरान्वेषणप-
राङ्मुखः पिषारकादेव द्विजान्तरान्तर्हितस्सन्नधीते स्म वेदानपि,
पिषारकश्च स्वतो वेदोपदेशेनधिकारी अधिकारहीनकर्मानुरूपम-
नुपदमेव वातिकस्समपश्यत् । ततश्च दूयमानो भट्टपादः सङ्कल्प-
शक्या गुरोर्वातरोगं स्वस्मिन् संक्रमय्य प्रपीडितोऽऽवन्महता
वातेन, यन्निवारणायैव श्रीगुरुवायुपुराधीशं भजन् प्राणैषीदिदं
नारायणीयस्तोत्रं, यदन्ते च कलयतां प्राप्यायुरारोग्यसौख्यम-
लभत् ॥

आसिंश्च समस्तस्तोत्रचक्रवर्तिनि श्रीमति नारायणीये ग-
ङ्गातरङ्गभङ्गीमिव प्रकटयन्ती शब्दसंपत्, पाठकमनःपुण्डरीकेषु
प्राभातिकारुणकिरणकेळीमिव प्रकाशयन्ती स्मर्यमाणमनोहरार्थ-
समृद्धिः, विबुधधिषणाकळकण्ठीषु मायूरीमिव मृदङ्गमार्जनाम-
काण्डताण्डवकलाचार्यकधुरन्धरामाकलयन्ती रीतिगुणालङ्कारा-
दिचातुरी, सहृदयहृदयकुमुदेषु चकचकायमानचन्द्रिकाचयचम-
त्कृतिमिव जनयन्ती रसभावादिसंपादित्याद्या असंख्येया गुणग-
णाः स्वयंवेद्या एव पाठकमहाशयैरिति नास्तीयते तत्र विस्तरः ।
न चात्र कश्चिदपि समुद्भ्रियते निदर्शनार्थं श्लोकः, यदुदाहरणक-
थाक्रान्तायां बुद्धौ खलेकपोतन्यायेनाहमहामिकां प्रकटय्य पुर-

स्सरन्ति परस्सहस्राणि पद्यानि । एतवत्सु संश्लिप्तया त्रिधया
 शक्यते वक्तुं यत्समस्तेपि संशोधिते संस्कृतसाहित्ये न समुपल-
 भ्येत तादृशोन्यः कविः, यो हि पाण्डित्येन भक्तिप्रकर्षेण चैतन्स्तो-
 त्प्रकारं भट्टपादमतिशयीत । तन्नैतदाश्चर्यं, यदेतत्पमकालिकाः,
 कवयोऽन्ये कविकर्मकलायां नैजमतिशिशयिषन्ते स्म । एष हि
 कविः शाब्दिकप्रक्रियायां माघः, अर्थगौरवे भारविः, रसपौष्कल्ये
 कालिदासः, रचनाचातुर्ये श्रीहर्षः, प्रौढार्थकल्पनायां मुरारिः,
 सहृदयहृदयाह्लादके भक्तिप्रकर्षे तु प्रह्लाद इति सुप्रसिद्धानां
 नानाकवीनां गुणविशेषा भक्त्यातिरेकतातिशया एकस्थैवास्य
 नारायणयिस्य परिचयेन पाठकैरास्वादयितुं शक्यन्ते ॥

श्रीमन्नारायणभट्टपादेन नारायणीयादन्येपि बहवो ग्रन्थाः
 सन्ति विनिर्भिताः । गद्यपद्यात्मकत्वाच्चम्पूपदव्यपदेशमर्हन्तोऽपि
 प्रबन्धनाम्ना केरळेषु प्रसिद्धा बहवः काव्यनिबन्धा एतदीयकृतिषु
 प्रकृष्टं किमपि स्थानमधितिष्ठन्ति पाञ्चालीस्वयंवरः, सुमद्राह-
 रणं, राजसूयं, दूतवाक्यं, कुचेलवृत्तं, अष्टमीचम्पूः, श्रीमाटमही-
 शप्रशस्तिः इत्याद्या ग्रन्था अतीव प्रसिद्धाः । अत्राष्टमीचम्पूव्या-
 घ्रपुरीश्वराष्टमीमहोत्सववर्णनपरा, प्रशस्तिस्तु गोश्रीमहाराजवर्ण-
 नपरा । तच्च द्वयं चम्पूरित्येव व्यवह्रियते । पाञ्चालीस्वयंवराद्-
 यस्तु प्रबन्धा एव । प्रबन्धस्येतरासाधारणो धर्मस्त्वमित्ययो-
 ग्यत्वमिति प्रतिभाति । यद् भट्टपादप्रणीतास्सर्वेपि प्रबन्धाः के-
 रळदेशवर्तिषु क्षेत्रेषु सूतमागधादिभिर्विशिष्टनेपथ्यविधानपुर-

स्सरमभिनीयन्ते । अनेन मन्ये प्रबन्धा एते न श्रव्यकाव्यत्वेन परन्तु दृश्यकाव्यत्वेन विनिर्मिता इति । प्रकर्षेण बध्यते अभिनययोग्यताधानपूर्वकं निबध्यत इति प्रबन्धशब्दस्यार्थः । एते च प्रबन्धा देवनारायणाख्यस्य राज्ञस्समादेशेन तादात्विकस्य कस्यचित् सूतस्य प्रार्थनया च प्रणीता इति श्रूयते । देवनारायणप्रभुणा नाटकनिर्माणायाज्ञप्तो भट्टपादः सत्सु कालिदासादीनां नाटकेषु, स्वयं नाटकनिर्माणं साहसिकं मन्वानो नाटकदेशीयानिमान् प्रबन्वान् प्राणैषीदिति च श्रूयते जनवादः ॥

श्रीपादसप्तत्याख्यं देवीस्तोत्रं, धातुकाव्याख्यं काव्यं च श्रीमन्नारायणभट्टपादप्रणीतेषु मन्येष्वेवान्तर्भवतः । तत्र श्रीपादसप्ततिः श्रीमुक्तिस्थलक्षेत्रवासिन्या देव्याः पराम्बिकायाः स्तोत्रम् । धातुकाव्यन्तु वृकोदरोदितानां धातूनामुदाहरणाय निर्मितं काव्यम् । एतच्च काव्यत्वेन शास्त्रत्वेन च विदुषां चेतस्समाकर्षति । अनयोर्ग्रन्थयोः श्रीपादसप्ततिः श्रीभट्टपादेन श्रीमन्नारायणीयनिर्माणानन्तरमप्यप्रतिष्ठिताद्वैतबुद्धिना पराम्बिकाया मुक्तिस्थलक्षायाः पादमूलमुपेत्य विरचितेति, तन्निर्माणानन्तरमस्याद्वैतबुद्धिः सुप्रतिष्ठिता समभूति च श्रूयते ॥

‘प्रक्रियासर्वस्व’नामा महाग्रन्थोस्य कृतिषु सर्वथा प्राधान्यमर्हति । तन् किल ग्रन्थरत्नं शब्दशास्त्रग्रन्थेष्वत्युत्तममिति सुप्रसिद्धमेतत् । एतच्च श्रीदेवनारायणराजस्यादेशेन प्रणीतम् । सर्वस्वस्यास्यारम्भमङ्गलं—

“रासविलासाविलोळं
स्वरत मुरारेर्मनोरमं रूपम् ।
प्रकृतिपु यत् प्रत्ययवत्
प्रत्येकं गोपिकासु संमिळितम् ॥

इति पद्यमेव ग्रन्थस्यास्य लाळित्यं कवे रासिक्यं च विशदीकरो-
ति । श्रीमतो भट्टोजिदीक्षितस्य सिद्धान्तकौमुदी यथा व्याकर-
णं पिपठिषुभिः पठ्यते तथा प्रक्रियासर्वस्वमपि पाठ्यमेव ।
तथा पाठाभावस्तु तदसम्मुद्रणप्रयुक्तः । सर्वस्वे गहनविषया-
णामुदाहरणं सरसैर्हरिकथाप्रतिपादकैश्च श्लोकैर्विधीयते । यथा
तुलोपमयोः प्रस्तावे

‘जलदस्य तुला गात्रं भुजो नोपमा भुजा ।
अधरेण तुलामेति पल्लवो वल्लवीपतेः’ ॥

इति । एवमतीव सरसमेतत्सर्वस्वमध्येतुणामत्युपकारकामिति
निश्चप्रचमेतत् ॥

संस्कृतसाहित्यस्य सुमहदुपकृतवत्सु महाकविषु श्रीनारा-
यणभट्टपादस्याभ्यर्हितं स्थानमस्तीति सर्वेपि सम्मन्येरन् । तदीय-
ग्रन्थानां नागराक्षरैरमुद्रितत्वमेव सरसग्रन्थपरिशीलनलोलुपानां
विषादावहम् । यद्यपि केरलाक्षरैर्ग्रन्थाक्षरैश्चैतद्विधाः केचिद् ग्र-
न्था मुद्रितास्सन्ति तथापि देवनागराक्षरैरसम्मुद्रितत्वादौत्तराहाः
प्रायेण तत्परिशीलनभागधेयं न लभन्ते । किं च प्रक्रियासर्व-

स्वादयः केचन ग्रन्था एतावदवाधि न मुद्रापिता एव । यदि हि सर्वेपि सांप्रतं समुपलभ्यमाना एतदीयग्रन्था देवनागराक्षरैर्मुद्राप्य प्रकटीक्रियेरंस्तर्हि श्रीनारायणभट्टपादस्य कीर्तिः केरळदेशं भारतवर्षमप्यतिक्रम्य द्वीपान्तरेष्वप्यविकलं प्रचारं लभेतेति सुनिश्चितं वक्तुं शक्यते

एवंभूतस्य श्रीनारायणभट्टपादस्य प्रधानकृतिभूतमिदं नारायणीयस्तोत्रमेवं रमणीयैरक्षरैर्मुद्रापितवतां मङ्गलोदयमुद्रालयाध्यक्षाणामयमुद्यमः सर्वथा श्लाघनीय एव । इत्थमेवास्येतरेषामपि ग्रन्थतल्लजानां प्रकाशने मङ्गलोदयधुरन्धराः परिकरमावध्नीयुरिति, ततश्च महन्मङ्गलं संस्कृतभाषाया उदीयादिति च विश्वसिमि ॥

इति

TRICHUR, }
23—1—'25. }

सहृदयसमुदायविधेयः
K, Vasudevan Moossed,

॥ श्रीरस्तु ॥

नारायणीयम् ॥

प्रथमदशकम् ।

सान्द्रानन्दावबोधोधात्मकमनुपमितं कालदेशावधिभ्यां
निर्मुक्तं नित्यमुक्तं निगमशतप्रहस्रेण निर्मायमानम् ।
अस्पष्टं दृष्टमात्रे पुनरुरुपुरुषार्थात्मकं ब्रह्मत्वं
तत्तावद्भाति साक्षाद्गुरुपवनपुरे हन्त भाग्यं जनानाम् ॥ १ ॥
एवं दुर्लभ्यवस्तुन्यपि सुलभतया हस्तलब्धे यदन्य-
त्तन्वा वाचा प्रिया वा भजति वत जनः क्षुद्रतैव स्फुटयम् ।
एते तावद्वयन्तु स्थिरतरमनसा विश्रयीडापहत्यै
निश्शेषात्मानमेनं गुरुवचनपुराधीशमेवाश्रयामः ॥ २ ॥
सत्त्वं यत्तत्पराभ्यामपरिकलनतो निर्गलं तेन तावद्
भूतैर्भूतेन्द्रियैस्ते वपुरिति बहुशः श्रूयते व्यासवाक्यम् ।
तत्स्वच्छत्वाद्यदच्छादितपरसुखचिद्गर्भनिर्भासरूपं
तस्मिन् धन्या रमन्ते श्रुतिमति मधुरे सुग्रहे विप्रहे ते ॥ ३ ॥
निष्कम्पे नित्यपूर्णे निरवात्रिपरमानन्दपीथूषरूपे
निर्लीनानेकमुक्तावलिमुभगतमे निर्मलब्रह्मसिन्धौ ।

कलोलोलासतुल्यं खलु विमलतरं सत्वमाहुस्तदात्मा
कस्मान्नो निष्कलात्वं सकल इति वचस्त्वत्कलास्त्रेव भूमन् ॥ ४

निर्व्यापारोपि निष्कारणमज भजसे यत्क्रियाभीक्ष्णाख्यां
तेनैवोदेति लीना प्रकृतिरसतिकल्पापि कल्पादिकाले ।
तस्यास्संशुद्धमंशं कमपि त्मतिरोद्वायकं सत्वरूपं
स त्वं धृत्वा दधासि स्वमाहिमविभवाकुण्ठवैकुण्ठरूपम् ॥ ५ ॥

तत्ते प्रत्यप्रधाराधरललितकलायावलीकेलिकारं
लावण्यस्यैकसारं सुकृतिजनदृशां पूर्णपुण्यावतारम् ।
लक्ष्मीनिशङ्कलीला निलयनममृतस्यन्दसन्दोहमन्त-
रिसञ्चत्साञ्चैतकानां वपुरनुकलये मारुतागारनाथ ॥ ६ ॥

कष्टा ते सृष्टिचेष्टा बहुतरंभवखंदावहा जीवभाजा-
मित्येवं पूर्वमालोचितमजित मया नैवमद्याभिजाने ।
नो चेज्जीवाः कथं वा मधुरतरामिदं तद्द्वयुश्चिद्रसार्द्रं
नेत्रैः श्रोत्रैश्च पीत्वा परमरससुधां बोधिपूरे रमेरन् ॥ ७ ॥

नभ्राणां सन्निवृत्ते सततमपि पुरस्तरनभ्यर्थितान-
प्यर्थान् कामानजस्रं विवरति परमानन्दसाग्रां गतिं च ।
इत्थं निशेषलभ्यो निरवधिकफलः पारिजातो हरे त्वं
क्षुद्रन्तं शक्रवाटीद्रुममभिलषति व्यर्थमर्थिब्रजोयम् ॥ ८ ॥

कारुण्यात् काममन्यं ददति खलु परे स्वात्मदस्त्वं विशेषा-
दैश्वर्यादीशतेन्ये जगति परजने स्वात्मनोपीश्वरस्त्वम् ।

त्वय्युच्चैरारमन्ति प्रतिपदमधुरे चेतनास्फीतभाग्या-
स्त्वञ्चात्माराम एवेत्यतुलगुणगणाधार शौरे नमस्ते ॥ ९ ॥

ऐश्वर्यं शङ्करादीश्वरविनियमनं विश्वतेजोहराणां
तेजसंहारिर्वार्यं विमलमपि यशो निःप्रहैश्रोपगीतम् ।
अङ्गासङ्गा सदा श्रीरखिलविदसि न कापि ते सङ्गवार्ता
तद्वातागारवासिन् मुरहर भगवच्छुद्धमुख्याश्रयोसि ॥ १० ॥

इति भगवन्महिमानुवर्णनं प्रथमदशकं समाप्तम् ॥

द्वितीयदशकम् ।

सूर्यस्पर्धिकिरीटमूर्ध्वतिलकभोङ्गासिफालान्तरं
कारुण्याकुलनेत्रेभार्द्रहसितोद्भासं सुनासापुटम् ।
गण्डोद्यन्मकराभकुण्डलयुगं कण्ठोज्ज्वलत्कौस्तुभं
त्वद्रूपं धनमात्यहारपटलश्रीवत्सदीपं भजे ॥ ११ ॥

केयूराङ्गदकङ्कगोत्तममहारत्नांगुलीयांकित-
श्रीमद्बाहुवतुष्कसङ्गतगदाशंखारिपङ्केरुहाम् ।
काञ्चित् काञ्चनकाञ्चिलाञ्छितलसत्पीतांबरालंबिनी-
मालंबे विमलांबुजश्रुतिपदां मूर्तिं तवार्तिच्छिद्रम् ॥ १२ ॥

यत्त्रैलोक्यमहीयसोऽपि महितं सम्मोहनं मोहनात्
कान्तं कान्तिनिधानतोऽपि मधुरं माधुर्यधुर्यादपि ।

सौन्दर्योत्तरतोपि सुन्दरतरं त्वद्रूपमाश्चर्यतो-
प्याश्चर्यं भुवने न कस्य कुतुकं पुष्पाति विष्णो विभो ॥ १३ ॥

तत्तादृङ्गाधुरात्मकन्तव वपुस्संप्राप्य सम्पन्मयी
सा देवी परमोत्सुका चिरतरं नास्ते ररभकेष्वपि ।
तेनास्या वत कष्टमच्युत विभो त्वद्रूपमानोज्ञक-
प्रेमस्यैर्यमयाद्चापलबलः चापल्यवातोर्दभूत् ॥ १४ ॥

लक्ष्मीस्तावकरामणीयकहृतैवेयं परेष्वस्थिरे-
त्यस्मिन्नन्यदपि प्रमाणमधुना वक्ष्यामि लक्ष्मीपते ।
ये त्वध्यानगुणानुकीर्तनरसात्कृता हि भक्ता जना-
स्तेष्वेषा वसति स्थिरैव दयितप्रस्तावदत्तादरा ॥ १५ ॥

एवंभूतमनोज्ञतानवसुधानिष्यन्दमन्दोहनं
त्वद्रूपं परचिद्रसायनमथं चेतोहरं शृण्वताम् ।
सद्यः प्रेरयते मतिं मलयते रोमाश्च यत्यङ्गकं
व्यासिञ्चत्यपि शीतवाष्पविसरैरानन्दमूर्च्छोद्भवैः ॥ १६ ॥

एवंभूततया हि भक्त्यभिहितो योगस्त योगद्वयान्
कर्मज्ञानमयाद् भृशोत्तरतरो योगीश्वरैर्गीयते ।
सौन्दर्यैकरसात्मके त्वयि खलु प्रेमप्रकर्षात्मिका
भक्तिर्निःश्रममेव विश्वपुरुषैर्लभ्या रमावल्लभ ॥ १७ ॥

निष्कामं नियतस्वधर्मचरणं यत्कर्मयोगाभिधं
तद्दूरेत्यफलं यदौपनिषदज्ञानोपलभ्यं पुनः ।

तत्त्वव्यक्ततया सुदुर्गमतरं चित्तस्य तस्माद्विभो
त्वत्प्रेमात्मकभक्तिरेव सततं स्वादीयसी श्रेयसी ॥ १८ ॥

अत्यायासकराणि कर्मपटलान्याचर्य निर्यन्मला
बोधे भक्तिपथेऽप्युचिततामायान्ति किं तावता ।
क्लिष्टा तर्कपथे परन्तव वयुर्ब्रह्माख्यमन्धे पुन-
श्चित्तार्द्रत्वमृते विचिन्त्य बहुभिसिद्धयन्ति जन्मान्तरैः । १९ ॥

त्वद्भक्तिस्तु कथारसामृतझरीनिर्मज्जनेन स्वयं
सिध्यन्ती विमलप्रबोधपदवीमकुंशतरतन्वनी ।
सद्यस्सिद्धिकरी जद्यत्प्रयि विभो सैवास्तु मे त्वत्पद-
प्रेमप्रौढिरसार्द्रता द्रुततरं वातालयाधाश्चर ॥ २० ॥

इति भगवद्रूपादिवर्णने द्वितीयदशकं समाप्तम् ।

तृतीयदशकम् ।

पठन्तो नामानि प्रमदभरसिन्धो निपतिताः
स्मरन्तो रूपन्ते वरद कथयन्तो गुणकथाः ।
चरन्तो ये भक्तास्त्वयि खलु रमन्ते परममू-
नहं धन्यान्मन्धे समाधिगतसर्वाभिलषितान् ॥ २१ ॥

गदक्लिष्टं कष्टं तत्र चरणसेवारसभरे-
प्यनासक्तं चित्तं भवति बत विष्णो कुरु दयाम् ।

भवत्पादांभोजस्मरणरसिको नामनिवहा-
नहं गायं गायं कुहचन विवत्स्यामि विजने ॥ २२ ॥

कृपा ते जाता चेत्किमिव न हि लभ्यं तनुभृतां
मदीयक्लेशौघप्रशमनदशा नाम कियती ।
न के के लोकेस्मिन्ननिशमयि शोकाभिरहिता
भवद्भक्ता मुक्तास्सुखगतिमसक्ता विदधते ॥ २३ ॥

मुनिप्रौढा रूढा जगति खलु गूढात्मगतयो
भवत्पादांभोजस्मरणविरुजो नारदमुखाः ।
चरन्तीश खैरं सततपरिनिर्भातपरचि-
त्सदानन्दाद्वैतप्रसरपरिमग्नाः किमपरम् ॥ २४ ॥

भवद्भक्तिः स्फीता भवतु मम सैव प्रशमये-
दशेषक्लेशौघं न खलु हृदि सन्देहकणिका ।
न चेद्ब्र्यासस्योक्तिस्तव च वचनं नैगमवचो
भवेन्निमत्थया रत्थयापुरुषवचनप्रायमखिलम् ॥ २५ ॥

भवद्भक्तिस्तावत्प्रमुखमधुरा त्वद्गुणरसात्
किमप्यारूढा चेदखिलपरितापप्रशमनी ।
पुनश्चान्ते स्वान्ते विमलपरिबोधोदयमिळ-
न्महानन्दाद्वैतं दिशति किमतः प्रार्थ्यमपरम् ॥ २६ ॥

विधूय क्लेशान् मे कुरु चरणयुग्मं धृतरसं
भवत्क्षेत्रप्राप्तौ करमपि च तं पूजनविधौ

भवन्मूर्त्यालोके नयनमथ ते पादतुळसी—
 परिघ्राणे घ्राणं श्रवणमपि त चारुचरिते ॥ २७ ॥
 प्रभूताधिव्याधिप्रसभचलिते मामकहृदि
 त्वदीयं तद्रूपं परमसुखचिद्रूपमुदियान् ।
 उदञ्चद्रोमाञ्चो गालितबहुहर्षाश्रुनिवहो
 यथा विस्मर्यासं दुरुपशमपीडापरिभवान् ॥ २८ ॥
 मरुद्रेहाधीश त्वयि खलु पराञ्चोपि सुखिनो
 भवत्स्नेही सोहं सुबहु परितप्ये च किमिदम् ।
 अकीर्तिस्ते मा भूद्वरद गदभारं प्रशमयन्
 भवद्भक्तोत्तंसं झटिति कुरु मां कंसदमन ॥ २९ ॥
 किमुकैर्भूयोभिस्तव हि करुणा यावदुदिया—
 दहं तावद्देव प्राहितविविधार्थप्रलापितः ।
 पुरः कल्पे पादे वरद तव नेष्यामि दिवसान्
 यथाशक्ति व्यक्तं नतिनुतिनिषेवा विरचयन् ॥ ३० ॥

इति भक्तस्वरूपादिवर्णनं तृतीयदशकं समाप्तम् ॥

चतुर्थदशकम् ।

कल्यतां मम कुरुष्व तावतीं कल्यते भवदुपासनं यया ।
 स्पष्टमष्टविधयोगचर्याया पुष्टयाशु तव तुष्टिमाप्नुयाम् ॥ ३१ ॥
 ब्रह्मचर्यदृढतादिभिर्यमैराप्लवादिनियमैश्च पाविताः ।
 कुर्महे दृढमभी सुखासनं पङ्कजाद्यमपि वा भवत्पराः ॥ ३२ ॥

तारमन्तरनुचिन्त्य सन्ततं प्राणवायुमभियम्य निर्मलाः ।
 इन्द्रियाणि विषयादथापहृत्यास्महे भवदुपासनोन्मुखाः ॥ ३३ ॥
 अस्फुटे वपुषि ते प्रयत्नतो धारयेम धिपणाम्मुहुर्मुहुः ।
 तेन भक्तिरसमन्तरार्द्रतामुद्वहेम भवदंघ्रिचिन्तकाः ॥ ३४ ॥
 विस्फुटावयवभेदसुन्दरं त्वद्वपुस्सुचिरशीलनावशात् ।
 अश्रमं मनसि चिन्तयामहे ध्यानयोगनिरतास्वहाश्रयाः ॥ ३५ ॥
 ध्यायतां सकलमूर्तिभीदशीमुन्मिषन्मधुरताहृतात्मनाम् ।
 सान्द्रमोदरसरूपमानारं ब्रह्मरूपमायि तेवभासते ॥ ३६ ॥
 तत्समास्वदनरूपिणीं स्थितिं त्वत्समाधिमयि विश्वनायक ।
 आश्रिताः पुनरतः परिच्युतावारभेमहि च धारणादिकम् ॥ ३८ ॥
 इत्थमभ्यसननिर्भरोल्लसत्त्वत्परात्मसुखकल्पितोत्सवाः ।
 मुक्तभक्तकुलमौलितां गताः सञ्चरेमशुकनारदादिवत् ॥ ३८ ॥
 त्वत्समाधिविजये तु यः पुनर्मक्षुमोक्षरसिकः क्रमेण वा ।
 योगवश्यमानिलं षडाश्रयैरुन्नयत्यजसुपुन्नयाशनैः ॥ ३९ ॥
 लिङ्गदेहमपि सन्त्यजन्नथा लीयते त्वयि परे निराग्रहः ।
 ऊर्ध्वलोककुतुकी तु मूर्द्धतस्सार्द्धमेव करणैर्निर्रीयते ॥ ४० ॥
 अग्निवासरवळक्ष्मपक्षगैरुत्तरायणजुषा च दैवतैः ।
 प्रापितो रविपदं भवत्परो मोदवान् ध्रुवपदान्तभीयते ॥ ४१ ॥
 आस्थितोथ महारालये यदा शेषवक्त्रदहनोष्मणार्द्यते ।
 ईयते भवदुपाश्रयस्तदा वेधसः पदमतः पुरैव वा ॥ ४२ ॥

तत्र वा तव पदेऽथवा वसन् प्राकृतप्रलय एति मुक्तताम् ।
 स्वेच्छया खलु पुरा विमुच्यते संविभिद्य जगदण्डमोजसा ॥ ४३ ॥
 तस्य च क्षितिपयोमहोनिलद्योमहत्प्रकृतिसप्तकावृतीः ।
 तत्तदात्मकतया वेशन् सुखी याति ते पदमनावृतं त्रिभो ॥ ४४ ॥
 अचिरादिगतिमीदृशीं व्रजन् विच्युतिन्न भजते जगत्पते ।
 सच्चिदात्मक भवद्गुणोदयानुच्चरन्तमानिले ज्ञ पाहि माम् ॥ ४५ ॥

इति अष्टाङ्गयोगादिवर्णनं चतुर्यदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चमदशकम् ।

व्यक्ताव्यक्तमिदं न किञ्चन भवत्माकप्राकृतप्रक्षये
 मायायां गुणसाम्यरुद्धविकृतौ त्वग्रामतायां लयम् ।
 नो मृत्युश्च तदामृतञ्च समभून्नाहो न रात्रेः स्थिति-
 स्तत्रैकत्वमशिष्यथाः किल परानन्दप्रकाशात्मना ॥ ४६ ॥
 कालः कर्म गुणाश्च जीवनिवहा विध्वञ्च कार्यं विभो
 चिह्निलारतिमेयुषि त्वयि तदा निर्हीनतामाययुः ।
 तेपात्रैव वदन्त्यसत्वमयि भो शक्यात्मना तिष्ठतां
 नो चेत् किं गगनप्रसूनसदृशां भूयो भवत्सम्भवः ॥ ४७ ॥
 एवञ्च द्विपरार्द्धकालविगतावीक्षां सिसृक्षात्मिकां
 विभ्राणे त्वयि चुक्षुमे त्रिभुवनीभावाय माया स्वयम् ।

मायातः खलु कालशक्तिरखिला दृष्टं स्वभावोपि च
प्रादुर्भूय गुणान्विकास्य विदधुस्तस्यास्सहायाक्रियाम् ॥ ४८ ॥

मायासन्निहितोप्रविष्टवपुषा साक्षीति गीतो भवान्
भेदैस्तां प्रतिबिम्बितो विविशिवान् जीवोपि नैवापरः ।
कालातिप्रतिबोधिताथ भवता सञ्चोदिता च स्वयं
माया सा खलु बुद्धितत्त्वमसृजयोसौ महानुच्यते ॥ ४९ ॥

तन्नासौ त्रिगुणात्मकोपि च महान् सत्त्वप्रधानं स्वयं
जीवेस्मिन् खलु निर्विकल्पमहमित्युद्बोधनिष्पादकः ।
चक्रेस्मिन् सविकल्पबोधकमहन्तत्त्वं महान् खल्वसौ
संपुष्टं त्रिगुणैस्तमोऽतिबहुलं त्रिष्णो भवत्प्रेरणात् ॥ ५० ॥

सोहं च त्रिगुणक्रमान् त्रिविधतामासाद्य वैकारिको
भूयस्त्वैजसतामसाविति भवन्नाद्येन सत्त्वात्मना ।
देवानिन्द्रियमानिनोऽकृत दिशा वातार्कपाश्यश्चिनो
वहीन्द्राच्युतमिन्नकान् विधुविधिश्रीरुद्रशारीरकान् ॥ ५१ ॥

भूमन्मानसबुद्ध्यहंकृतिमिळच्चित्ताख्यवृत्यन्वितं
तच्चान्तःकरणं विभो तव बलात् सत्त्वांश एवासृजत् ।
जातस्त्वैजसतो दशेन्द्रियगणास्तत्तामसांशात्पुन-
स्तन्मात्रं नभसो मरुत्पुरपते शब्दोजनि त्वद्बलान् ॥ ५२ ॥
शब्दाद्येन ततस्ससर्जिथ विभो स्पर्शन्ततो मारुतं
तस्माद्रूपमतो महोथ च रसं तोयं च गन्धं महीम् ।

एवं माधव पूर्वपूर्वकलनाद्याद्यधर्मान्वितं
भूतग्राममिमं त्वमेव भगवन् प्राकाशयस्तामसात् ॥ ५३ ॥
एते भूतगणास्तथेन्द्रियगणा देवाश्च जाताः पृथङ्-
नो शेकुर्भुवनाण्डनिर्मितिविधौ देवैरभीभिस्तदा ।
त्वं नानाविधसूक्तिभिर्नुतगुणस्तत्वान्यमून्याविशं-
श्रेष्ठाशक्तिमुदीर्य तानि घटयन् हैरण्यमण्डं व्यधाः ॥ ५४ ॥
अण्डं तत्खलु पूर्वसृष्टसलिले तिष्ठत्सहस्रं समा
निर्भिन्दन्नकृथाश्चतुर्दशजगद्रूपं विराडाह्वयम् ।
साहस्रैः करपादमूर्धनिवहैर्निशेषजीवात्मको
निर्भातोसि मरुत्पुराधिप स मां त्वायस्व सर्वाभयात् ॥ ५५ ॥

इति विराट्पुरुषोत्पत्तिवर्णनं पञ्चमदशकं समाप्तम् ॥

षष्ठदशकम् ।

एवं चतुर्दशजगन्मयतां गतस्य
पाताळभीश तव पादतलं वदन्ति ।
पादोर्ध्वदेशमपि देव रसातलं ते
गुल्फद्वयं खलु महातलमद्भुतात्मन् ॥ ५६ ॥
जंघे तलातलमथो सुतलं च जानू
किञ्चोरुभागयुगळं वितलातले द्वे ।

क्षोणीतलं जघनमम्बरमङ्ग न्नाभि-
र्वक्षश्च शक्रनिलयस्तव चक्रपाणे ॥ ५७ ॥

ग्रीवा महस्तव मुखं च जनस्तपस्तु
फालं शिरस्तव समस्तमयस्य सत्यम् ।
एवं जगन्मयतनो जगदाश्रितैर-
प्यन्यैर्निबद्धवपुषे भगवन् नमस्ते ॥ ५८ ॥

त्वद्ब्रह्मरन्ध्रपदमीश्वर विश्वकन्द
च्छन्दांसि केशव घनास्तव केशपाशाः ।
उल्लासि चिल्लियुगलं द्रुहिणस्य गेहं
पक्ष्माणि रात्रिदिवसौ सविता च नेत्रे ॥ ५९ ॥

निश्लेषविश्वरचना च कटाक्षमोक्षः
कर्णौ दिशोश्चियुगलं तव नासिके द्वे ।
लोभत्रपे च भगवन्नधरोत्तरोष्ठौ
तारागणाश्च दशनाशमनश्च दंष्ट्रा ॥ ६० ॥

मायाविलासहसितं श्रसितं समीरो
जिह्वा जलं वचनमीश शकुन्तपांक्तिः ।
सिद्धादयस्स्वरगणा मुखरन्ध्रमग्नि-
देवा भुजाः स्तनयुगं तव धर्मदेवः ॥ ६१ ॥

पृष्ठं त्वधर्म इह देव मनस्सुधांशु-
रव्यक्तमेव हृदयांबुजमम्बुजाक्ष ।

कुक्षिस्समुद्रनिवहा वसनन्तु सन्ध्ये
शेफः प्रजापतिरसौ वृषणौ च मित्तः ॥ ६२ ॥

श्रोणीस्थलं मृगगणाः पदयोर्नखास्ते
हस्त्युष्ट्रसैन्धवमुखा गमनन्तु कालः ।
विप्रादिवर्णं भवनं वदनाब्जबाहु-
चारुरुयुग्मचरणं करुणांबुधे ते ॥ ६३ ॥

संसारचक्रमयि चक्रधर क्रियास्ते
दीर्यं महासुरगणोत्थिकुलानि शैलाः ।
नाड्यत्सरित्समुदयस्तरवश्च रोम-
जीयादिदं वपुरनिर्वचनीयमीश ॥ ६४ ॥

ईदृजगन्मयवपुस्तव कर्मभाजां
कर्मावसानसमये स्मरणीयमाहुः ।
तस्यान्तरात्मवपुषे विमलात्मने ते
वातालयाधिप नमोस्तु निरुन्धि रोगान् ॥ ६५ ॥

इति विराट्पुरुषस्य जगदात्मत्ववर्णनं षष्ठदशकं समाप्तम् ।

सप्तमदशकम् ।

एवं देव चतुर्दशात्मकजगद्रूपेण जातः पुन-
स्तस्योर्ध्वं खलु सत्यलोकनिलये जातोसि धाता स्वयम् ।

यं शसन्ति हिरण्यगर्भमखिलत्रैलोक्यजीवात्मकं
योभूत् स्फीतरजोविकाराविकसन्नानासिसृष्टारतः ॥ ६६ ॥

सोयं विश्वविमर्गदत्तहृदयस्सम्पश्यमानस्स्वयं
बोधं खल्वनवाप्य विश्वविषयं चिन्ताकुलस्तस्थिवान् ।
तावत्त्वं जगतांपते तव तपेत्सेवं हि वैहायसीं
वाणीभेनमशिश्रवः श्रुतिसुखां कुर्वन्तपःश्ररणाम् ॥ ६७ ॥

कांसौ मामवदत्पुमानिति जलापूर्णे जगन्मण्डले
दिक्षूद्रीक्ष्य किमप्यनीक्षितवता वाक्यार्थमुत्पश्यता ।
दिव्यं वर्षसहस्रमात्ततपन्ना तेन त्वमाराधित-
स्तस्मै दर्शितवानसि स्वभिलयं वैकुण्ठमेकाद्भुताम् ॥ ६८ ॥

माथा यत्र कदापि नो विकुरुते भाते जगद्भ्यो वहि-
शशोकक्रोधविमोहसाध्वसमुखा भावास्तु दूरङ्गताः
सान्द्रानन्दशरी च यत्र परमज्योतिःप्रकाशात्मके
तत्ते धाम विभावितं विजयते वैकुण्ठरूपं विभो ॥ ६९ ॥

यस्मिन् नाम चतुर्भुजा हरिमणिश्यामावदातस्विषो
नानाभूषणरत्नदीपितदिशो राजद्विमानालयाः ।
भक्तिप्राप्ततथाविद्योन्नतप्रदा दीव्यन्ति दिव्या जना-
स्तत्ते धाम निरस्तसर्वशमलं वैकुण्ठरूपं जयेत् ॥ ७० ॥

नानादिव्यवधूजनैरभिवृता विशुद्धतातुल्यया
विश्वोन्मादनहृद्यगात्रलतया विद्योतिताशान्तरा ।

त्वत्पादांबुजसौरभैककुतुका लक्ष्मीः स्वयं लक्ष्यते
यस्मिन् विस्मयनीयादिव्यविभवं तत्ते परं देहि मे ॥ ७१ ॥

तत्रैवं प्रतिदर्शिते निजपदे रत्नामनाध्यासितं
भास्वत्कोटिलसत्किरीट कटक्याकल्पदीप्राकृति ।
श्रिवत्साङ्कितभात्तकौस्तुभमणिच्छायारुणं कारणं
विशेषां तव रूपभैक्षत विधिस्तत्ते विभो भातु मे ॥ ७२ ॥

काळांभोदकलायकोमळरुचा चक्रंग चक्रं दिशा-
मावृण्वानमुदारमन्दहासितस्वन्दप्रसन्नाननम्
राजत्कम्बुगदारिपङ्कजवर श्रीमद्भुजामण्डलं
स्रष्टुस्तुष्टिकरं वपुस्तव विभो मद्रोगमुद्रासयेत् ॥ ७३ ॥

दृष्ट्वा संभृतसंभ्रमः कमलभूस्त्वत्पादपाथोरुहे
हर्षावेशवशंवदो निपतितः प्रीत्या कृतार्थाभवन् ।
जानास्येव मनीषितं मम विभो ज्ञानं तदापाद्य
द्वैताद्वैतभवत्स्वरूपपरमित्याचष्ट तं त्वां भजे ॥ ७४ ॥

आताम्रे चरणे विनम्रमथ तं हस्तेन हस्ते स्पृशन्
बोधस्ते भविता न सर्गविधिभिर्बन्धोपि संजायते ।
इत्याभाष्य गिरं प्रतोष्य नितरां तच्चित्तरूढः स्वयं
सृष्टौ तं समुदीरयस्स भगवन्नृल्लासयोल्लाघताम् ॥ ७५ ॥

इति हिरण्यगर्भोत्पत्तिवर्णनं सप्तमदशकं समाप्तम् ॥

अष्टमदशकम् ।

एवं तावन् प्राकृतप्रक्षयान्ते ब्राह्मे कल्पे ह्यादिमे लब्धजन्मा ।
ब्रह्मा भूयस्त्वत्त एवाप्य वेदान् सृष्टिं चक्रे पूर्वकल्पोपमानाम् ॥

सोयं चतुर्युगसहस्रमितान्यहानि
तावन्मिताश्च रजनीर्बहुशो निनाय ।
निद्रात्यसौ त्वयि निलीय सभं स्वसृष्टै-
र्नैमित्तिकप्रलयमाहुरतोस्य रात्रिम् ॥ ७७ ॥

अस्मादृशां पुनरहर्मुखकृत्यतुल्यां
सृष्टिं करोत्यनुदिनं स भवत्प्रसादान् ।
प्राग्ब्राह्मकल्पजनुषाञ्च परायुषां तु
सुप्तप्रबोधनसमासित तदापि सृष्टिः ॥ ७८ ॥

पञ्चाशद्वदमधुना स्ववयोर्धरूप-
भेकं परार्धमतिवृत्त्य हि वर्ततेऽसौ ।
तत्रान्तररात्रिजनितान् कथयामि भूमन्
पश्चाद्दिनावतरणे च भवद्विलासान् ॥ ७९ ॥

दिनावसानेथ सरोजयोनिः सुपुप्तिकामस्त्वयि सन्निलिरथे ।
जगन्ति च त्वज्जठरं समीयुस्तदेदमेकार्णवमास विश्वम् ॥ ८० ॥
तवैव वेषे फाणिराजशेषे जलैकशेषे भुवने स्म शेषे ।
आनन्दसान्द्रानुभवस्वरूपः स्वयोगनिद्रापरिमुद्रितात्मा ॥ ८१ ॥

कालाख्यशक्तिं प्रळयावसाने प्रबोधयेत्यादिशता किलादौ ।
 त्वया प्रसुप्तं परिसुप्तशक्तिव्रजेन तत्राखिलजीवधान्ना ॥ ८२ ॥
 चतुर्थ्युगाणां च सहस्रमेवं त्वयि प्रसुप्ते पुनरद्वितीये ।
 कालाख्यशक्तिः प्रथमप्रबुद्धा प्राबोधयत्त्वां किल विश्वनाथ ॥
 विबुध्य च त्वं जलगर्भशाधिन् विलोक्य लोकानखिलान् प्रलीनान् ।
 तेष्वेव सूक्ष्मात्मतया निजान्तःस्थितेषु विश्वेषु ददाथ सृष्टिम् ॥
 ततस्त्वदीयादयि नाभिरन्ध्रादुदञ्चितं किञ्चन दिव्यपद्मम् ।
 निलीनानिशेषपदार्थमालासंक्षेपरूपं सुकुळायमानम् ॥ ८५ ॥
 तदेतदंभोरुहकुडूमळं ते कळेवरात्तोयपये प्ररूढम् ।
 बहिर्निरीतं परितः स्फुरद्भिः स्वधामभिर्ध्वान्तमलं न्यकृन्तत् ॥
 संफुल्लपत्रे नितरां विचिक्षे तस्मिन् भवद्वीर्यधृते सरोजे ।
 स पद्मजन्मा विधिराविरासीत् स्वयंप्रबुद्धाखिलवेदराशिः ॥ ८७ ॥
 अस्मिन् परात्मन् ननु पाद्मकल्पे त्वमित्थमुत्थापितपद्मयोनिः ।
 अनन्तभूमा मम रोगराशिं निरुन्धि वातालयवास त्रिष्णो ॥ ८८ ॥

इति प्रलयजगत्सृष्ट्योर्वर्णनं अष्टमदशकं समाप्तम् ॥

नवमदशकम् ।

स्थितस्स कमलोद्भवस्तव हि नाभिपङ्केरुहे
 कुतस्विदिदमम्बुधावुदितमित्यनालोकयन् ।

- तदीक्षणकुतूहलात् प्रतिदिशं विवृत्तानन-
 श्चतुर्वदनतामगाद्विकसदष्टदृष्ट्यम्बुजाम् ॥ ४३
- महार्णवविधूर्णितं कमलमेव तत्केवलं
 विलोक्य तदुपाश्रयं तव तनुं तु नालोकयन् ।
 क एष कमलोदरे महति निस्सहायो ह्यहं
 कुतस्त्विदिदमम्बुजं समजनीति चिन्तामगात् ॥ ९०
- अमुष्य हि सरोरुहः किमपि कारणं सम्भवे-
 दिति स्म कृतनिश्चयस्स खलु नाळरन्ध्राध्वना ।
 स्वयोगबलविद्यया समवरूढवान् प्रौढधी-
 स्वदीयमतिमोहनं न तु कलेवरं दृष्टवान् ॥ ९१
- तत्तस्सकलनाळिकाविवरमार्गगो मार्गयन्
 प्रयस्य शतवत्सरं किमपि नैव संदृष्टवान् ।
 निवृत्य कमलोदरे सुखनिषण्ण एकाग्रधीः
 समाधिबलमादधे भवदनुग्रहैकाग्रही ॥ ९२
- शतेन परिवत्सरैर्दृढसमाधिबन्धोल्लसत्-
 प्रबोधविशदीकृतस्स खलु पद्मिनीसम्भवः ।
 अदृष्टचरमद्भुतं तव हि रूपमन्तर्दृशा
 व्यचष्ट परितुष्टधीर्भुजगभोगभागाश्रयम् ॥ ९३
- किरीटमकुटोल्लसत्कटकहारकेयूरयुङ्-
 मणिस्फुरितमेखलं सुपरिवीतर्पातांबरम् ।

कलायकुसुमप्रभं गलतलोलसत्कौस्तुभं
 वपुस्तदधि भावये कमलजन्मने दर्शितम् ॥ ९४ ॥
 श्रुतिप्रकरदर्शितप्रचुरवैभव श्रीपते
 हरे जय जय प्रभो पदमुपैषि दिष्ट्या दृशोः ।
 कुरुष्व धियमाशु मे भुवननिर्मितौ कर्मजा-
 मिति द्रुहिणवर्णितस्वगुणबृंहि मा पाहि माम् ॥ ९५ ॥
 लभस्व भुवनत्रयिरचनदक्षतामक्षतां
 गृहाण मदनुग्रहं कुरु तपश्च भूयो विधे ।
 भवत्वखिलसाधनी मयि च भक्तिरत्पुत्कटे-
 त्युदीर्य गिरमादधा मुदितचेतसं वेधसम् ॥ ९६ ॥
 शतं कृततपास्ततस्स खलु दिव्यसंवत्सरा
 नवाप्य च तपोबलं मातिबलञ्च पूर्वाधिकम् ।
 उदीक्ष्य किल कंपितं पयासि पङ्कजं वायुना
 भवद्बलविजृम्भितः पवनपाथसी पीतवान् ॥ ९७ ॥
 तवैव कृपया पुनस्सरासिजेन तेनैव स
 प्रकल्प्य भुवनत्रयीं प्रववृते प्रजानिर्मितौ ।
 तथाविधकृपाभरो गुरुमरुत्पुराधीश्वर
 त्वमाशु परिपाहि मां गुरुदयोक्षितैरीक्षितैः ॥ ९८ ॥

इति जगत्सृष्टिप्रकारवर्णनं नवमदशकं समाप्तम् ॥

दशमदशकम् ।

वैकुण्ठवर्धितबलोथ भवत्प्रसादा-
 दंभोजयोनिरसृजत् किल जीवदेहान् ।
 स्थासूनि भूरुहमयाणि तथा तिरश्चां
 जातिं मनुष्यनिवहानपि देवभेदान् ॥ ९९ ॥
 भित्थ्याग्रहास्मिभतिरागविकोपभीति-
 मज्ञानवृत्तिमिति पञ्चविधां स सृष्ट्वा ।
 उहामतामसपदार्थविधानदून-
 स्तेने त्वदीयचरणस्मरणं विशुद्ध्यै ॥ १०० ॥
 तावत्ससर्ज मनसा सनकं सनन्दं
 भूयस्सनातनमुनिं च सनत्कुमारम् ।
 ते सृष्टिकर्मणि तु तेन नियुज्यमाना-
 स्त्वत्पादभक्तिरासिका जगृहुर्न वाणीम् ॥ १०१ ॥
 तावत्प्रकोपमुदितं प्रतिरुन्धतोस्य
 भ्रूमध्यतोजनि मृडो भवदेकदेशः ।
 नामानि मे कुरु पदानि च हा विरिञ्चे-
 त्यादौ रुरोद किल तेन स रुद्रनामा ॥ १०२ ॥
 एकादशाह्वयतया च विभिन्नरूपं
 रुद्रं विधाय दयिता वनिताश्च दत्त्वा ।

तावन्त्यदत्त च पदानि भवत्प्रणुतः
 प्राह प्रजाविरचनाय च सादरं तम् ॥ १०३ ॥
 रुद्राभिसृष्टपयदाकृति रुद्रसंघ-
 सम्पूर्यमाणभुवनत्रयभीतचेताः ।
 मामा प्रजाः सृज तपश्चर मङ्गलाये-
 त्याचष्ट तं कमलभूर्भवदीरितात्मा ॥ १०४ ॥
 तस्याथ सर्गरासिकस्य मरीचिरात्रि-
 स्तत्राङ्गिराः क्रतुमुनिः पुलहः पुलह्ये-
 अङ्गादजायत भृगुश्च वासिष्ठदक्षौ
 श्रीनारदश्च भगवन् भवदंघ्रिदासः ॥ १०५ ॥
 धर्माधिकानभिसृजन्नथ कर्दमं च
 वार्णीं विधाय विधिरङ्गजमंकुलोभूत् ।
 त्वद्बोधितैस्सनकदक्षमुखैस्तनूजै-
 रुद्बोधितश्च विरराम तमो विमुञ्चन ॥ १०६ ॥
 वेदान् पुराणनिबहानपि सर्वविद्याः
 कुर्वन् निजाननगणाच्चतुराननोसौ ।
 पुत्रेषु तेषु विनिधाय स सर्गवृद्धि-
 मप्राप्तुवंस्तव पदांबुजमाश्रितोभूत् ॥ १०७ ॥
 जानन्नुपायमथ देहमजो विभज्य
 स्त्रीपुंसभावमभजन्मनुतद्वधूभ्याम् ।

ताभ्यां च मानुषकुलानि विवर्धयंस्त्वं
गोविन्द मारुतपुरेश निरुन्धि रोगान् ॥ १०८ ॥

इति सृष्टिभेदवर्णनं दशमदशकं समाप्तम् ॥

एकादशदशकम् ।

ऋमेण सर्गे परिवर्धमाने कदापि दिव्यास्सनकादयस्ते ।
ऋद्विलोकाय विकुण्ठलोकं प्रपेदिरे मारुतमन्दिरेण ॥ १०९ ॥
ऋज्ञानैःश्रेयसकाननाद्यैरनेकवापीमणिमन्दिरैश्च ।
ऋनोपमं तं भवतो निकेतं मुनीश्वराः प्रापुरतीतकक्ष्याः ॥ ११० ॥
ऋद्विदृक्षन् भवनं विविक्षन् द्वास्थौ जयस्तान् विजयोप्यरुन्धाम् ।
ऋषां च चित्ते पदमाप कोपः सर्वं भवत्प्रेरणयैव भूमन् ॥ १११ ॥
ऋकुण्ठलोकानुचितप्रचेष्टौ कष्टौ युवां दैत्यगतिं भजेतम् ।
ऋति प्रशप्तौ भवदाश्रयौ तौ हरिस्मृतिर्नोस्त्विति नेमतुस्तान् ॥
ऋदेतदाज्ञाय भवानवाप्तः सहैव लक्ष्म्या बहिरम्बुजाक्ष् ।
ऋश्वरांसापितचारुवाहुरानन्दयंस्तानभिराममूर्त्या ॥ ११३ ॥
ऋसाद्य गीर्भिः स्तुवतो मुनीन्द्राननन्यनाथावथ पार्षदौ तौ ।
ऋम्भयोगेन भवैस्त्रिभिर्मासुपेतमित्यात्तकृपं न्यगादीः ॥ ११४ ॥
ऋदीयभृत्यावथ काश्यपात्तौ सुरारिवीरावुदितौ दितौ द्वौ ।
ऋध्यासमुत्पादनकष्टचेष्टौ यमौ च लोकस्य यमाविवान्यौ ॥

हिरण्यपूर्वः कशिपुः किलैकः परो हिरण्याक्ष इति प्रतीतः ।
 उभौ भवन्नाथमशेषलोकं रुषा न्यरुन्धां निजवासनान्धौ ॥ ११६ ॥
 तयोर्हिरण्याक्षमद्वासुरेन्द्रो रणाय धावन्ननवाप्रवैरी ।
 भवत्प्रियां क्षमां सलिले निमज्ज्य चचार गर्वाद्धिनदन् गदावान् ॥
 ततो जलेशात् सदृशं भवन्तं निश्म्य बभ्राम गवेषयंस्त्वाम् ।
 भक्तैकदृश्यस्स कृपानिधिस्त्वं निरुन्धि रोगान् मरुदालयेश्च ।
 इति हिरण्यकशिपूत्पत्तिवर्णनं एकादशदशकं समाप्तम् ॥

द्वादशदशकम् ।

स्वायम्भुवो मनुरथो जनसर्गशीलो
 दृष्ट्वा महीमसमये सलिले निमग्नान् ।
 स्रष्टारमाप शरणं भवदंघ्रिसेवा-
 तुष्टाशयं मुनिजनैस्सह सत्यलोके ॥ ११९ ॥
 कष्टं प्रजाः सृजति मय्यवनिर्निमग्नान्
 स्थानं सरोजभव कलयत तत्प्रजानाम् ।
 इत्येवमेव कथितो मनुना स्वयंभू-
 रंभोरुहाक्ष तव पाद्युगं व्यचिन्तित् ॥ १२० ॥
 हा हा विभो जलमहन्प्रपिबं पुरस्ता-
 दद्यापि मज्जति मही किमहं करोमि ।

इत्थं त्वदंघ्रियुगळं तरणं यतोस्य
नासापुटान् समभवद्विशशुकोलरूपी ॥ १२१ ॥

अंगुष्ठमात्रवपुरुत्पतितः पुरस्ताद्
भूयोथ कुम्भिसदृशस्समजृम्भथास्त्वम् ।
अभ्रे तथाविधमुदीक्ष्य भवन्तमुच्चै-
र्विस्मेरतां विधिरगात् सह सूनुभिस्त्वैः ॥ १२२ ॥

कोसावचिन्त्यमहिमा किटिरुत्थितो मे
नासापुटात् किमु भवेदजितस्य माया ।
इत्थं विचिन्तयति धातरि शैलमात्रः
सद्यो भवन् िल जगर्जेथ घोरघोरम् ॥ १२३ ॥

तं ते निनादमुपकर्ण्य जनस्तपस्थाः
सत्यस्थिताश्च मुनयो नुनुवुर्भवन्तम् ।
तत्स्तोत्रहर्षुलमनाः परिणद्य भूय-
स्तोयाशयं विपुलमूर्तिरवातरस्त्वम् ॥ १२४ ॥

ऋध्वप्रसारिपरिधून्नाविधूतरोमा
प्रोत्क्षिप्तवालधिरवाङ्मुखघोरघोणः ।
तूर्णप्रदीर्णजलदः परिघूर्णदक्षणा
स्तोतृन् मुनीन् शिशिरयत्रवतेरिथ ताम् ॥ १२५ ॥

अन्तर्जलं तदनु संकुलनक्रचक्रं
भ्राम्यत्तिमिङ्गलकुलं कलुषोर्मिमालम् ।

आविश्य भीषणरवेण रसातलस्था-
नाकंपयन् वसुमतीमगवेषयस्त्वम् ॥ १२६ ॥

दृष्ट्वाथ दैत्यहतकेन रसातलान्ते
संवेशितां झटिति कूटाकिटिर्विभो त्वम् ।
आपातुकानविगणय्य सुरारिखेटान्
दंष्ट्रांकुरेण वसुधामददास्सर्लालम् ॥ १२७ ॥

अभ्युद्धरन्नथ धरां दशनाप्रलग्न-
मुस्तांकुराङ्कित इवाधिकपीवरात्मा ।
उद्धूतघोरसलिलाज्जलधेरुदञ्चन्
क्रीडावराहवपुरीश्वर पाहि रोगात् ॥ १२८ ॥

इति त्रयाहायतारवर्णनं द्वादशदशक समाप्तम् ॥

त्रयोदशदशकम् ।

हिरण्याक्षन्तावद्वरद भवदन्वेषणपरं
चरन्तं सांवर्ते पयासि निजजंघापरिमिते ।
भवद्भक्तो गत्वा कपटपटुधीर्नारिदगुनि-
शशनैरूचे नन्दम् दनुजमपि निन्दंस्तव बलम् ॥ १२९ ॥
स मायावी विष्णुर्हृषति भवदीयां वसुमतीं
प्रभो कष्टं कष्टं किमिदमिति तेनाभिगदितः ।

नदन् कासौ कासाविति स मुनिना दर्शितपथो
भवन्तं सम्प्रापद्धरणधरमुद्यन्तमुदकात् ॥ १३० ॥

अहो आरण्योयं मृग इति हसन्तं बहुतरै-
र्दुरुक्तैर्विध्यन्तं दितिमुतमवज्ञाय भगवन् ।
महीं दृष्ट्वा दंप्राशिरसि चकितांसेन महसा
पयोधावाधाय प्रसभमुद्युङ्क्था मृधविधौ ॥ १३१ ॥

गदापाणौ दैत्ये त्वमपि हि गृहीतोन्नतगदो
नियुद्धेन क्रीडन् घटघटरवोद्घुप्रवियता ।
रणालोकौत्सुक्यान्मिळति सुरसंधे द्रुतममुं
निरुन्ध्यास्सन्ध्यातः प्रथमामिति धात्रा जगदिषे ॥ १३२ ॥

गदान्मर्दे तस्मिंस्तव खलु गदायां दितिभुवो
गदाघाताद् भूमौ झटिति पतितायामहह ! भोः ।
मृदुस्मेरास्यस्त्वं दनुजकुलनिर्भूलनचणं
महाचक्रं स्मृत्वा करभुवि दधानो रुरुचिषे ॥ १३३ ॥

ततः शूलं कालप्रतिमरुषि दैत्ये विमृजति
त्वयि च्छिन्दत्येनत्करकालितचक्रप्रहरणात् ।
समारुष्टो मुष्ट्या स खलु वितुदस्त्वां समतनोद्
गळन्माये मायास्त्वयि किल जगन्मोहनकरीः ॥ १३४ ॥

भवद्भ्रज्योतिष्कणलवन्निपातेन विधुते
ततो मायां क्रे विततघनरोषान्धमनसम् ।

गरिष्ठाभिर्मुष्टिप्रहृतिभिरभिन्नन्तमसुरं
स्वपादांगुष्ठेन श्रवणपदमूले निरवधीः ॥ १३५ ॥

महाकायस्सोयं तव चरणपातप्रमथितो
गळद्रक्तो वक्त्रादपतदृषिभिः श्लाघितहतिः ।
तदा त्वामुद्दामप्रमदभरविद्योतिहृदया
मुनीन्द्रास्सान्द्राभिः स्तुतिभिरनुवन्नध्वरतनुम् ॥ १३६ ॥

त्वचि च्छन्दो रोमस्वपि कुशगणश्चक्षुःि घृतं
चतुर्होतारोर्ब्रौ स्रुगपि वदने चोदर इडा ।
ग्रहा जिह्वायान्ते परपुरुष कर्णे च चमसा
विभो सोमो वीर्यं वरद गळदेशेष्युपसदः ॥ १३७ ॥

मुनीन्द्रैरित्यादिस्तवनमुखरैर्मादितमना
महीयस्था मूर्त्या विमलतरकीर्त्या च विलसन् ।
स्वधिष्ण्यं सभ्रप्राप्तसुखरसविहारी मधुरिपो
निरुन्ध्या रोगं मे सकलमपि वातालयपते ॥ १३८ ॥

इति हिरण्याक्षयुद्धवर्णनं तयोदशदशकं समाप्तम् ॥

चतुर्दशदशकम् ।

समनुरमृततावकांत्रियुग्मस्स मनुः षड्गजसम्भवांगजन्मा ।
निजमन्तरमन्तरायहीनं चरितं ते कथयन् सुगन्निनाय ॥ १३९ ॥

समये खलु तत्र कर्द्दमाख्यो द्रुहिणच्छायभवस्तदीयवाचा ।
 श्रुतमर्गरसो निसर्गरम्यं भगवंस्त्वामयुतं समास्सिषेवे ॥ १४० ॥
 गरुडापरि काळमेघकम्रं विलसत्कोलिसरोजपाणिपद्मम् ।
 हसितोल्लसिताननं विभो त्वं वपुगविष्कुरुषे स्म कर्द्दमाय ॥ १४१ ॥
 स्तुवते पुळकावृताय तस्मै मनुपुत्रीं दयितान्नवापि पुत्रीः ।
 कपिलञ्च सुतं स्वमेव पश्चात् स्वगतिञ्चाप्यनुगृह्य निर्गतोभूः ॥
 स मनुश्शतरूपया महिष्या गुणवत्या सुतया च देवहृत्या ।
 भवदीरितनारदोपादिष्टस्समगात्कर्द्दममागतिप्रतीक्ष्म ॥ १४३ ॥
 मनुनोपहृतां च देवहृतिं तरुणीरत्नमवाप्य कर्द्दमोऽसौ ।
 भवदञ्चननिर्वृतोपि तस्यां दृढशुश्रूषणया दधौ प्रसादम् ॥ १४४ ॥
 स पुनस्त्वदुपासन्नप्रभावाद्दयिताकामकृते कृते विमाने ।
 वनिताकुलसंकुलो नवात्मा व्यहरद्देवपथेषु देवहृत्या ॥ १४५ ॥
 शतवर्षमथ व्यतीत्य सोयन्नव कन्यास्समवाप्य धन्यरूपाः ।
 वनयानसमुद्यतोपि कान्ताहितकृत्वज्जननोत्सुको न्यवात्सीत् ॥
 निजमर्तृगिरा भवन्निषेवानिरतायामथ देव देवहृत्याम् ।
 कपिलस्त्वमजायथा जनानां प्रथयिष्यन् परमात्मतत्त्वविद्याम् ॥
 वनभेयुषि कर्द्दमे प्रसन्ने मतसर्वस्वमुपादिशज्जनन्यै
 कपिलात्मक वायुमन्दिदेश त्वरितं त्वं परिपाहि मां गदौघात् ॥

इति कपिलोपाख्यानं चतुर्दशदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चदशदशकम् ।

मतिरिह गुणप्रक्ता बन्धकृत्तेष्वसक्ता
 त्वमृतकृदुपरुन्धे भाक्तियोगस्तु साक्तिम् ।
 महदनुगमलभ्या भाक्तिरेवात्र साध्या
 कपिलतनुरिति त्वं देवहृत्यै न्यगादीः ॥ १४९ ॥
 प्रकृतिमहदहङ्काराश्च मात्राश्च भूता—
 न्यपि हृदपि दशाक्षी पूरुषः पञ्चविंशः ।
 इति विदितविभागो मुच्यतेऽसौ प्रकृत्या
 कपिलतनुरिति त्वं देवहृत्यै न्यगादीः ॥ १५० ॥
 प्रकृतिगतगुणौघैर्नाज्जिते पूरुषोऽयं
 यदि तु सजति तस्यां तद्गुणास्तं भजेरन् ।
 मदनुभजनतत्वालोचनैस्साप्यपेयात्
 कपिलतनुरिति त्वं देवहृत्यै न्यगादीः ॥ १५१ ॥
 विमलमातिरूपात्तैरासनाद्यैर्मदङ्गं
 गरुडसमधिरूढं दिव्यभूषायुधाङ्गम् ।
 रुचितुलिततमालं शीलयेतानुवेलं
 कपिलतनुरिति त्वं देवहृत्यै न्यगादीः ॥ १५२ ॥
 सम गुणगणलीलाकर्णनैः कीर्तनाद्यै-
 र्भयि सुरसरिदोषप्रख्यचित्तानुवृत्तिः ।

भवति परमभक्तिस्सा हि मृत्योर्विजेत्री
कपिलतनुरिति त्वं देवहूत्यै न्यगादीः ॥ १५३ ॥

ह ह ह ! बहुलहिंसासञ्चितार्थैः कुटुम्बं
प्रतिदिनमनुपुष्णन् स्त्रीजितो बाललाळी ।
विशति हि गृहसक्तो यातनां मय्यभक्तः

कपिलतनुरिति त्वं देवहूत्यै न्यगादीः ॥ १५४ ॥

युवतिजठरखिन्नो जातबोधोप्यकाण्डे
प्रसवगलितबोधः पीडयोऽलंघ्य बाल्यम् ।

पुनरपि बत मुह्यत्येव तारुण्यकाले

कपिलतनुरिति त्वं देवहूत्यै न्यगादीः ॥ १५५ ॥

पितृमुरगणयाजी धार्मिको यो गृहस्थ-
स्स च निपतितकाले दक्षिणाध्वोपगामी ।

मयि निहितमकामं कर्म तूदक्पथार्थं

कपिलतनुरिति त्वं देवहूत्यै न्यगादीः ॥ १५६ ॥

इति सुविदितवेद्यान्देव हे देवहूतिं
कृतनुतिमनुगृह्य त्वं गतो योगिसंघैः ।

विमलमतिरथासौ भक्तियोगेन मुक्ता

त्वमपि जनहितार्थं वर्तसे प्रागुदीच्याम् ॥ १५७ ॥

परम किमु बहूक्त्या त्वत्पदांभोजभक्तिं

सकलभयविनेह्नीं सर्वकामोपनेत्रीम् ।

वदासि खलु दृढन्त्रं तद्विधूयामयान् मे
गुरुपवनपुरेश त्वय्युपाधत्स्व भक्तिम् ॥ १५८ ॥

इति कपिलोपदेशं पञ्चदशदशकं समाप्तम् ॥

षोडशदशकम् ।

दक्षो विरिञ्चतनयोऽथ मनोस्तनूजां
लब्ध्वा प्रसूतिमिह षोडश चाप कन्याः ।
धर्मे त्रयोदश ददौ पितृषु स्वधां च
स्वाहां हविर्भुञ्जि सर्तां गिरिशे त्वदंशे ॥ १५९ ॥
मूर्तिर्हि धर्मगृहिणी सुपुत्रे भवन्तं
नारायणं नरसखं महितानुभावम् ।
यज्जन्मनि प्रमुदिताः कृततूर्यघोषाः
पुष्पोत्करान् प्रववृषुर्नुवुस्सुरौघाः ॥ १६० ॥
दैत्यं सहस्रकवचं कवचैः परीतं
साहस्रवत्सरतपस्समराभिलष्यैः ।
पर्यायनिर्मिततपस्समरौ भवन्तौ
शिष्टैककङ्कटममुं न्यहतां सलीलम् ॥ १६१ ॥
अन्वाचरन्नुपदिशन्नपि मोक्षधर्मं
त्वं भ्रातृमान् बदरिकाश्रममध्यवात्सीः ।

शक्रोऽथ ते शमतपोबलनिरसहात्मा
 दिव्याङ्गनापरिवृतं प्रजिघाय मारम् ॥ १६२ ॥
 कामो वसन्तमलयानिलबन्धुशाली
 कान्ताकटाक्षविशिखैर्विकसद्विलासैः ।
 विध्यन्मुहुर्मुहुर्कम्पमुदक्ष्य च त्वां
 भीतस्त्वयाथ जगदे मृदुहासभाजा ॥ १६३ ॥
 भीत्यालमङ्गज वसन्त सुराङ्गना वो
 मन्मानसन्त्वह जुषध्वमिति ब्रुवाणः ।
 त्वं विस्मयेन परितः स्तुवतामथैषां
 प्रादर्शयः स्वपरिचारककातराक्षीः ॥ १६४ ॥
 सम्मोहनाय मिलिता मदनादयस्ते
 त्वहासिकापरिमलैः किल मोहमापुः ।
 दत्तान्त्वया च जगृह्णस्त्रपयैव सर्व-
 स्वर्वासिगर्वशमनीं पुनरुर्वशीन्ताम ॥ १६५ ॥
 दृष्टोर्वशीं तव कथां च निशम्य शक्रः
 पर्याकुलोजनि भवन्महिमाविमर्शात् ।
 एवं प्रशान्तरमणीयतरावतारा-
 त्वत्तोधिको वरद कृष्णतनुस्त्वमेव ॥ १६६ ॥
 दक्षस्तु धातुरतिलाळनया रजोन्धो
 नात्यादृतस्त्वयि च कष्टमशान्तिरासीत् ।

येन व्यरुन्ध सभवत्तनुमेव शर्वं
यज्ञे च वैरपिशुने स्वसुतां व्यमानीत् ॥ १३७ ॥

क्रुद्धेशमार्दितमखस्स तु कृत्तशीर्षो
देवप्रसादितहरादथ लब्धजीवः ।
त्वत्पूरितक्रतुवरः पुनराप शान्तिं
स त्वं प्रशान्तिकर पाहि मरुत्पुरेश ॥ १६८ ॥

इति नरनारायणावतारवर्णनं षोडशदशकं समाप्तम् ॥

सप्तदशदशकम् ।

उत्तानपादनृपतेर्मनुनन्दनस्य
जाया बभूव सुरुचिर्नितरामभीष्टा ।
अन्या सुनीतिरिति भर्तुरनादृता सा
त्वामेव नित्यमगतिश्शरणं गताभूत् ॥ १६९ ॥
अङ्गे पितुस्सुरुचिपुत्रकमुत्तमं तं
दृष्ट्वा ध्रुवः किल सुनीतिसुतोधिरोक्ष्यन् ।
आचिभ्रिपे किल शिशुस्सुतरां सुरुच्या
दुस्सन्त्यजा खलु भवद्विमुखैरसूया ॥ १७० ॥
त्वन्मोहिते पितरि पश्यति दारवश्ये
दूरं दुरुक्तिनिहतस्स गतो निजाम्बाम् ।

सापि स्वकर्मगतिसन्तरणाय पुंसां
स्वत्पादमेव शरणं शिशवे शशंस ॥ १७१ ॥

आकर्ण्य सोऽपि भवदर्शननिश्चितात्मा
मानी निरेत्य नगरात् किल पञ्चवर्षः ।

सन्दृष्ट नारदनिवेदितमन्त्रमार्ग—
स्वामारराध तपसा मधुकाननान्ते ॥ १७२ ॥

ताते विषण्णहृदये नगरिं गतेन
श्रीनारदेन परिसान्त्वितचित्तवृत्तौ ।

बालस्त्वदर्पितमनाः क्रमवर्द्धितेन
निन्ये कठोरतपसा किल पञ्च मासान् ॥ १७३ ॥

तावत्तपोबलनिरुच्छ्रवासिते दिगन्ते
देवार्थितस्त्वमुदयत्करुणार्द्रचेताः ।

स्वद्रूपचिद्रसनिलीनमतेः पुरस्ता—
दाविर्बभूविथ विभो गरुडाधिरूढः ॥ १७४ ॥

स्वदर्शनप्रमदभारतरङ्गितं तं
दृग्भ्यां निमग्नमिव रूपरसायने ते ।

तुष्टूषमाणमवगम्य कपोलदेशे
संसृष्टवानासि दरेण तथादरेण ॥ १७५ ॥

तावद्विबोधविमलं प्रणुवन्तमेन—
माभाषथास्त्वमवगम्य तदीयभावम् ।

राज्यं चिरं समनुभूय भजस्व भूय—
स्सर्वोत्तरं ध्रुवपदं विनिवृत्तिहीनम् ॥ १७६ ॥

इत्यूचुषि त्वयि गते नृपनन्दनोसा-
वानन्दिताखिलजनो नगरीमुपेतः ।

रेमे चिरं भवदनुग्रहपूर्णकाम—
स्ताते गते च वनमाहतराज्यभारः ॥ १७७ ॥

यक्षेण देव निहते पुनरुत्तमेस्मिन्
यक्षैस्स युद्धनिरतो विरतो मनूक्या ।

शान्त्या प्रसन्नहृयाद्धनदादुपेता-
न्वद्भक्तिमेव सुदृढामवृणोन्महात्मा ॥ १७८ ॥

अन्ते भवत्पुरुषनीतविमानयातो
मात्रा समं ध्रुवपदे मुदितोऽयमास्ते ।

एवं स्वभृत्यजनपालनलोडधीस्त्वं
वातालयाधिप निरुन्धि ममामयौघान् ॥ १७९ ॥

इति ध्रुवचरितवर्णनं सप्तदशदशकं समाप्तम् ॥

अष्टादशदशकम् ।

जातस्य ध्रुवकुल एव तुङ्गकीर्ते-
रङ्गस्य व्यजनि सुतस्स वेननामा ।

तद्दोषव्यथितमतिस्स राजवर्य-
 स्त्वत्पादे निहितमना वनङ्गतोभूत् ॥ १८० ॥
 पापोधि क्षितितलपालनाय वेनः
 पौराद्यैरुपनिहितः कठोरवीर्यः ।
 सर्वेभ्यो निजबलमेव सम्प्रशंसन्
 भूचक्रे तव यजनान्यथं न्यरौत्सीत् ॥ १८१ ॥
 सम्प्राप्ते हितकथनाय तापसौघे
 मत्तोन्धो भुवनपतिर्न कश्चनेति ।
 त्वन्निन्दावचनपरो मुनीश्वरैस्तै-
 शशापाम्नौ शलभदशामनायि वेनः ॥ १८२ ॥
 तन्नाशान् खलजनभीरुकैर्मुनीन्द्रै-
 स्तन्मात्रा चिरपरिरक्षिते तदङ्गे ।
 त्यक्ताघे परिमथितादथोरुदण्डा-
 द्दोर्दण्डे परिमथिते त्वमाविरासीः ॥ १८३ ॥
 विख्यातः पृथुरिति तापसोपदिष्टैः
 सूताद्यैः परिणुतभाविभूरिर्वीर्यः ।
 वेनार्त्या कथञ्चित्तसम्पदं धरित्री-
 माक्रान्तां निजधनुषा समामकार्षीः ॥ १८४ ॥
 भूयस्तां निजकुलमुख्यवत्सयुक्तै-
 र्देवाद्यैस्समुचितचारुभाजनेषु ।

अन्नादीन्यभिलषितानि यानि तानि स्वच्छन्दं सुरभितनूमद्रूढुहस्त्वम्	॥ १८५ ॥
आत्मानं यजति मखैस्त्वयि त्रिधाम- न्नारब्धे शततमवाजिभेधयागे । स्पर्धालुशशतमख एत्य नीचवेषो हृत्वाश्वं तव तनयात् पराजितोभूत्	॥ १८६ ॥
देवेन्द्रं मुहुरिति वाजिनं हरन्तं वह्नौ तं मुनिवरमण्डले जुहूषौ । रुन्धाने कमलभवे क्रतोस्तमाप्तौ साक्षात्त्वं मधुरिपुमैश्शथास्वयं स्वम्	॥ १८७ ॥
तदत्तं वरमुपलभ्य भक्तिमेकां गङ्गान्ते विहितपदः कदापि देव । सत्रस्थं मुनिनिवहं हितानि शंस- त्रैक्षिष्ठास्सनकमुखान् मुनीन् पुरस्तात्	॥ १८८ ॥
विज्ञानं सनकमुखोदितं दधान- स्वात्मानं स्वयमगमो वनान्तसेवी । तत्तादृक्पृथुवपुरीश सत्वरं मे रोगौघं प्रशमय वातगेहवासिन्	॥ १८९ ॥

इति पृथुचरितवर्णनं अष्टादशदशकं समाप्तम् ॥

एकोनविंशदशकम् ।

पृथोस्तु नप्ता पृथुधर्मकर्मठः प्राचीनबार्हियुवतौ शतद्रुतौ ।
प्रचेतसो नाम सुचेतसस्सुतानजीजनत्वत्करुणांकुरानिव
ऽपितुस्सिसृक्षानिरतस्य शासनाद् भवत्तपस्याभिरता दशापि ते ।
पयोनिधिं पश्चिममेत्य तत्तटे सरोवरं सन्ददृशुर्मनोहरम् ॥
तदा भवत्तीर्थमिदं समागतो भवो भवत्सेवकदर्शनादृतः ।
प्रकाशमासाद्य पुरः प्रचेतसामुपादिशद् भक्ततमस्तव रतवम् ॥
स्तवं जपन्तस्तममी जलान्तरे भवन्तमासेविषतायुतं समाः ।
भवत्सुखास्वादरसादमीष्वयान् बभूव कालो ध्रुववन्न शीघ्रता ॥
तपोभिरेषामतिमात्रवर्धिभिः स यज्ञार्हिसानिरतोपि पावितः ।
ऽपितापि तेषां गृह्यातनारदप्रदर्शितात्मा भवदात्मतां ययौ ॥
कृपाबलेनैव पुरः प्रचेतसां प्रकाशमागाः पतगेन्द्रवाहनः ।
विराजिचक्रादिवरायुधांशुभिर्भुजाभिरष्टाभिरुदञ्चितद्युतिः ॥
प्रचेतसां तावदयाचतामपि त्वमेव कारुण्यभराद्वरानदाः ।
भवद्विचिन्तापि शिवाय देहिनां भवत्यसौ रुद्रनुतिश्च कामदा ॥
अवाप्य कान्तां तनयां महीरुहां तथा रम्ध्वं दशलक्षवत्सरीम् ।
सुतोस्तु दक्षो ननु तत्क्षणाच्च मां प्रयास्यथेति न्यगदो मुदैव तान् ॥
ततश्च ते भूतलरोधिनस्तरून् क्रुधा दहन्तो द्रुहिणेन वारिताः ।
द्रुमैश्च दत्तां तनयामवाप्य तां त्वदुक्तकालं सुखिनोभिरेमिरे ॥

अवाप्य दक्षं च सुतं कृताध्वराः प्रचेतसो नारदलब्धया धिया ।
अवापुरानन्दपदं तथाविधस्त्वमीश वातालयनाथ पाहि माम् ॥

इति प्रचेतसकथानुवर्णनं एकोनविंशदशकं समाप्तम् ॥

विंशं दशकम् ।

प्रियव्रतस्य प्रियपुत्रभूतादामिध्रराजादुदितोभिनाभिः ।
त्वां दृष्ट्वानिष्टदामिष्टिमध्ये तवैव तुष्ट्यै कृतयज्ञकर्मा ॥ २०० ॥
अभिष्टुतस्तत्र मुनीश्वरैस्त्वं राज्ञः स्वतुल्यं सुतमथ्यमानः ।
स्वयं जनिष्येहमिति ब्रुवाणस्तिरोदधा बर्हिषि विश्वमूर्ते ॥ २०१ ॥
नाभिप्रियायामथ मेरुदेव्यां त्वमंशतोभूरूपभाभिधानः ।
अलोकसामान्यगुणप्रभावप्रभाविताशेषजनप्रमोदः ॥ २०२ ॥
त्वयि त्रिलोकीभृति राज्यभारं निधाय नाभिस्सह मेरुदेव्या ।
तपोवनं प्राप्य भवन्निषेवी गतः किलानन्दपदं पदन्ते ॥ २०३ ॥
इन्द्रस्त्वदुत्कर्षकृतादमर्षाद्ववर्ष नास्मिन्नजनाभवर्षे ।
यदा तदा त्वं निजयोगशक्त्या स्ववर्षभेनद्व्यदधास्सुवर्षम् ॥
जितेन्द्रदत्तां कमर्णां जयन्तीमथोद्बृहन्नात्मरताशयोपि ।
अजीजनस्तत्र शत तनूजानेषां श्रितिशो भरतोग्रजन्मा ॥ २०५ ॥
नवाभवन् योगिवरा नवान्ये त्वपालयन् भारतवर्षखण्डान् ।
सैका त्वशीतिस्तव शेषपुत्रास्तपोवलाद् भूसुरभूयमायुः ॥ २०६ ॥

उक्त्वा सुतेभ्योथ मुनीन्द्रमध्ये विरक्तिभक्त्यान्वितमुक्तिमार्गम् ।
 स्वयं गतः पारमहंस्यवृत्तिमधा जडोन्मत्तपिशाचचर्याम् ॥ २०७ ॥
 परात्मभूतोपि परोपदेशं कुर्वन् भवान् सर्वानिरस्यमानः ।
 विकारहीनो विचचार कृत्स्नां महीमहीनात्परमाभिलीनः ॥ २०८ ॥
 शयुत्रतं गोमृगकाकचर्यां चिरं चरन्नाप्यपरं स्वरूपम् ।
 दवाहताङ्गः कुटकाचले त्वं तापान् ममापाकुरु वातनाथ ॥

इति ऋषभयोगीश्वरचरितवर्णनं विंशं दशकं समाप्तम् ॥

एकविंशं दशकम् ।

मध्याद्भवे भुव इलावृतनाम्नि वर्षे
 गौरीप्रधानवनिताजनमात्रभाजि ।
 शर्वेण नन्वनुतिभिस्समुपास्यमानं
 सङ्कर्षणात्मकमधीश्वर संश्रये त्वाम् ॥ २१० ॥
 भद्राश्वनामक इलावृतपूर्ववर्षे
 भद्रश्रवोभिरृषिभिः परिणूयमानम् ।
 कल्पान्तगूढनिगमोद्धरणप्रवीणं
 ध्यायामि देव ह्यशीर्षितनुं भवन्तम् ॥ २११ ॥
 ध्यायामि दक्षिणगते हरिवर्षवर्षे
 प्रह्लादमुख्यपुरुषैः परिषेव्यमाणम् ।

- उत्तुङ्गशान्तधवळाकृतिमेकशुद्ध-
 ज्ञानपदं नरहरिं भगवन् भवन्तम् ॥ २१२ ॥
- वर्षे प्रतीचि लळितात्मनि केतुमाले
 लीलाविशेषलळितास्मितशोभनाङ्गम् ।
 लक्ष्म्या प्रजापतिसुतैश्च निषेव्यमाणं
 तस्याः प्रियाय धृतकामतनुं भजे त्वाम् ॥ २१३ ॥
- रम्ये ह्युदीचि खलु रम्यकनाम्नि वर्षे
 तद्वर्षनाथमनुवर्ष्य सपर्यमाणम् ।
 भक्तैकवत्सलगमत्सरहृत्सु भा-तं
 मत्स्याकृतिं भुवननाथ भजे भवन्तम् ॥ २१४ ॥
- वर्षे हिरण्मयसमाह्वयमौत्तराह-
 मासीनमद्रिधृतिकर्मठकामठाङ्गम् ।
 संसेवते पितृगणप्रवरोर्यमाणं
 तं त्वां भजामि भगवन् पराचिन्मयात्मन् ॥ २१५ ॥
- किञ्चोत्तरेषु कुरुषु प्रियया धरण्या
 संसेवितो महितमन्त्रनुतिप्रभेदैः ।
 दंष्ट्राप्रघृष्टघनपृष्ठगारिष्ठवर्षा
 त्वं पाहि विज्ञनुतयज्ञवराहमूर्ते ॥ २१६ ॥
- याम्यां दिशं भजति किम्पुरुषाख्यवर्षे
 संसेवितो हनुमता दृढभक्तिभाजा ।

सीताभिरामपरमाद्भुतरूपशाली
रामात्मकः परिलसन् परिपाहि विष्णो २१७ ॥

श्रीनारदेन सह भारतखण्डमुख्यै-
स्त्वं सांख्ययोगनुतिभिस्समुपास्यमानः ।
आकल्पकालमिह साधुजनाभिरक्षी
नारायणो नरसखः परिपाहि भूमन् ॥ २१८ ॥

प्लाक्षैर्करूपमयि शात्मल इन्दुरूपं
द्वीपे भजन्ति कुशनामनि वह्निरूपम् ।
क्रौञ्चेम्बुरूपमथ वायुमयञ्च शाके
त्वां ब्रह्मरूपमयि पुष्करनाशि लंकाः ॥ २१९ ॥

सर्वैर्ध्रुवादिभिरुडुप्रकरैर्ग्रहैश्च
पुच्छादिकेष्वद्यवेष्वभिकल्पमानैः ।
त्वं शिशुमारवपुषा महतामुपास्यः
सन्ध्यासु रुन्धि नरकं मम सिन्धुशायिन् ॥ २२० ॥

पाताळमूलभुवि शेषतनुं भवन्तं
लोलैककुण्डलविराजिसहस्रशीर्षम् ।
नीलांबरं धृतहरं भुजगाङ्गनाभि-
जुष्टं भजे हर गदान् गुरुगेहनाथ ॥ २२१ ॥

इति जम्बुद्वीपादिषु भगवद्पासनाप्रकारवर्णनं एकविंशदशकं समाप्तम् ॥

द्वाविंशदशकम् ।

अजामिलो नाम महीसुरः पुरा चरन् विभो धर्मपथान् गृहाश्रमी ।
गुरोर्गिरा काननमेत्य दृष्टवान् सुधृष्टशीलां कुलटां मदाकुलाम् ॥
स्वतः प्रशान्तोपि तदा हृताशयः स्वधर्ममुत्सृज्य तथा समारमन् ।
अधर्मकारी दशमी भवन् पुनर्दधौ भवन्नामयुते सुते रतिम् ॥
स मृत्युकाले यमराजकिङ्करान् भयङ्करांस्त्रीनिभिलक्षयन् भिया ।
पुरा मनाक्त्वत्समृतिवासनाबलाज्जुहाव नारायणनामकं सुतम् ॥
दुराशयस्यापि तदात्वनिर्गतत्वदीयनामाक्षरमात्रवैभवात् ।
पुरोभिपेतुर्भवदीयपार्षदाश्चतुर्भुजाः पीतपटा मनोरमाः ॥ २२५ ॥
अमुञ्च सम्पश्य विकर्षतो भटान् विमुञ्चतेत्यारुरुधुर्बलादमी ।
निवारितास्ते च भवज्जनैस्तदा तदीयपापं निखिलं न्यवेदयन् ॥
भवन्नु पापानि कथन्नु निष्कृते कृतेपि भो दण्डनमास्ति पाण्डिताः ।
न निष्कृतिः किं विदिता भवादृशामिति प्रभो त्वत्पुरुषा बभाषिरे ॥
श्रुतिस्मृतिभ्यां विहिता व्रतादयः पुनन्ति पापं न लुनन्ति वासनाम् ।
अनन्तसेवा तु निकृन्तति द्वयीमिति प्रभो त्वत्पुरुषा बभाषिरे ॥
अनेन भो जन्मसहस्रकोटिभिः कृतेषु पापेष्वपि निष्कृतिः कृता ।
यदग्रहीन्नाम भयाकुलो हरेरिति प्रभो त्वत्पुरुषा बभाषिरे ॥
नृणामबुद्ध्यापि मुकुन्दकीर्तनं दहत्यघौघान् महिमास्य तादृशः ।
यथाग्निरेधांसि यथौषधं गदानिति प्रभो त्वत्पुरुषा बभाषिरे ॥

इतीरितैर्यम्यभटैरपासृते भवद्भटानां च गणे तिरोहिते ।
 भवत्स्मृतिं कञ्चन कालमाचरन् भवत्पदं प्रापि भवद्भटैरसौ ॥
 स्वकिङ्करावेदनशङ्कितो यमस्त्वदंग्रिभकेषु न गम्यतामिति ।
 स्वकीयभृत्यानाशिशिक्षदुच्चकैस्स देव वातालयनाथ पाहि माम् ॥

इति अजामिळोपाख्यानं द्वाविंशदशकं समाप्तम् ॥

—००:००:००—

त्रयोविंशदशकम् ।

प्राचेतसस्तु भगवन्नपरो हि दक्ष-
 स्त्वत्सेवनं व्यधित सर्गविवृद्धिकामः ।
 आविर्बभूविथ तदा लसदष्टबाहु-
 स्तस्मै वरं ददित्य तां च वधूमसिक्कीम् ॥ २३३ ॥
 तस्यात्मजास्त्वयुतमीश पुनस्सहस्रं
 श्रीनारदस्य वचसा तव मार्गमापुः ।
 नैकत्र वासमृषये स मुमोच शापं
 भक्तोत्तमस्त्वृषिरनुग्रहमेव मेने ॥ २३४ ॥
 षष्ठ्या ततो दुहितृभिः सृजतः कुलौघान्
 दौहित्सूनुरथ तस्य स विश्वरूपः ।
 त्वत्स्तोत्रवर्मितमजापयदिन्द्रमाजौ
 देव त्वदीयमहिमा खलु सर्वजैत्रः ॥ २३५ ॥

प्राक्शूरसेनविषये किल चित्रकेतुः
 पुत्राग्रही नृपतिरङ्गिरसः प्रभावात् ।
 लब्ध्वैकपुत्रमथ तत्र हते सपत्नी-
 संघैरमुह्यदवशस्तव माययाऽसौ ॥ २३६ ॥
 तन्नारदस्तु सममङ्गिरसा दयालु-
 स्संप्राप्य तावदुपदर्श्य सुतस्य जीवम् ।
 कस्यास्मि पुत्र इति तस्य गिरा विमोहं
 त्यक्त्वा त्वदर्चनविधौ नृपतिं न्ययुङ्क्त ॥ २३७ ॥
 स्तोत्रञ्च मन्त्रमपि नारदतोऽथ लब्ध्वा
 तोषाय शेषवपुषो ननु ते तपस्यन् ।
 विद्याधराधिपतितां स हि सप्ररात्रे
 लब्ध्वाप्यकुण्ठमतिरन्वभजद्भवन्तम् ॥ २३८ ॥
 तस्मै मृणालधवलेन सहस्रशीर्ष्णा
 रूपेण बद्धनुतिसिद्धगणावृतेन ।
 प्रादुर्भवन्नचिरतो नुतिभिः प्रसन्नो
 दत्वात्मतत्त्वमनुग्रह्य तिरोदधाथ ॥ २३९ ॥
 त्वद्भक्तमौलिरथ सोपि च लक्षलक्षं
 वर्षाणि हर्षुलभना भुवनेषु कामम् ।
 सङ्गापयन् गुणगणं तव सुन्दरीभि-
 म्सङ्गातिरेकरहितो ललितं चचार ॥ २४० ॥

अत्यन्तसङ्गविलयाय भवत्प्रणुन्नो
नूनं स रौप्यगिरिमाप्य महत्समाजे ।

निशङ्कमङ्ककृतवल्लभमङ्गजारिं

तं शङ्करं परिहसन्नुमयाभिषेपे

॥ २४१ ॥

निस्सम्भ्रमरत्वयमयाचितशापमोक्षो

वृत्रासुरत्वमुपगम्य सुरेन्द्रयोधी ।

भक्त्यात्मतत्वकथनैस्समरे विचित्रं

शत्रोरपि भ्रममपास्य गतः पदन्ते

॥ २४२ ॥

त्वत्सेवनेन दितिरिन्द्रवधोद्यतापि

तान्प्रत्युतेन्द्रसुहृदो मरुतोभिलेभे ।

दुष्टाशयेपि शुभदैव भक्त्रिषेवा

तत्तादृशस्त्वमव मां पवनालयेश

॥ २४३ ॥

इति दशचरितं चित्रकेतूपाख्यानं वृत्रवधवर्णनं सप्तमरुतामुत्पत्तिकथा च
त्रयोविंशदशकं समाप्तम् ॥

चतुर्विंशदशकम् ।

हिरण्याक्षे पोत्रिप्रवरवपुषा देव भवता

हते शोकक्रोधग्लपितधृतिरेतस्य सहजः ।

हिरण्यप्रारम्भः कशिपुरमरारातिसदसि

प्रतिज्ञामातेने तव किल वधार्थं मुररिपो

॥ २४४ ॥

विधातारं घोरं स खलु तपसि त्वानचिरतः
 पुरस्साक्षात्कुर्वन् सुरनरमृगाद्यैरनिधनम् ।
 वरं लब्ध्वा दृप्तो जगदिह भवन्नायकमिदं
 परिक्षुन्दन्निन्द्रादहरत दिवन्त्वामगणयन् ॥ २४५ ॥

निहन्तुं त्वां भूयस्तव पदमवाप्तस्य च रिपो
 बर्हिर्दृष्टेरन्तर्दधित हृदये सूक्ष्मवपुषा ।
 नदन्नृचैस्तत्राप्यखिलभुवनान्ते च मृगयन्
 भिया यातम्भत्वा स खलु जितकाशी निववृते ॥ २४६ ॥

ततोऽस्य प्रह्लादस्समजनि सुतो गर्भवसतौ
 मुनेर्वीणापाणेरधिगतभवद्भक्तिमहिमा ।
 सवै जात्या दैत्यशिशुरपि समेत्य त्वयि रतिं
 गतस्त्वद्भक्तानां वरद परमोदाहरणताम् ॥ २४७ ॥

सुरारीणां हास्यं तव चरणदास्यं निजसुते
 स दृष्ट्वा दुष्टात्मा गुरुभिरशिशिक्षच्चिरममुम ।
 गुरुप्रोक्तं चासाविदमिदमभद्राय दृढमि-
 त्यपाकुर्वन् सर्वं तव चरणभक्त्यैव ववृधे ॥ २४८ ॥

अधीतेषु श्रेष्ठं किमिति परिपृष्टेथ तनये
 भवद्भक्तिं वर्यामभिगदति पर्याकुलधृतिः ।
 गुरुभ्यो रोषित्वा सहजमतिरस्येत्यविभिद-
 न्वधोपायानस्मिन् व्यतनुत भवत्पादशरणे ॥ २४९ ॥

स शूलैराविद्धस्सुबहु मथितो दिग्गजगणै-
 र्महासर्पैर्दोष्टोप्यनशनगराहारविधुतः ।
 गिरीन्द्रावक्षिप्तोप्यहह! परमात्मन्नयि विभो
 त्वयि न्यस्तात्मत्वात् किमपि न निपीडामभजत ॥ २५० ॥

ततश्शङ्काविष्टस्स पुनरतिदुष्टोऽस्य जनको
 गुरुकृत्या तद्ग्रेहे किल वरुणपाशैस्तमरुणत् ।
 गुरोश्चासान्निध्ये सपुनरनुगान्दैत्यतनयान्
 भवद्भक्तैस्तत्वं परममपि विज्ञानमशिषत् ॥ २५१ ॥

पिता शृण्वन् बालप्रकरमखिलं त्वत्स्तुतिपरं
 रुषान्धः प्राहैनं कुलहतक कस्ते बलमिति ।
 बलं मे वैकुण्ठस्तव च जगताञ्चापि स बलं
 स एव त्रैलोक्यं सकलमिति धीरोयमगदीत् ॥ २५२ ॥

अरे कासौ कासौ सकलजगदात्मा हरिरिति
 प्रभिन्तेस्म स्तम्भं चलितकरवाळो दितिमुतः ।
 अतः पश्चाद्विष्णो नहि वदितुमीशोस्मि सहसा
 कृपात्मन् विश्वात्मन् पवनपुरवासिन् मृडय माम् ॥ २५३ ॥

इति प्रह्लादाचरितवर्णनं चतुर्विंशदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चविंशदशकम् ।

स्तम्भे घट्टयतो हिरण्यकशिपोः कर्णौ समाचूर्णय-
 न्नाघूर्णज्जगदण्डकुण्डकुहरो घोरस्तवाभूद्रवः ।
 श्रुत्वा यं किल दैत्यराजहृदये पूर्वं कदाप्यश्रुतं
 कम्पः कञ्चन संपपात चलितोप्यम्भोजभूर्विष्टरात् । २५४ ॥

दैये दिक्षु विसृष्टचक्षुषि महासंरम्भिणि स्तम्भत-
 रसम्भूतन्नमृगात्मकन्नमनुजाकारं वपुस्ते विभो ।
 किं किं भीषणमेतदद्भुतमिति व्युद्भ्रान्तचित्तेऽसुरे
 विस्फूर्जद्भवळोमरोमत्रिकसद्वर्मा समाजृम्भथाः ॥ २५५ ॥

तप्तस्वर्णसवर्णघूर्णदतिरूक्षाक्षं सटाकेसर-
 प्रोत्कम्पप्रनिकुम्भितांबरमहो जीयात्तवेदं वपुः ।
 व्यात्तव्याप्तमहादरीसखमुखं खड्गोग्रवद्गन्महा-
 जिह्वानिर्गमदृश्यमानसुमहादंष्ट्रायुगोड्ढामरम् ॥ २५६ ॥

उत्सर्पद्वलिभङ्गभीषणहनुह्रस्वस्थवीयस्तर-
 श्ठीवं पीवरदोःशतोद्गतनखक्रूरांशु दूरोद्गणम् ।
 व्योमोल्लंघिघनाघनोपमघनप्रध्वाननिर्द्धावित-
 स्पर्द्धालुप्रकरं नमामि भवतस्तन्नारासिंहं वपुः ॥ २५७ ॥

नूनं विष्णुरयन्निहन्म्यमुमिति भ्राम्यद्गदाभीषणं
 दैत्येन्द्रं समुपाद्रवन्तमधृथा दोर्भ्यां पृथुभ्याममुम् ।
 वीरो निर्गळितोऽय खड्गकलकौ गृह्णान्वाचित्रश्रमान्
 व्यावृण्वन् पुनरापपात भुवनप्रासोद्यतन्त्वामहो ॥ २५८ ॥

भ्राम्यन्तं दितिजाधमं पुनरपि प्रोद्गृह्य दोर्भ्यां जवाद्
 द्वारेऽथोरुयुगे निपात्य नखरान्पुत्राद्य व होभुवि ।
 निर्भिन्दन्नधिगर्भनिर्भरगळद्रक्ताम्बु बद्धोत्सवं
 पायंपायमुदैरयो बहु जगत्संहारिसिंहारवान् ॥ २५९ ॥
 त्यक्त्वा तं हतमाशु रक्कलहरीसिक्कजोन्नमद्वर्षणि
 प्रत्पुत्पद्य समस्तदैत्यपटलीञ्चाखाद्यमाने त्वयि ।
 भ्राम्यद्भूमि विकम्पिताम्बुधिकुलं व्यालोलशैलोत्करं
 प्रोत्सर्पत्खचरञ्चराचरमहो दुस्थामवस्थां दधौ ॥ २६० ॥
 तावन्मांसवपाकराळवपुषं घोरान्त्रमालाधरं
 त्वां मध्येसभमिद्धकोपमुपितं दुर्भारगुर्भारवम् ।
 अभ्येतुन्न शशाक कोपि भुवने दूरे स्थिता भीरव-
 स्सर्वे शर्वविरिञ्चवासवमुखाः प्रयेकमस्तोषत ॥ २६१ ॥
 भूयोऽप्यक्षतरोषधाम्नि भवति ब्रह्माज्ञया बालके
 प्रह्लादे पद्मयोर्नमत्यपभये कारुण्यपाराकुलः ।
 शान्तस्त्वं करमस्य मूर्ध्नि समधास्तोत्रैरथोद्गायत-
 स्तस्याकामयियोपि तेनिध वरं लोकाय चानुग्रहम् ॥ २६२ ॥
 एवन्नटितरौद्रचेष्टित विभो श्रीतापनीयाधिध-
 श्रुत्यन्तस्फुटगितसर्वमहिमन्नयन्तशुद्धाकृते ।
 तत्तादृङ्निखिलोत्तरं पुनरहो कस्त्वां परो लंबयेत्
 प्रह्लादादप्रिय हे मरुत्पुरपते सर्वामयात्पाहि माम् ॥ २६३ ॥
 इति नरसिंहावतारवर्णनं पञ्चविंशदशकं समाप्तम् ॥

षड्विंशदशकम् ।

इन्द्रशुभ्रः पाण्ड्यखण्डाधिराजस्त्वद्भक्तात्मा चन्दनाद्रौ कदाचित् ।
त्वत्सेवायां ममधीरालुलोके नैवागस्यं प्राप्तमातिथ्यकामम् ॥

कुम्भोद्भूतिस्संभृतक्रोधभारस्तब्धात्मा त्वं हस्तिभूयं भजेति ।
शप्त्वाथैनं प्रत्यगात्सोपि लेभे हस्तिन्द्रत्वं त्वस्मृतिव्यक्तिधन्यम् ॥

दुग्धांभोधेर्मध्यभाजि त्रिकूटे क्रीडन् शैले यूथपोयं वशाभिः ।
सर्वान् जन्तूनत्यवर्तिष्ठ शक्या त्वद्भक्तानां कुत नोष्कर्षलाभः ॥

स्वेन स्थेन्ना द्विव्यदेशत्वशक्या सोयं खेदानप्रजानन् कदाचित् ।
शैलप्रान्ते घर्मतान्तस्तरस्यां यूथैस्सार्द्धं त्वत्प्रणुत्रोभिरेमे ॥ २६७ ॥

हूहूस्त्वावद्देवलस्यापि शापान् प्राहीभूतस्तज्जले वर्तमानः ।
जग्राहैनं हस्तिनं पाददेशे शान्यर्थं हि श्रान्तिदोसि स्वकानाम् ॥

त्वत्सेवाया वैभवाहुर्निरोधं युध्यन्तन्तं वत्सराणां सहस्रम् ।
प्राप्ते काले त्वत्पदैकाम्रच्यसिधयै नक्राक्रान्तं हस्तिवर्यैव्यधास्त्वम् ॥

आर्तिव्यक्तप्राक्तनज्ञानभक्तिश्शुण्डोत्तिष्ठैः पुण्डरीकैस्तमर्चन् ।

पूर्वाभ्यस्तात्रिर्विशेषतमनिष्ठं स्तोत्रश्रेष्ठं सोन्वगादीन् परात्पत् ॥

श्रुत्वा स्तोत्रं निर्गुणस्थं समस्तं ब्रह्मेशायैर्नाहमित्यप्रयाते ।

सर्वात्मा त्वं भूरिकारुण्यवेगाताक्षरारूढः प्रेक्षितोभूः पुरस्तात् ॥

हस्तीन्द्रं तं हस्तपद्मेन धृत्वा चक्रेण त्वं नक्रवर्यं व्यदारीः ।
 गन्धर्वेस्मिन् मुक्तशापे स हस्ती त्वत्सारूप्यं प्राप्य देदीप्यते स्म ॥
 एतद्ब्रुवन्तं त्वाञ्च माञ्च प्रगे यो गायत्सोऽयं भूयसे श्रेयसे स्यात्
 इत्युक्त्वैनं तेन सार्द्धं गतस्त्वं विष्ण्यं विष्णो पाहि वातालयेश ॥

इति गजेन्द्रमोक्षवर्णनं षड्विंशदशकं समाप्तम् ॥

सप्तविंशदशकम् ।

दुर्वासास्सुरवनिताप्रदिव्यमालयं
 शक्राय स्वयमुपदाय तत्र भूयः ।
 नागेन्द्रप्रतिमृदिते शशाप शक्रं
 का क्षान्तिस्त्वदितरदेवतांशजानाम् ॥ २७४ ॥
 शापेन प्रथितजरेऽय निर्जरेन्द्रे
 देवेष्वप्यसुरजिज्ञेषु निष्प्रभेषु ।
 शर्वाद्याः कमलजमेत्य सर्वदेवा
 निर्वाणप्रभवसमं भवन्तमापुः ॥ २७५ ॥
 ब्रह्माद्यैःस्तुतमहिमा चिरन्तदानीं
 प्रादुष्यन् वरद पुरः परेण धाम्ना ।
 हे देवा दितिजकुलैर्विधाय सन्धि
 पीयूषं परिमथतेति पर्यशास्त्वम् ॥ २७६ ॥

सन्धानं कृतवति दानवैस्सुरौघे
मन्थानन्नयति मदेन मन्दराद्रिम् ।
भ्रष्टेस्मिन् बदरमिवोद्धहन् खगेन्द्रे
सद्यस्त्वं विनिहितवान् पयःपयोधौ ॥ २७७ ॥

आधाय द्रुतमथ वासुकिं वरत्रां
पाथोधौ विनिहितसर्वबीजजाले ।
प्रारब्धे मथनविधौ सुरासुरैस्तै-
र्व्याजात्त्वं भुजगमुखेऽकरोस्सुरारीन् ॥ २७८ ॥

क्षुब्धाद्रौ क्षुभितजलोदरे तदानीं
दुग्धःश्रौ गुरुतरभारतो निमग्ने ।
देवेषु व्यथिततमेषु तत्प्रियैषी
प्राणैषीः कमठतनुं कठोरपृष्ठाम् ॥ २७९ ॥

वज्रातिस्थिरतरकर्परेण विष्णो
विस्तारात्परिगतलक्षयोजनेन ।
अम्भोधेः कुहरगतेन वर्ष्मणा त्वं
निर्मग्नं क्षितिधरनाथमुन्निनेथ ॥ २८० ॥

उन्मग्ने झटिति तदा धराधरेन्द्रे
निर्मेथुर्दृढमिह सम्भदेन सर्वे ।
आविश्य द्वितयगणेपि सर्पराजे
वैवश्यं परिशमयन्नवीवृधस्तान् ॥ २८१ ॥

उद्दामभ्रमणजवोन्नमद्विरीन्द्र—
 न्यस्तैकस्थिरतरहस्तपङ्कजं त्वाम् ।
 अभ्रान्ते विधिगिरिशदयः प्रमोदा—
 तुद्भ्रान्ता नुनुवुरुपात्तपुष्पवर्षाः ॥ २८२ ॥

दैत्यौघे भुजगमुखानिलेन तप्ते
 तेनैव त्रिदशकुलेपि किञ्चिदाते ।
 कारुण्यात्तव किल देव वारिवाहाः
 प्रावर्षन्नमरगणान्न दैत्यसंघान् ॥ २८३ ॥

उद्भ्राम्यद्बहुतिमिनक्रवक्रवाळे
 तत्राठ्ठौ चिरमथितेपि निर्विकारे ।
 एकस्त्वं करयुगकृष्टसर्पराज-
 स्संराजन् पवनपुरेश पाहि रोगान् ॥ २८४ ॥

इति अमृतमयने कूर्पावतारवर्णनं सप्तविंशदशकं समाप्तम् ॥

अष्टाविंशदशकम् ।

गरळं तरळानलं पुरस्ताज्जलधेरुद्धिजगाल्काळकूटम् ।
 अमरस्तुतिवादमोदनिम्नो गिरिशस्तान्निपपौ भवत्प्रियार्थम्
 विमथत्सु सुरासुरेषु जाता सुरभिस्तामृषिषु न्यथास्त्रिधामन् ।
 ह्यरत्नमभुदधेभरत्नं श्रुतरुश्चाप्सरसस्सुरेषु तानि ॥ २८६ ॥

जगदीश भवत्परा तदानीं कमनीया कमला बभूव देवी ।
अमलामवलोक्य यां विडोलस्तकलोपि स्पृहयां बभूव लोकः ॥
त्वयि दत्तहृदे तदैव देव्यै त्रिदशेन्द्रो मणिपीठिकां व्यतारीत् ।
सकलोपहृताभिषेचनीयै रूययस्तां श्रुतिगीर्भिरभ्यापि च्छन् ॥
अभिषेकजलानु गातिमुग्धत्वदपाङ्गैरवभूषिताङ्गवल्लीम् ।
मणिकुण्डलपीतचे उहारममुखैस्ताममरादयोन्वभूयन् ॥ २८५ ॥
वरणस्रजमात्तभृङ्गनादां दधती सा कुचकुम्भमन्दयाना ।
पदशिञ्जितमञ्जुनूपुरा त्वां कलितव्रीळविलासमाससाद ॥
गिरिशद्गुहिणादिसर्वदेवान् गुणभाजोप्यत्रिमुक्तदोषलेशान् ।
अत्रमृश्य सदैव सर्वरम्ये निहिता त्वय्यनयापि दिव्यमाला ॥
उरसा तरसा समानिथैनां भुवनानां जननीमनन्यभावाम् ।
त्वदुरोविलसत्तदीक्षणश्रीपरिवृष्ट्या परिपुष्टमास विश्वम् ॥
अतिमोहनविभ्रमा तदानीं मदयन्ती खलु वाहणी निरागात् ।
तमसः पदवीमदास्त्वमेतामतिसम्माननया महासुरेभ्यः ॥
तरुणांबुदसुन्दरस्तदा त्वं ननु धन्वन्तरिरुदितोंबुराशेः ।
अमृतं कलशे बहन् कराभ्यामखिलार्तिं हर मारुतालयेश ॥

इति अमृतमथने काळकूटोत्पत्तिवर्णनं लक्ष्मीस्वयंवरवर्णनं अमृतोत्पत्तिवर्णनं च
अष्टाविंशदशकं समाप्तम् ॥

एकोनत्रिंशदशकम् ।

उद्गच्छतस्तव करादमृतं हरत्सु
दैत्येषु तानशरणाननुनीय देवान् ।
सद्यस्तिरोदधित देव भवत्प्रभावा-
दुद्यत्स्वयूथप्रकलहा दितिजा बभूवुः ॥ २९५ ॥

श्याम्यां रुचापि वयसापि तनुं नदानीं
प्राप्तोसि तुङ्गकुचमण्डलभंगुरान्त्वम् ।
पीयूषकुम्भकलहं परिमुच्य सर्वे
तृष्णाकुलाः प्रतिययुस्त्रदुरोजकुम्भे ॥ २९६ ॥

का त्वं मृगाक्षि विभजस्व सुधामिमामि-
त्यारूढरागविवशानभियाचतोमून् ।
विश्वस्य ते मयि कथं कुलटास्मि दैत्या
इत्यालपन्नपि सुविश्वसितानतानीः ॥ २९७ ॥

मोदात् सुधाकलशमेषु दधत्सु सा त्वं
दुश्चेष्टितं मम सहध्वमिति ब्रुवाणा ।
पङ्क्तिप्रभेदविनिवेशितदेवदैत्या
लीलाविलासगतिभिस्समधास्सुधान्ताम् ॥ २९८ ॥

अस्मास्त्रियं प्रणयिनीत्यसुरेषु तेषु
जोषं स्थितेष्वथ समाप्य सुधां सुरेषु ।

त्वं भक्तलोकवशगो निजरूपमेत्य
स्वर्भानुमर्धपरिपीतसुधं व्यलावीः ॥ २९९ ॥

त्वत्तस्सुधाहंरणयोग्यफलं परेषु
दत्त्वा गते त्वयि सुरैः खलु ते व्यगृह्णन् ।
घोरेथ मूर्च्छति रणे बलिदैत्यमाया-
व्योमोहिते सुरगणे त्वमिहाविरासीः ॥ ३०० ॥

त्वं कालनेमिमथ मालिमुखान् जघन्ध
शक्रो जघान बलिजंभवलान् सपाकान् ।
शुष्कार्द्रदुष्करवधे नमुचौ च लूने
फेनेन नारदागिरान्यरुणो रणं त्वम् ॥ ३०१ ॥

योषावपुर्दनुजमोहनमाहितन्ते
श्रुत्वा विलोकनकुतूहलवान् महेशः ।
भूतैस्सभं गिरिजया च गतः पदन्ते
स्तुत्वाब्रवीदभिमतं त्वमथो तिरोध्वाः ॥ ३०२ ॥

आरामसीमनि च कन्दुकघातलीला-
लोलायमाननयनां कमर्णा मनोज्ञाम् ।
त्वामेष वीक्ष्य विगलद्वसनां मनोभू-
वेगादनङ्गारिपुरङ्ग समालिलिङ्ग ॥ ३०३ ॥

भूयोपि विद्रुतवतीमुपधाव्य देवो
वीर्यप्रमोक्षविकसत्परमार्थबोधः ॥

त्वन्मानितस्तव महत्त्वमुवाच देव्यै

तत्तादृशस्त्वमत्र वातानिकेतनाथ

॥ ३०४ ॥

इति विष्णुमायाप्रादुर्भावादिवर्णनं एकोनत्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

त्रिंशदशकम् ।

शक्रेण संयति हतोपि बलिर्महात्मा

शुक्रेण जीविततनुः ऋतुवर्धितोष्मा ।

विक्रान्तिमान् भयनिलीनसुरां त्रिलोकीं

चक्रे वशे स तव चक्रमुखादभीतः

॥ ३०५ ॥

पुत्रार्तिदर्शनवशाददितिर्विषण्णा

तं काश्यपं निजपतिं शरणं प्रपन्ना ।

त्वत्पूजनं तदुदितं हि पयोव्रताख्यं

सा द्वादशाहमचरत्त्वयि भक्तिपूर्णा

॥ ३०६ ॥

तस्यावधौ त्वयि निलीनमतेरमुष्याः

श्यामश्चतुर्भुजवपुस्स्वयमाविरासीः ।

नम्राञ्च तामिह भवत्तनयो भवेयं

गोप्यं मदीक्षणमिति प्रलपन्नयासीः

॥ ३०७ ॥

त्वं काश्यपे तपसि सन्निदधत्तदानीं

प्राप्तोसि गर्भमदितेः प्रणुतो विधात्वा ।

प्रासूत च प्रकटवैष्णवदिव्यरूपं
 सा द्वादशीश्रवणपुण्यदिने भवन्तम् ॥ ३०८ ॥
 पुण्याश्रमं तमभिवर्षति पुष्पवर्षे-
 र्हर्षाकुले सुरगणे कृततूर्यघोषे ।
 बध्वाञ्जलिं जय जयेति नुतः पितृभ्यां
 त्वं तत्क्षणे पटुतमं वदुरूपमाधाः ॥ ३०९ ॥
 तावन् प्रजापतिमुखैरुपनीय मौञ्जी-
 दण्डाजिनाश्रवणलयादिभिरर्च्यमानः ।
 देदीप्यमानवपुरीश कृताग्निकार्य-
 स्त्वं प्रास्थिथा बलिगृहं प्रकृताश्रमेभम् ॥ ३१० ॥
 गात्रेण भाविमहिमोचितगौरवं प्रा-
 ग्यावृण्वतेव धरणीञ्चलयन्नयासीः ।
 छत्रं परोष्मतिरणार्थमिवादधानो
 दण्डं च दानवजनेष्विव सन्निधातुम् ॥ ३११ ॥
 तां नर्मदोत्तरतटे ह्यमेधशाला-
 मासेदुषि त्वयि रुचा तव रुद्धनेत्रैः ।
 भास्वान् किमेष दहनो नु सनत्कुमारो
 योगी नु कोयमिति शुक्रमुखैश्शशङ्के ॥ ३१२ ॥
 आनीतमाशु भृगुभिर्महसाभिभूतै-
 स्त्वां रम्यरूपमसुरः पुळकावृताङ्गः ।

भक्त्या समेत्य सुकृती परिणिज्य पादौ
ततोयमन्वधृत मूर्धनि तीर्थतीर्थम् ॥ ३१३ ॥

प्रह्लादवंशजतया ऋतुभिर्द्विजेषु
विश्वासतो नु तदिदं दितिजोपि लेभे ।
यत्ते पदांबु गिरिशस्य शिरोभिलाळ्यं
स त्वं विभो गुरुपुरालय पालयेथाः ॥ ३१४ ॥

इति वामनावतारवर्णनं त्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

एकत्रिंशदशकम् !

प्रीत्या दैत्यस्तव तनुमहःप्रेक्षणान् सर्वथापि
त्वामाराध्यन्नाजित रचयन्नञ्जलिं सञ्जगाद् ।
मत्तः किं ते समभिलषितं विप्रसूनो वद त्वं
व्यक्तं भक्तं भवनमवनिं वापि सर्वं प्रदास्ये ॥ ३१५ ॥
तामक्षीणां बलिगिरमुपाकर्ण्य कारुण्यपूर्णा-
प्यस्योत्सेकं शमयितुमना दैत्यवंशं प्रशंसन् ।
भूमिं पादत्रयपरिमितां प्रार्थयामासिथ त्वं
सर्वं देहीति तु निगदिते कस्य हास्यं नवा स्यात् ॥ ३१६ ॥
विश्वेशं मां त्रिपदमिह किं याचसे बालिशस्त्वं
सर्वा भूमिं वृणु किममुनेयालपत्त्रां स हृष्यन् ।

यस्माद्दर्पात्त्रिपदपरिपूर्त्यक्षमः क्षेपपादान्
बन्धं चासावगमदतदर्होपि गाढोपशान्त्यै ॥ ३१७ ॥

पादल्लय्या यदि न मुदितो विष्टपैर्नापि तुष्ये-
दित्युक्तेस्मिन् वरद भवते दातुकामेथ तोयम् ।
दैत्याचार्यस्तव खलु परीक्षार्थिनः प्रेरणात्तं
मामा देयं हरिरयमिति व्यक्तमेवात्रभाषे ॥ ३१८ ॥

याचत्येवं यदि स भगवान् पूर्णकामोस्मि सोहं
दास्याम्येव स्थिरमिति वदन् काव्यशत्रोपि दैत्यः ।
विन्ध्यावल्या निजदयितया दत्तपात्राय तुभ्यं
चित्रं चित्रं सकलमपि स प्रार्पयत्तोयपूर्वम् ॥ १९ ॥

निस्सन्देहं दितिकुलपतौ त्वय्यशेषार्पणं त-
द्घातन्वाने मुमुचुरृषयः सामराः पुष्पवर्षम् ।
दिव्यं रूपं तव च तदिदं पश्यतां विश्वभाजा-
मुच्चैरुच्चैरवृधदवधीकृत्य विश्वाण्डभाण्डम् ॥ ३२० ॥

त्वत्पादाग्रं निजपदगतं पुण्डरीकोद्भवोसौ
कुण्डीतोयैरखिचदपुनाद्यज्जलं विश्वलोकान् ।
हर्षोत्कर्षात् सुबहु ननृते खेचरैरुत्सवेस्मिन्
भेरीं निघ्नन् भुवनमचरजां व्रजान् भक्तिशाली ॥ ३२१ ॥

तावद्दैत्यास्त्वनुमत्तिमृते भर्तुरारब्धपुद्गा
देवोपेतैर्भवदनुचरैस्तङ्गता भङ्गमापन् ।

कालात्मायं वसति पुरतो यद्वशात् प्राग्जिताः स्मः
 किं वो युद्धैरिति बलिगिरा तेऽथ पाताळमापुः ॥ ३२२ ॥
 पाशैर्बद्धं पतगपतिना दैत्यमुच्चैरवादी-
 स्तार्त्तीयिकं दिश मम पदं किं न विश्वेश्वरोसि ।
 पादं मूर्ध्नि प्रणय भगवन्नित्यकम्पं वदन्तं
 प्रह्लादस्तं स्वयमुपगतो मानयन्नस्तवीत्वाम् ॥ ३२३ ॥
 दपोच्छ्रित्यै विहितमखिलं दैत्य सिद्धोसि पुण्यै-
 लोकेस्तेस्तु त्रिदिवविजयी वासवत्वञ्च पश्चात् ।
 मत्प्रायुज्यं भज च पुनरित्यन्वगृह्णा बालिं तं
 विप्रैस्सन्तानितमखवरः पाहि वातालयेश ॥ ३२४ ॥

इति बलिविभ्रंसनं एकत्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

द्वात्रिंशदशकम् ।

पुरा ह्यप्रीवमहासुरेण पष्ठान्तरान्तोद्यदगाण्डकले ।
 निद्रोन्मुखब्रह्ममुखाद्धृतेषु वेदेष्वधित्सः किल मत्त्यरूपम् ॥ ३२५ ॥
 सत्यव्रतस्य द्रमिळाधिभर्तुर्नदीजले तर्पयतस्तदानाम् ।
 कराञ्जलौ सञ्ज्वलिताकृतिस्त्वमदृश्यथाः कश्चन बालमीनः ॥

क्षिप्तं जले त्वां चकितं विलोक्य निन्येबुपात्रेण मुनिः स्वगेहम् ।
स्वल्पैरहोभिः कलशीञ्च कूपं वापीं सरश्चानशिषे विभो त्वम् ॥

योगप्रभावाद्भवदाज्ञैव नीतस्ततस्त्वं मुनिना पयोधिम् ।
पृष्ठेमुनाकल्पदिदृक्षुमेनं सप्ताहमास्वेति वदन्नयासीः ॥ ३२८ ॥

प्राप्ते त्वदुक्तेहनि वारिधारापरिप्लुते भूमितले मुनिन्द्रः ।
सप्तर्षिभिस्सार्द्धमपारवारिण्युद्घूर्णमानश्शरणं ययौ त्वाम् ॥

धरान्त्वदादेशकरीमवाप्तान्नौरूपिणीमारुरुहुस्तदा ते ।
तत्कम्पकंप्रेषु च तेषु भूयस्त्वमम्बुधेराविरभूर्महीयान् ॥ ३३० ॥

ज्ञषाकृतिं योजनलक्षदीर्घां दधानमुच्चैस्तरतेजसं त्वाम् ।
निरीक्ष्य तुष्टा मुनयस्त्वदुकत्या त्वत्तुङ्गशृङ्गे तरणिं बबन्धुः ॥ ३३१ ॥

आकृष्टनौको मुनिमण्डलाय प्रदर्शयन्विश्वजगद्विभागान् ।
संस्तूयमानो नृवरेण तेन ज्ञानं परञ्चोपदिशन्नचारीः ॥ ३३२ ॥

कल्पावधौ सप्तमुनीन् पुरोवत् प्रस्थाप्य सत्यव्रतभूमिपन्तम् ।
वैवस्वताख्यं मनुमादधानः क्रोधाद्धयध्रीवमभिद्रुतोभूः ॥ ३३३ ॥

स्वतुङ्गशृङ्गक्षतवक्षसन्तं निपात्य दैत्यन्निगमान् गृहीत्वा ।
विरिञ्चये प्रीतहृदे ददानः प्रभञ्जनागारपते प्रपायाः ॥ ३३४ ॥

इति मत्स्यावतारवर्णनं द्वात्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

त्रयस्त्रिंशदशकम् ।

वैवत्स्वताख्यमनुपुत्रनभागजात-
नाभागनामकनरेन्द्रसुतोवरीषः ।
सप्तार्णवावृतमहीदयितोपि रेमे
त्वत्सङ्गिषु त्वयि च मग्नमनास्सदैव ॥ ३३५ ॥

त्वत्प्रीतये सकलमेव वितन्वतोस्य
भक्त्यैव देव नचिराद्भृथाः प्रसादम् ।
येनास्य याचनमृतेप्यभिरक्षणार्थं
चक्रं भवान् प्रविततार सहस्रधारम् ॥ ३३६ ॥

स द्वादशीव्रतमथो भवदर्चनार्थं
वर्षं दधौ मधुवने यमुनोपकण्ठे ।
पत्न्यासमं सुमनसा महतीं वितन्वन्
पूजान् द्विजेषु विसृजन् पशुषष्टिकोटिम् ॥ ३३७ ॥

तत्राथ पारणदिने भवदर्चनान्ते
दुर्वाससास्य मुनिना भवनं प्रपेदे ।
भोक्तुं वृतश्च स नृपेण परार्तिशीलो
मन्दं जगाम यमुनां नियमान्विधास्यन् ॥ ३३८ ॥

राज्ञाऽथ पारणमहूर्त्तसमाप्तिखेदा-
द्वारैव पारणमकारि भवत्परेण ।

प्राप्तो मुनिस्तदथ दिव्यदृशा विजानन्
क्षिप्यन् क्रुधोद्धृतजटो विततान कृत्याम् । ३३९ ॥

कृत्यां च तामसिधरां भुवनं दहन्ती—
मग्नेऽभिवीक्ष्य नृपतिर्न पदाच्चकम्पे ।

त्वद्भक्तबाधमभिवीक्ष्य सुदर्शनं ते

कृत्यानलं शलभयन् मुनिमन्वधावीत् ॥ ३४० ॥

धावन्नशेषभुवनेषु भिया स पश्यन्
विश्वत्र चक्रमपि ते गतवान् विरिञ्चम् ।

कः कालचक्रमतिलंघयतीत्यपास्त—

इशर्वं ययौ स च भवन्तमवन्दतैव ॥ ६४१ ॥

भूयो भवन्निलयमेत्य मुनिं नमन्तं
प्रोचे भवानहमृषे ननु भक्तदासः ।

ज्ञानं तपश्च विनयान्वितमेव मान्यं

याह्यम्बरीषपदमेव भजेति भूमन् ॥ ३४२ ॥

तावत्समेत्य मुनिना स गृहीतपादौ

राजापसृत्य भवदस्त्रमसावतौषीत् ।

चक्रे गते मुनिरदादखिलाशिषोस्मै

त्वद्भक्तिमागसि कृतेपि कृपाञ्च शंसन् ॥ ३४३ ॥

राजा प्रतीक्ष्य मुनिमेकसमामनाश्वान्

संभोज्य साधु तमृषिं विसृजन् प्रसन्नम् ।

भुक्त्वा स्वयं त्वयि ततोपि दृढं रनोभू-
 त्सायूज्यमाप च स मां पवनेश पायाः ॥ ३४४ ॥
 इति अम्बरीषोपाख्यानं त्रयस्त्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

चतुस्त्रिंशदशकम् ।

गीर्वाणैरर्थ्यमानो दशमुखनिधनं कोसलेऽवृश्यशृङ्गे
 • पुत्रीयामिष्टिमिष्ट्वा ददुषि दशरथक्षमाभृते पायसाग्रचम् ।
 तद्भुक्त्या तत्पुरन्ध्रीष्वपि तिसृषु समं जातगर्भासु जातो
 रामस्त्वं लक्ष्मणेन स्वयमथ भरतेनापि शत्रुघ्ननाम्ना ॥ ३४५ ॥
 कोदण्डी कौशिकस्य क्रतुवरमवितुं लक्ष्मणेनानुयातो
 यातोभूस्तातवाचा मुनिकथितमनुद्वन्द्वशान्ताध्वखेदः ।
 नृगान्त्राणाय बाणैर्मुनिवचनबलात्ताटकां पाटयित्वा
 लब्ध्वास्मादस्त्रजालं मुनिवनमगमो देव सिद्धाश्रमाख्यम् ॥
 मारीचं द्रावयित्वा सखशिरसि शरैरन्यरक्षांसि निघ्नन्
 कल्यां कुर्वन्नहल्यां पथि पदरजसा प्राप्य वैदेहगोहम् ।
 भिन्दानश्चान्द्रचूडं धनुरवनिमुतामिन्दिरामेव लब्ध्वा
 राज्यं प्रातिष्ठथास्त्वं त्रिभिरपि च समं भ्रातृवीरैस्सदारैः ॥
 आरुन्धाने रुषान्धे किल भृगुतिलके संक्रय्य स्वतेजो
 याते यातोऽस्ययोध्यां सुखमिह निवसन् कान्तया कान्तमूर्ते ।

शत्रुघ्नेनैकदाथो गतवति भरते मातुलस्याधिवासं
 तातारब्धोऽभिषेकस्तव किल विहतः केकयाधीशपुत्र्या ॥
 तातोक्त्या यातुकामो वनमनुजवधूमंयुतश्चापधारः
 पौरानारुध्य मार्गे गुह्यनिलयगतस्त्वं जटाचीरधारी ।
 नावा सन्तीर्य गङ्गामधिपदवि पुनस्तं भरद्वाजमारा-
 न्रत्वा तद्वाक्यहेनोरतिसुखभवसञ्चित्रकूटे गिरीन्द्रे ॥ ३४९ ॥
 श्रुत्वा पुत्रार्तिखिन्नं खलु भरतमुखात् स्वर्गयातं स्वतातं
 तप्तो दत्वाम्बु तस्मै निदधिय भरते पादुकां मेदिनीं च ।
 अत्रिन्नत्वाय गत्वा वनमतिविपुलं दण्डकं चण्डकायं
 हत्वा दैत्यं विराधं सुगतिमकलयश्चारु भोऽशारभङ्गीम् ॥
 नत्वाऽगस्त्यं समस्ताशरानिकरसपत्नाकृतिं तापसेभ्यः ।
 प्रयश्रोधीः प्रियैषी तदनु च मुनिना वैष्णवे दिव्यचापे
 ब्रह्मास्त्रे चापि दत्ते पथि पितृमुहृदं वीक्ष्य भूयो जटायुं
 मोदाद् गोदातटान्ते परिरमसि पुरा पवञ्चत्र्यां वधूश्या ॥
 प्राप्तायाः शूर्पनख्या मदनचलधृतेरर्थनैर्निस्सहात्मा
 तां सौमित्रौ विसृज्य प्रबलतरुषा तेन निर्लूननासाम् ।
 दृष्ट्वैनां रुष्टचित्तं खरमभिपतितं दूषणञ्च त्रिभूर्द्धै
 व्याहिंसीराशरानप्ययुतसमाधिकां तत्क्षणादक्षतोष्णा ॥
 सोदर्या प्रोक्तवार्ताविव शदशमुखादिष्टमारीचमाया-
 सारङ्गं सारसाक्ष्या स्पृहितमनुगाः प्रावधीर्बाणघातम् ।

तन्मायाक्रन्दनिर्यापिनभवदनुजां रावणस्तामहार्षी-
 तेनात्तोपि त्वमन्तः किमपि मुदमधास्तद्वधोपायलाभान् ॥
 भूयस्तन्वीं विचिन्वन्नहृत दशमुखस्त्वद्वधूमद्वधेने-
 त्युक्त्वा याते जटायौ दिवमथ सुहृदः प्रातनोः प्रेतकार्यम्
 गृह्णानन्तं कवन्त्रं जघनिय शबरीं प्रेक्ष्य पम्नातटे त्वं
 संप्राप्तो वातसूनुं भृशमुदितमनाः पाहि वातालयेश ॥ ३५४ ॥
 इति श्रीरामचरितवर्णनं चतुस्त्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चत्रिंशदशकम् ।

नीतस्सुग्रीवमैत्रीं तदनु हनुमता दुन्दुभेः कायमुच्चैः
 श्लिप्त्वांगुष्ठेन भूयो लुलुविथ युगपत्पात्रिणा सप्त सालान् ।
 हत्वा सुग्रीवघातोद्यतमतुलबलं बालिनं व्याजवृत्त्या
 वर्षावेलामनैषीर्विरहतरुल्लितस्त्वं मतङ्गाश्रमान्ते ॥ ३५५ ॥
 सुग्रीवेणानुजोक्या सभयमभियतां व्यूहितां वाहिनीन्ता-
 मृक्षाणां वीक्ष्य दिक्षु द्रुतमथ दयितामार्गणायावनम्राम् ।
 सन्देशश्चांगुलीयं पवनसुतकरे प्रादिशो मोदशाली
 मार्गोमार्गे ममार्गे कपिभिरपि तदा त्वत्प्रिया सप्रयासैः ॥ ३५६ ॥
 त्वद्वार्ताकर्णनोद्यद्गरुडुरुजवसंपातिसम्पातिवाक्य-
 प्रोत्तीर्णार्णोधिरेन्तर्नगरि जनकजां वीक्ष्य दत्वांगुलीयम् ।

प्रक्षुद्योद्यानमक्षक्षपणचणरणस्सोढबन्धो दशास्यं
 दृष्ट्वा प्लुष्ट्वा च लङ्कां झटिति स हनुमान् मौलिरत्नं ददौ ते ॥
 त्वं सुग्रीवाङ्गदादिप्रबलकापिचमूचक्रविक्रान्तभूमी-
 चक्रोऽभिक्रम्य पारेजलधि निशिचरेन्द्रानुजाश्रयिमाणः ।
 तत्रोक्तां शत्रुवार्तां रहासि निशमयन् प्रार्थनापार्थ्यरोष-
 प्रस्ताप्तेयास्त्रतेजस्त्रसदुदधिगिरा लब्धवान् मध्यमार्गम् ॥ ३५८ ॥
 कीशैराशान्तरोपाहृतगिरिनिकरैस्तेनुमाधाप्य यातो
 यातून्यामर्द्य दंष्ट्रानखाशिखरिशिलासालशस्त्रैस्त्रसैन्यैः ।
 व्याकुर्वन् सानुजस्त्वं समरभुवि परं विक्रमं शक्रजेत्वा
 वेगान्नागास्त्रबद्धः पतगपतिगरुन्मारुतैर्मांचितोऽभूः ॥ ३५९ ॥
 सौमित्रिस्त्वस्त्रशक्तिप्रहृतिगळदसुर्वातजानीतशैल
 घ्राणात् प्राणानुपेतो व्यकृणुत कुसृतिश्लाघिनं मेघनादम् ।
 मायाक्षोभेषु वैभीषणवचनहृतस्तम्भनः कुम्भकर्णं
 सम्प्राप्तं कम्पितोर्वीतलमखिलचमूभक्षिणं व्यक्षिणोस्त्वम् ॥ ३६० ॥
 गृह्णन् जम्भारिसम्प्रेषितरथकवचौ रावणेनाभियुध्यन्
 ब्रह्मास्त्रेणास्य भिन्दन् गळततिमत्रलामग्निशुद्धां प्रगृह्णन् ।
 देवश्रेणीविरोज्जीवितसमरमृतैरक्षतैरक्षसंघै-
 र्लङ्काभर्त्रां च साकं निजनगरमगास्तप्रियः पुष्पकेण ॥ ३६१ ॥
 प्रीतो दिव्याभिषेकैर्युतसमधिकान् वत्सरान् पर्यरंसी-
 भैथिल्यां पापवाचा शिव! शिव! किल तां गर्भिणीमभ्यहासीः ।

शत्रुघ्नेनार्दयित्वा लवणनिशिचरं प्रार्दयः शूद्रपाशं
तावद्वालमीकिगेहे कृतवसतिरुपासून सीता सुतौ ते ॥ ३६२ ॥

वालमीकेस्वत्सुतोद्गापितमधुरकृतेराज्ञया यज्ञराटे
सीतां त्वय्याप्तुकामे क्षितिमविशदसौ त्वञ्च कालार्थितोऽभूः ।
हेतोस्सौमिन्निघातो खयमथ सरयूमग्ननिःशेषभृत्यैः
साकं नाकं प्रयातो निजपदमगतो देव वैकुण्ठमाद्यम् ॥ ३६३ ॥

सोयं मर्त्यावतारस्तत्र खलु नियतं मर्त्यशिक्षार्थमेवं
विश्लेषार्तिर्निरागस्यजनमपि भवेत् कामधर्मातिप्रकत्या ।
नोचेत्स्वात्मानुभूतैः क्वनु तव मनसो विक्रिया चक्रपाणे
स त्वं सत्वैकमूर्ते पवनपुरपते व्याधुनु व्याधितापान् ॥ ३६४ ॥

इति श्रीरामचरितवर्णनं पञ्चत्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

षट्त्रिंशदशकम् ।

अत्रेः पुत्रतया पुरा त्वमनसूयायां हि दत्ताभिधो
जातः शिष्यनिबन्धतन्द्रितमनाः स्वस्थश्चरन् कान्तया ।
दृष्टो भक्ततमेन हेहयमहीपालेन तस्मै वरा-
नष्टैश्वर्यमुखान् प्रदाय ददित्थ स्वेनैव चान्ते वधम् ॥ ३६५ ॥
सत्यं कर्तुमथार्जुनस्य च वरं तच्छक्तिमात्रानतं
ब्रह्मद्वेषि तदाखिलं नृपकुलं हन्तुं च भूमेर्भरम् ।

स ज्ञातो जमदग््नितो भृगुकुले त्वं रेणुकायां हरे
 रामो नाम तदात्मजेष्ववरजः पित्रोरधास्सम्मदम् ॥ ३६६ ॥
 लब्धाम्नायगणश्चतुर्दशवया गन्धर्वराजे मना-
 गासक्तां किल मातरं प्रति पितुः क्रोधाकुलस्याज्ञया ।
 ताताज्ञातिगसोदरैस्समामिमां छित्वाथ शान्तात् पितु-
 स्तेषां जीवनयागमापिथ वरं माता च तेऽहाद्वरान् ॥ ३६७ ॥
 पित्रा मातृमुदे स्ववाहृतवियद्वेनोर्निजादाश्रमान्
 प्रस्थायाथ भृगोर्गिरा हिमगिरावाराधय गौरीपतिम् ।
 लब्ध्वा त्वत्परशुं तदु हृदनुजच्छेदी महास्त्रादिकं
 प्राप्तो मित्रमथाकृतत्रणमुनिं प्राप्यागमः स्वाश्रमम् ॥ ३६८ ॥
 आखेटोपगतोर्जुनः सुरगवीसम्प्राप्तसम्पद्गै-
 स्त्वत्पित्रा परिपूजितः पुरगतो दुर्मन्त्रिवाचा पुनः ।
 गां क्रेतुं सचिवं न्ययुङ्क्त कुधिया तेनापि रुन्वन् मुनि
 प्राणश्लेषसरोषगोहतचमूचक्रेग वत्सो हतः ॥ ३६९ ॥
 शुक्रोज्जीविततातत्राक्यचलितक्रोधोथ सख्या समं
 विभ्रध्यातमहोदरोपनिहितं चापं कुठारं शरान् ।
 अरूढस्सहवाह्यन्तृकरथं माहिष्मतीमाविशन्
 बाग्भिर्वत्समदाशुषि क्षितिपतौ सम्प्रास्तुथास्तङ्गरम् ॥ ३७० ॥
 पुत्राणामयुतेन सप्तदशभिश्चाश्वोहिणीभिर्महा
 सेनानीभिरनेकमित्त्रनिवहैर्व्याजृम्भितायोधनः ।

सद्यस्त्वत्ककुठारबाणविदळन्निशेषसैन्योत्करो
 भीतिप्रद्रुतनष्टाशिष्टतनयस्त्वामापतद्वेहयः ॥ ३७१ ॥
 लीलावारित नर्मदाजलवल्लङ्केश गर्वापह
 श्रीमत् बाहुसहस्रमुक्तबहुशस्त्रास्त्रं विन्धन्नमुम् ।
 चक्रे त्वय्यथ वैष्णवेपि विफले बुध्वा हरिं त्वां मुदा
 ध्यायन्तं छित्तसर्वदोषमवधीः सोगात् परं ते पदम् ॥ ३७२ ॥
 भूयोमर्षितहेहयात्मजगणैस्ताते हते रणुका
 माम्नानां हृदयं निरीक्ष्य बहुशो घोरां प्रतिज्ञां वहन् ।
 ध्यानानीतरथायुधस्त्वमकृथा विप्रद्रुहः क्षत्रियान्
 दिक्चक्रेषु कुठारयन् विशिखयन् निश्क्षत्रियां मेदिनीम् ॥
 तातोऽजीवनकृन्नृपालककुलं त्रिस्सप्तकृत्वो जयन्
 सन्तर्प्याथ समन्तपञ्चकमहारक्तहृदौघे पितृन् ।
 यज्ञे क्षमामपि काश्यपादिषु दिशन् साल्वेन युध्यन् पुनः
 कृष्णोमुं निह निष्यतीति शभितो युद्धात् कुमारैर्भवान् ॥
 न्यस्यास्त्राणि महेन्द्रभूभृति तपस्तन्वन् पुनर्मज्जितां
 गोकर्णावधि सागरेण धरणीं दृष्ट्वार्थितस्तापसैः ।
 ध्यातेष्वासधृतानलास्त्रचकितं सिन्धुं स्रुवक्षेपणा-
 दुत्सार्योद्धृतकेरळो भृगुपते वातेश संरक्ष माम् ॥ ३७५ ॥

इति परशुरामावतारवर्णनं षट्त्रिंशदशकं समाप्तम् ॥

सप्तत्रिंशदशकम् ।

सान्द्रानन्दतनो हरे ननु पुरा दैवासुरे सङ्गरे
त्वत्कृत्ता अपि कर्मशेषवशतो ये ते न याता गतिम् ।
तेषां भूतलजन्मनां दितिभुवां भारेण दूरार्दिता
भूमिः प्राप विरिञ्चमाश्रितपदं देवैः पुरैवागतैः ॥ ३७६ ॥
हा हा दुर्जनभूरिभारमथितां पाथोनिधौ पातुका-
मेतां पालय हन्त मे विवशतां संपृच्छ देवानिमान् ।
इत्यादिप्रचुरप्रलापाविवशामालोक्य धाता महीं
देवानां वदनानि वीक्ष्य परितो दध्यौ भवन्तं हरे ॥ ३७७ ॥
ऊचे चांबुजभूरमूनयि सुराः सयं धरित्र्या वचो
नन्वस्या भवताञ्च रक्षणविधौ दक्षो हि लक्ष्मीपतिः ।
सर्वे शर्वपुरस्सरा वयमितो गत्वा पयोवारिधिं
नत्वा तं स्तुमहे जवादिति ययुस्साकन्तवाकेतनम् ॥ ३७८ ॥
ते मुग्धानलशालि दुग्धजलधेस्तीरङ्गतास्तङ्गता
यावत्त्वत्पदचिन्तनैकमनसस्तावत्स पाथोजभूः ।
त्वद्वाचं हृदये निशम्य सकलानानन्दयन्नूचिवा-
नाख्यातः परमात्मना स्लयमहं वाक्यं तदाकर्ण्यताम् ॥ ३७९ ॥
जाने दीनदशामहं दिविषदां भूमेश्च भीमैर्नृपै-
स्तत्क्षेपाय भवामि यादवकुले सोहं समग्रात्मना ।

देवा वृष्णिकुले भवन्तु कलया देवाङ्गनाश्चावनौ
 मत्सेवार्थमिति त्वदीयवचनं पाथोजभूरूचिवान् ॥ ३८० ॥
 श्रुत्वा कर्णरसायनं तव वचस्सर्वेषु निर्वापित-
 स्वान्तेष्वीश गतेषु तावककृपापीयूषवृत्तात्मसु ।
 विख्याते मथुरापुरे किल भवत्सान्निध्यपुण्योत्तरे
 धन्यां देवकनन्दनामुदवहद्राजा स शुरात्मजः ॥ ३८१ ॥
 चद्वाहावसितौ तदीयसहजः कंसोथ सम्मानय-
 नेतौ सूततया गतः पथि रथे व्योमोत्थया त्वद्गिरा ।
 अस्यास्त्वामतिदुष्टमष्टमसुतो हन्तेति हन्तेरितः
 सन्त्रासात् स तु हन्तुमन्तिकगतां तन्वीं कृपाणीमघात् ॥
 गृहगानश्रिकुरेषु तां खलमतिशैरेश्विरं सान्त्वनै-
 र्ना मुञ्चन् पुनरात्मजार्पणगिरा प्रीतोथ यातो गृहान् ।
 आद्यं त्वत्सहजं तथार्पितमपि स्नेहेन नाहन्नसौ
 दुष्टानामपि देव पुष्टकरुणा दृष्टा हि धीरेकदा ॥ ३८३ ॥
 तावत्त्वन्मनसैव नारदमुनिः प्रोचे स भोजेश्वरं
 यूयं नन्वसुराः सुराश्च यदवो जानासि किं न प्रभो ।
 मायावी स हरिर्भवद्वधकृते भावी सुरप्रार्थना-
 दित्याकर्ण्य यदूनदूधुनदसौ शैरेश्च सूनूनहन् ॥ ३८४ ॥
 प्राप्ते सप्तमगर्भतामहिपतौ त्वत्प्रेरणान्मायया
 नीते माधव रोहिणीं त्वमपि भोस्सञ्चित्सुखैकात्मकः ।

देवक्या जठरं विवेशिथ विभो संस्तूयमानस्सुरैः
स त्वं कृष्ण विधूय रोगपटलीं भक्तिं परां देहि दे ॥ ३८५॥

इति कृष्णावतारप्रसङ्गवर्णनं सप्तविंशदशकं समाप्तम् ॥

—:0:—

अष्टत्रिंशदशकम् ।

आनन्दरूप भगवन्नयि तेवतारे
प्राप्ते प्रदीप्तभवदङ्गनिरीयमाणैः ।
कान्तिव्रजैरिव घनाघनमण्डलैर्द्या-
मावृण्वती विरुह्ये किल वर्षवेला ॥ ३८६ ॥

आशासु शीतलतरासु पयोदतोयै-
राशासितामिविवशेषु च सज्जनेषु ।
नैशाकरोदयविधौ निशि मध्यमायां
क्लेशापहस्त्रिजगतां त्वमिहाविरासीः ॥ ३८७ ॥

बाल्यस्पृशापि वपुषा दधुषा विभूती-
रुद्यत्किरीटकटकाङ्गदहारभासा ।
शंखारिवारिजगदापरिभासितेन
मेघासितेन परिलेसिथ सूक्तिगोहे ॥ ३८८ ॥

वक्षःस्थलीसुखनिनीनविलासिलक्ष्मी
मन्दाक्षलक्षितकटाक्षविमोक्षभेदैः ।

तन्मन्दिरस्य खलकंसकृतामलक्ष्मी-
 मुन्मार्जयन्निव विरोजिथ वासुदेव ॥ ३८९ ॥
 शौरिस्तु धीरमुनिमण्डलचेतसोपि
 दूरस्थितं वपुरुदीक्ष्य निजेभ्रणाभ्याम् ।
 आनन्दवाष्पपुळकोद्गमगद्गदार्द्र-
 रतुष्टाव दृष्टिमकरन्दरसं भवन्तम् ॥ ३९० ॥
 देव प्रसीद परपूरुष तापवल्ली-
 निर्लूनदात्रसमनेत्रकलाविलासिन् ।
 खेदानपाकुरु कृपागुरुभि' कटाक्षै-
 रिलादि तेन मुदितेन चिरं नुतोभूः ॥ ३९१ ॥
 मात्रा च नेत्रसलिलास्तृतगात्रवल्या
 स्तोत्रैरभिष्टुतगुणः करुणालयस्त्वम् ।
 प्राचीनजन्मयुगळं प्रतिबोध्य ताभ्यां
 मातुर्गिरा दधिय मानुषबालवेषम् ॥ ३९२ ॥
 त्वत्प्रोरतिस्तदनु नन्दतनूज यातो
 व्यत्यासमारचयितुं स हि शूरसूनुः ।
 त्वां हस्तयोरधित चित्तविधार्यमार्थै-
 रम्भोरुहस्थकळहंसकिशोररम्यम् ॥ ३९३ ॥
 जाता तदा पशुपसद्धानि योगनिद्रा
 निद्राविमुद्रितमथाकृत पौरलोकम् ।

त्वत्प्रेरणात् किमिव चित्रमचेतनैर्यद्-
द्वारैः स्वयं व्यघटि संघटिनैस्सुगाढम् ॥ ३९४ ॥

शेषेण भूरिफणवारितवारिणाथ
स्वैरं प्रदर्शितपथो मणिदीपितेन ।

त्वां धारयन् स खलु धन्यतमः प्रतस्थे
सोयं त्वमीश मम नाशय रोगवेगान् ॥ ३९५ ॥

इति कृष्णावतारवर्णनं अष्टत्रिंशदशकं समाप्तम्

एकोनचत्वारिंशदशकम् ।

भवन्तमयमुद्वहन् यदुकुलोद्वहो निस्सरन्
ददर्श गगनोच्चलज्जलभरां कलिन्दात्मजाम् ।
अहो सलिलसञ्चयस्स पुनरैन्द्रजालोदितो
जलौघ इव तत्क्षणात् प्रपदमेयतामाययौ ॥ ३९६ ॥

प्रसुप्तपशुपालिकां निभृतमारुदद्वालिका-
मपावृतकवाटिकां पशुपवाटिकामाविशन् ।
भवन्तमयमर्पयन् प्रसवतल्पके तत्पदा-
द्वहन् कपटकन्यकां स्वपुरमागतो वेगतः ॥ ३९७ ॥

ततस्त्वदनुजारवक्षपितनिद्रवेगद्रव-
द्भटोत्करनिवेदितप्रसववार्तथैवार्तिमान् ।

विमुक्तचिकुरोत्करस्त्वरितमापतन् भोजरा-
 डतुष्ट इव दृष्टवान् भगिनिकाकरे कन्यकाम् ॥ ३९८ ॥
 ध्रुवं कपटशालिनो मधुहरस्य माया भवे-
 दसाविति किशोरिकां भगिनिकाकरालिङ्गिताम् ।
 द्विपो नलिनिकान्तरादिव मृणाळिकाप्राक्षिप-
 त्रयं त्वदनुजामजामुपलपट्टके पिष्टवान् ॥ ३९९ ॥
 ततो भवदुपासको झटिति मृत्युपाशादिव
 प्रमुच्य तरसैव सा समधिरूढरूपान्तरा ।
 अधस्तलमजगमुषी विकसदष्टबाहुस्फुर-
 न्महायुधमहो गता किल विहायसा दिद्युते ॥ ४०० ॥
 नृशंसतर कंस ते किमु मया विनिष्पेष्टयां
 वभूव भवदन्तकः कचन चिन्त्यतां ते हितम् ।
 इति त्वदनुजा विभो खलमुदीर्यं तं जगमुषी
 मरुद्गणपणायिता भुवि च मन्दिराण्येषुषी ॥ ४०१ ॥
 प्रगे पुनरगात्मजावचनमीरिता भूभुजा
 प्रलम्बबकपूतनाप्रमुखदानवा मानिनः ।
 भवन्निधनकाम्यया जगति बभ्रमुर्निर्भयाः
 कुमारकविमारकाः किमिव दुष्करं निष्कृपैः ॥ ४०२ ॥
 ततः पशुपमन्दिरे त्वयि मुकुन्द नन्दप्रिया-
 प्रसूतिशयनेशये रुदति किञ्चिदञ्चत्पदे ।

विबुध्य वनिताजनैस्तनयसंभवे धोषिते
 मुदा किमु वदाम्यहो सकलमाकुलं गोकुलम् ॥ ४०३ ॥
 अहो खलु यशोदया नवकळायचेतोहरं
 भवन्तमलमन्तिके प्रथममापिबन्त्या दृशा ।
 पुनः स्तनभरं निजं सपदि पाययन्त्या मुदा
 मनोहरतनुस्पृशा जगति पुण्यवन्तो जिताः ॥ ४०४ ॥
 भवत्कुशलकाम्यया स खलु नन्दगोपस्तदा
 प्रमोदभरसंकुलो द्विजकुलाय किन्नाददात् ।
 तथैव पशुपालकाः किमु न मङ्गलं तेनिरे
 जगत्त्रितयमङ्गल त्वमिह पाहि मामामयात् ॥ ४०५ ॥
 इति योगमायानयनादिवर्णनं एकोनचत्वारिंशदशकं समाप्तम्

—:0:—

चत्वारिंशदशकम् ।

तदनु नन्दममन्दशुभास्पदं नृपपुरीं करदानकृते गतम् ।
 समवलोक्य जगाद् भवत्पिता विदितकंससहायजनोद्यमः ॥४०६
 भयि सखे तव बालकजन्म मां सुखयतेद्य निजात्मजजन्मवत् ।
 इति भवत्पितृतां ब्रजनायके समधिरोप्य शशंस तमादरात् ॥
 इह च सन्त्यनिमित्तशतानि ते कटकसीम्नि ततो लघु गम्यताम् ।
 इति च तद्ब्रह्मसा ब्रजनायको भवदपायभिया द्रुतमाययौ ॥

अवसरे खलु तत्र च काचन व्रजपदे मधुराकृतिरङ्गना ।
 तरलषट्पदलाळितकुन्तला कपटपोतक ते निकटं गता ॥ ४०९
 सपदि सा हृतबालकचेतना निशिचरान्वयजा किल पूतना ।
 व्रजवधूष्विह केयमिति क्षणं विमृशतीषु भवन्तमुपाददे ॥ ४१० ॥
 लळितभावविलासहृतात्मभिर्युवतिभिः प्रतिरोद्धुमपारिता ।
 स्तनमसौ भवनान्तनिषेदुषी प्रददुषी भवते कपटात्मने ॥ ४११
 समधिरुह्य तदङ्गमशङ्कितस्त्वमथ बालकलोपनरोषितः ।
 महदिवाम्रफलं कुचमण्डलं प्रतिचुचूषिथ दुर्विषदूषितम् ॥
 असुभिरेव समं धयति त्वयि स्तनमसौ स्तनितोयमनिस्वना ।
 निरपतद्भयदायि निजं वपुः प्रतिगता प्रविसार्य भुजावुभौ ॥
 भयदघोषणभीषणविग्रहश्रवणदर्शनमोहितवल्लवे ।
 व्रजपदे तदुरस्थलखेलनान्यनुभवन्तमगृह्णत गोपिकाः ॥ ४१४ ॥
 भुवनमङ्गलनामभिरेव ते युवतिभिर्बहुधा कृतरक्षणः ।
 त्वमयि वातनिकेतननाथ मामगद्यन् कुरु तावकसेवकम् ॥ ४१५
 इति पूतनामोक्षं चत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

—:०:—

एकचत्वारिंशदशकम् ।

व्रजेश्वरः शौरिवचो निशम्य सनाव्रजब्रध्वनि भीतचेताः ।
 निष्पिष्टनिश्शेषतरुं निरीक्ष्य कञ्चित्पदार्थं शरणं गतस्त्वाम् ॥

निशम्य गोपीवचनादुदन्तं सर्वेपि गोपा भयविस्मयान्धाः ।
 त्वत्पातितं घोरपिशाचदेहं देहुर्त्रिदूरेऽथ कुठारकृत्तम् ॥ ४१७ ॥
 त्वत्पीतपूतस्तनतश्छरीरात् समुच्चलन्नुच्चतरो हि धूमः ।
 शङ्कामधादागरवः किमेष किं चान्दनो गौलगुलवोथवेति ॥ ४१८ ॥
 मदङ्गसङ्गस्य फलन्नदूरे क्षणेन तावद्भवतामपि स्यात् ।
 इत्युल्लपन्वल्लवतल्लजेभ्यस्त्वं पूतनामातनुथास्सुगान्धिम् ॥ ४१९ ॥
 चित्रं पिशाच्या नहतः कुमारश्चित्रं पुरैवाकथि शौरिणेदम् ।
 इति प्रशंसन किल गोपलोको भवन्मुखालोकरसे न्यमांक्षीत् ॥
 दिनेदिनेऽथ प्रतिवृद्धलक्ष्मीरक्षीणमाङ्गल्यशतो व्रजोयम् ।
 भवन्निवासादयि वासुदेव प्रमोदसान्द्रः परितो विरेजे ॥ ४२१ ॥
 गृहेषु ते कोमलरूपहासमिथःकथासङ्कलिताः कमन्यः ।
 वृत्तेषु कृत्येषु भवन्निरीक्षासमागताः प्रत्यहमत्यनन्दन् ॥ ४२२ ॥
 अहो कुमारो मयि दत्तदृष्टिः स्मितं कृतं मां प्रति वत्सकेन ।
 एहोहि मामित्युपसार्य पाणिं त्वयीश किं किं न कृतं वधूभिः ॥
 भवद्वपुःस्पर्शनकौतुकेन करात्करं गोपवधूजनेन ।
 नीतस्त्वमाताम्रसरोजमालाव्यालंबिलोऽंबतुलामलासीः ॥ ४२४ ॥
 निपाययन्ती स्तनमङ्कगं त्वां विलोकयन्ती वदनं हसन्ती ।
 दशां यशोदा कतमान्न भेजे स तादृशः पाहि हरे गदान्माम् ॥

इति पूतनाशरीरदाहवर्णनं गोपीनां बाललाळनकौतुकवर्णनं च
 एकचत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

द्विचत्वारिंशदशकम् ।

कदापि जन्मर्क्षदिने तव प्रभो निमन्त्रितज्ञातिवधूमहीसुरा ।
 महानसस्त्वां सविधे निधाय सा महानस्यदौ ववृते ब्रजेधरी ॥
 ततो भवत्राणनियुक्तबालकप्रभीतिसंक्रन्दनसंकुलारवैः ।
 विमिश्रमश्रावि भवत्समीपतः परिष्फुटद्दारुचटच्चटारवः ॥ ४२७ ॥
 ततस्तदाकर्णनसम्भ्रमश्रमप्रकम्पिवक्षोजभरा ब्रजाङ्गनाः ।
 भवन्तमन्तर्दृष्टुस्समन्ततो विनिष्पतद्दारुणदारुमध्यगम् । ४२८ ॥
 शिशोरहो किं किमभूदिति द्रुतं प्रधावा नन्दः पशुपाश्च भूसुराः ।
 भवन्तमालोक्य यशोदया धृतं समाश्रयन्नश्रुजलार्द्रलोचनाः ॥
 कस्को नु कौतस्कुत एष विस्मयो विशङ्कटं यच्छकटं विपाटितम् ।
 न कारणं किञ्चिदिहेति ते स्थिता स्वनासिकादत्तकरास्त्वदीक्षकाः ॥
 कुमारकस्यास्य पयोधरार्थिनः प्ररोदने लोलपदांबुजाहतम् ।
 मयामया दृष्टमनो विपर्यगादितीक्ष्णते पालकबालका जगुः ॥ ४३१ ॥
 भिया तदा किञ्चिदजानतामिदं कुमारकाणामतिदुर्घटं वचः ।
 भवत्प्रभावाविदुरैरितीरितं मनागिवाशङ्कयत दृष्टपूतनैः । ४३२ ॥
 प्रवाळतान्नं किमिदं पदं क्षतं सरोजरम्यौ नु करौ विराजितौ ।
 इति प्रसर्पत्करुणातरङ्गितास्त्वदङ्गमापस्पृशुरङ्गनाजनाः ॥ ४३३ ॥
 अथे सुतं देहि जगत्पतेः कृपातरङ्गपातात्परिपातमद्य मे ।
 इति स्म-संगृह्य पिता त्वदङ्गं मुहुर्मुहुः श्लिष्यति जातकण्ठकः ॥

भनोनिर्लीनः किल हन्तुमागतस्सुरारिरेवं भवता विहिंसितः ।
 रजोपि नो दृष्टममुष्य तत्कथं स शुद्धसत्त्वे त्वयि लीनवान् ध्रुवम् ॥
 प्रपूजितैस्तत्र ततो द्विजातिभिर्विशेषतो लंभितमङ्गलाशिषः ।
 ब्रजन्निजैर्बाल्यरसैर्विमोहयन्मरुत्पुराधीश रुजां जहीहि मे ॥४३६॥

इति शकटासुरवधवर्णनं द्विचत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

लयश्चत्वारिंशदशकम् ।

त्वामेकेदा गुरुमरुत्पुरनाथ बोढु
 गाढाधिरूढगरिमाणमपारयन्ती ।
 माता निधाय शयने किमिदं ब्रूतेति
 ध्यायन्त्यचेष्टत गृहेषु निविष्टशङ्का ॥ ४३७ ॥
 तावद्विदूरमुपकर्णितघोरघोष—
 व्याजृम्भिपांसुपटलीपरिपूरिताशः ।
 बाल्यावपुस्स किल दैत्यवरस्त्रिणाव—
 र्त्ताख्यो जहार जनमानसहारिणं त्वाम् ॥ ४३८ ॥
 उद्दामपांसुतिभिराहतदृष्टिपाते
 द्रष्टुं किमप्यकुशले पशुपाललोके ।
 हा बालकस्य किमिति त्वदुपान्तमाप्ता
 माता भवन्तमविलोक्य भृशं रुरोद ॥ ४३९ ॥

तावत्स दानववरोपि च दीनमूर्ति-
 भावत्कभारपरिधारणलूनवेगः ।
 सङ्कोचमाप तदनु क्षतपांसुघोषे
 घोषे व्यतायत भवज्जननीनिनादः ॥ ४४० ॥

रोदोपकर्णनवशादुपगम्य गेहं
 क्रन्दत्सु नन्दमुखगोपकुलेषु दीनः ।
 त्वान्दानवस्त्वखिलमुक्तिकरं मुमुक्षु-
 स्त्वय्यप्रमुञ्चति पपात वियत्प्रदेशात् ॥ ४४१ ॥

रोदाकुलास्तदनु गोपगणा बहिष्ठ-
 पाषाणपृष्ठभुवि देहमतिस्थविष्ठम् ।
 प्रैक्षन्त हन्त निपतन्तममुष्य वक्ष-
 स्थक्षीणभेव च भवन्तमलं हसन्तम् ॥ ४४२ ॥

प्रावप्रपातपरिपिष्टगिरिष्ठदेह-
 भ्रष्टासु दुष्टदनुजोपरि धृष्टहासम् ।
 आत्रानमम्बुजकरेण भवन्तमेत्य
 गोपा दधुर्गिरिवरादिव नीलरत्नम् ॥ ४४३ ॥

एकैकमाशु परिगृह्य निकामनन्द-
 न्नन्दादिगोपपरिरब्धवित्चुम्बिताङ्गम् ।
 आदातुकामपरिशङ्कितगोपनारी-
 हस्तांबुजप्रपतितं प्रणुमो भवन्तम् ॥ ४४४ ॥

भूयोपि किन्तु कृणुमः प्रणतार्तिहारी
 गोविन्द एव परिपालयतात् सुतं नः ।
 इत्यादि मातरपितृप्रमुखैस्तदानीं
 संप्रार्थितस्त्वदवनाय विभो त्वमेव ॥ ४४५ ॥
 वातात्मकं दनुजमेवमयि प्रधून्वन्
 वातोद्भवान् मम गदान् किमु नो धुनोषि ।
 किं वा करोमि पुनरप्यनिलालयेश
 निःशेषरोगशमनं मुहुरर्थये त्वाम् ॥ ४४६ ॥
 इति तृणावर्तवधवर्णनं त्रयश्चत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

चतुश्चत्वारिंशदशकम् ।

गूढं वसुदेवगिरा कर्तुं ते निष्क्रियस्य संस्कारान् ।
 हृद्गतहोरातत्वो गर्गमुनिस्त्वद्गृहं विभो गतवान् ॥ ४४७ ॥
 नन्दोद्य नन्दितात्मा वृन्दिष्ठ मानयन्नमुं यमिनाम् ।
 मन्दस्मितार्द्रमूचे त्वत्संस्कारान् विधातुमुत्सुकधीः ॥ ४४८ ॥
 यदुवंशाचार्यत्वात् सुनिभृतमिदमार्यं कार्यमिति कथयन् ।
 गगो निर्गतपुळकश्चक्रे तव साग्रजस्य नामानि ॥ ४४९ ॥
 कथमस्य नाम कुर्वे सहस्रनाम्नो ह्यनन्तनाम्नो वा ।
 इति नूनं गर्गमुनिश्चक्रे तव नाम नाम रहसि विभो ॥ ४५० ॥

कृषिधातुनकाराभ्यां सत्तानन्दात्मतां किलाभिलपत् ।
 जगदघकर्षित्वं वा कथयदृष्टिः कृष्णनाम ते व्यतनोत् ॥ ४५१ ॥
 अन्यांश्च नामभेदान्वयाकुर्वन्नग्रजे च रामादीन् ।
 अतिमानुषानुभावं न्यगदत्त्वामप्रकाशयन् पित्रे ॥ ४५२ ॥
 स्निह्यति यस्तव पुत्रे मुह्यति स न मायिकैः पुनश्शोकैः ।
 द्रुह्यति यस्स तु नश्येदित्यवदत्ते महत्वमृषिवर्यः ॥ ४५३ ॥
 जेष्यति बहुतरदैत्यान् नेष्यति निजग्रन्धुलोकममलपदम् ।
 शोष्यति सुधिमलकीर्तिरस्येति भवद्विभूतिमृषिरूचे ॥ ४५४ ॥
 भमुनैव सर्वदुर्गं तरितास्थ कृतास्थमत्र तिष्ठध्वम् ।
 हरिरेवेत्यनभिलपन्नित्यादि त्वामवर्णयत् स मुनिः ॥ ४५५ ॥
 शर्गेथ निर्गतेस्मिन् नन्दितनन्दादिनन्द्यमानस्त्वम् ।
 सद्भद्रमुद्रतकरुणो निर्गमय श्रीमरुत्पुराधीश ॥ ४५६ ॥

इति नामकरणवर्णनं चतुश्चत्वारिंशदशकं सप्तास्रम् ॥

पञ्चचत्वारिंशदशकम् !

अयि सबल मुगरे पाणिजानुप्रचारैः
 किमपि भवनभागान् भूषयन्तौ भवन्तौ ।
 चलितचरणकञ्जौ मञ्जुमञ्जीरशिञ्जा-
 भवणकुतुकभाजौ चेरतुश्चारुवेगात् ॥ ४५७ ॥

मृदुमृदु विहसन्तावुन्मिषदन्तवन्तौ
वदनपतितकेशौ दृश्यपादाब्जदेशौ ।
भुजगलितकरान्तव्यालगत्कङ्कणाङ्कौ
मतिमहरतमुच्चैः पश्यतां विश्वनुगाम् ॥ ४५८ ॥
अनुसरति जनौघे कौतुकव्याकुलाक्षे
किमपि कृतनिनादं व्याहसन्तौ द्रवन्तौ ।
वलितवदनपद्मं पृष्ठतो दत्तदृष्टी
किमिव न विदधाथे कौतुकं वासुदेव ॥ ४५९ ॥
द्रुतगतिषु पतन्तावुत्थितौ लिप्तपङ्कौ
दिवि मुनिभिरपङ्कैः सस्मितं वन्द्यमानौ ।
द्रुतमथ जननीभ्यां सानुकम्पं गृहीतौ
मुहुरपि परिरब्धौ द्राग्युवां चुम्बितौ च ॥ ४६० ॥
स्तुतकुचभरमङ्के धारयन्ती भवन्तं
तरलमति यशोदा स्तन्यदा धन्यधन्या ।
कपटपशुपमध्ये मुग्धहासाङ्कुरं ते
दशनमुकुळदृद्यं वीक्ष्य वक्त्रं जहर्ष ॥ ४६१ ॥
तदनु चरणचारी दारकैस्साकमारा-
न्निलयततिषु खेलन् बालचापल्यशाली ।
भवनशुकविलाळान् वत्सकांश्चानुधावन्
ऋथमपि कृतहासैर्गोपकैर्वारितोभूः ॥ ४६२ ॥

हलधरसहितस्त्वं यत्र यत्रोपयातो
 विवशपतितनेत्रास्तत्र तन्नैव गोप्यः ।
 विगळितगृहकृत्या विस्मृतापत्यभृत्या
 मुरहर मुहुरत्यन्ताकुला नित्यमासन् ॥ ४६३ ॥
 प्रतिनवनवनीतं गोपिकादत्तमिच्छन्
 कळपदमुपगायन् कोमळं कापि नृत्यन् ।
 सदययुवतिलोकैरर्पितं सर्पिरश्रन्
 कचन नवविपकं दुग्धमप्यापिबस्त्वम् ॥ ४६४ ॥
 मम खलु बलिगेहे याचनं जातमास्ता-
 मिह पुनरबलानामप्रतो नैव कुर्वे ।
 इति विहितमतिः किं देव सन्त्यज्य याच्यां
 दधिघृतमहरस्त्वं चारुणा चोरणेन ॥ ४६५ ॥
 तव दधिघृतमोषे घोषयोषाजनाना-
 मभजत हृदि रोषो नावकाशं न शोकः ।
 हृदयमपि मुषित्वा हर्षसिन्धौ न्यधास्त्वं
 स मम शमय रोगान् वातगेहाधिनाथ ॥ ४६६ ॥
 इति बालक्रीडावर्णनं पञ्चत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

षट्चत्वारिंशदशकम् ।

अयि देव पुरा किल त्वयि स्वयमुत्तानशये स्तनन्धये ।
 परिजृम्भणतो व्यपावृते वदने विश्वमचष्ट वल्लवी ॥ ४६७ ॥

पुनरप्यथ बालकैस्समं त्वयि लीलानिरते जगत्पते ।
 फलसञ्चयवञ्चनक्रुधा तव मृद्भोजनमृचुरर्भकाः ॥ ४६८ ॥
 अयि ते प्रळयावधौ विभो क्षितितोयादिसमस्तभक्षिणः ।
 मृदुपाशनतो रुजा भवेदिति भीता जननी चुकोप सा ॥ ४६९ ॥
 अयि दुर्विनयात्मक त्वया किमु मृत्सा बत वत्स भक्षिता ।
 इति मातृगिरं चिरं विभो वितथां त्वं प्रतिजज्ञिषे हसन् । ४७० ॥
 अयि ते सकलैर्विनिश्चिते विमतिश्चेद्वदनं विदार्यताम् ।
 इति मातृविभर्त्सितो मुखं विकसत्पद्मानिभं व्यदारयः । ४७१ ॥
 अपि मृलवदर्शनोत्सुकां जननीं तां बहु तर्पयन्निव ।
 पृथिवीं निखिलां न केवलं भुवनान्यप्यखिलान्यदीदृशः ॥ ४७२ ॥
 कुहचिद्वनमम्बुधिः कामित् कचिदभ्रं कुहचिद्रसातलम् ।
 मनुजा दनुजाः कचित्सुरा ददृशे किन्न तदा त्वदानने ॥ ४७३ ॥
 कलशांबुधिशायिनं पुनः परवैकुण्ठपदाधिवासिनत् ।
 स्वपुरश्च निजार्भकात्मकं कतिधा त्वां न ददर्श सा मुखे ॥ ४७४ ॥
 विकसद्भुवने मुखोदरे ननु भूयोपि तथाविधाननः ।
 अनया स्फुटमीक्षितो भवाननवस्थां जगतां बतातनोत् ॥ ४७५ ॥
 धृततत्वधियं तदा क्षणं जननीं तां प्रणयेन मोहयन् ।
 स्तनमम्ब दिशेत्युपासजन् भगवन्नद्भुतबाल पाहि माम् ॥ ४७६ ॥

इति विश्वरूपप्रदर्शनवर्णनं षट्चत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

सप्तचत्वारिंशदशकम् ।

एकदा दधिविमाथकारिणीं मातरं समुपसेदिवान् भवान् ।
स्तन्यलोलुपतया निवारयन्नङ्कमेत्य पपिवान् पयोधरौ ॥ ४७७ ॥
अर्धपीतकुचकुड्मले त्वयि स्निग्धहासमधुराननांबुजे ।
दुग्धमीश दहने परिस्त्रुतं धर्तुमाशु जननी जगाम ते ॥ ४७८ ॥
सामिपीतरसभङ्गसङ्गतक्रोधभारपरिभूतचेतसा ।
मन्थदण्डमुपगृह्य पाटितं हन्त देव दधिभाजनं त्वया ॥ ४७९ ॥
उच्चलध्वनितमुच्चकैस्तदा सन्निशम्य जननी समाद्रुता ।
त्वद्यशोविसरवद्दर्श सा सद्य एव दधि विस्त्रुतं क्षितौ ॥ ४८० ॥
वेदमार्गपरिमार्गितं रूपा त्वामवीक्ष्य परिमार्गयन्त्यसौ ।
सन्ददर्श सुकृतिन्युल्लखले दीयमाननवनीतमोतवे ॥ ४८१ ॥
त्वां प्रगृह्य बत भीतिभावनाभासुराननसरोजमाशु सा ।
रोषरूषितमुखी सखीपुरो बन्धनाय रशनामुपाददे ॥ ४८२ ॥
बन्धुमिच्छति यमेव सज्जनस्तम्भवन्तपयि बन्धुमिच्छती !
सा नियुज्य रशनागुणान् बहून् द्र्यंगुलोनमखिलं किञ्चित् ॥
विस्मितोत्स्मितसखीजनेक्षितां स्विन्नसन्नवपुषं निरीक्ष्य ताम् ।
नित्यमुक्तवपुरप्यहो हरे बन्धमेव कृपयान्वमन्यथाः ॥ ४८४ ॥

स्थीयतां चिरमुखले खलेत्यागता भवनमेव सा यदा ।

प्रागुल्लखलविलान्तरे तदा सर्पिरर्पितमदन्नवास्थिथाः ॥ ४८५ ॥

यद्यपाशसुगमो विभो भवान् संयतः किमु सपाशयानया ।

एवमादि दिविजैरभिष्टुतो वातनाथ परिपाहि मां गदात् ॥ ४८६ ॥

इति उल्लखलबन्धनवर्णनं सप्तचत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

— : : —

अष्टचत्वारिंशदशकम् ।

मुदा सुरौघैस्त्वमुदारसम्मदैरुदीर्य दामोदर इत्यभिष्टुतः ।

मृदूदरः स्वैरमुखले लगन्नदूरतो द्वौ ककुभावुदैक्षथाः ॥ ४८७ ॥

कुबेरसूनुर्नलकूबराभिधः परो मणिप्रीव इति प्रथां गतः ।

महेशसेवाधिगतश्रियोन्मदौ चिरं किल त्वद्विमुखावखेलताम् ॥

सुरापगायां किल तौ मदोत्कटौ सुरापगायद्बहुधौवतावृतौ ।

विवाससौ केळिपरौ स नारदो भवत्पदैकप्रवणो निरैक्षत ॥

भिया प्रियालोकमुपात्तवाससं पुरो निरीक्ष्यापि मदान्धचेतसौ ।

इमौ भवद्भक्त्युपशान्तिसिद्धये मुनिर्जगौ शान्तिमृते कुतस्सुखम् ॥

युवामवाप्तौ ककुभात्मतां चिरं हरिं निरीक्ष्याथ पदं स्वमाप्नुतम् ।

इतीरितौ तौ भवदीक्षणस्पृहां गतौ ब्रजान्ते ककुभौ बभूवतुः ॥

अतन्द्रमिन्द्रद्रुयुगं तथाविधं समेषुषा मन्थरगामिना त्वया ।
 तिरायितोल्लखलरोधनिर्द्धुतौ चिराय जीर्णौ परिपातितौ तरू ॥
 अभाजि शाखिद्वितयं यदा त्वया तदैव तद्र्भतलान्निरेयुषा ।
 महात्विषा यक्षयुगेन तत्क्षणादभाजि गोविन्द भवानपि स्तवैः ॥
 इहान्यभक्तोपि समेक्षयति क्रमात् भवन्तभेतौ खलु रुद्रसेवकौ ।
 मुनिप्रसादाद्भवदंघ्रिमागतौ गतौ वृणानौ खलु मुक्तिमुत्तमाम् ॥
 ततस्तरुदारणदारुणारवप्रकम्पसंपातिनि गोपमण्डले ।
 विलाजितत्वज्जननीमुखेक्षिणा व्यमोक्षि नन्देन भवान्विमोक्षदः ॥
 महीरुहोर्मध्यगतो बतार्भको हरेः प्रभावादपरिक्षतोधुता ।
 इति ब्रुवाणैर्गमितो गृहं भवान् मरुत्पुराधीश्वर पाहि मां गदात् ॥

इति यमळार्जुनभजनं अष्टचत्वारिंशदशकं समाप्तम् ॥

—:—

एकोनपञ्चाशदशकम् ।

भवत्प्रभावाविदुरा हि गोपास्तरुप्रपातादिकमत्र गोष्ठे ।
 अहेतुमुत्पातगणं विशङ्क्य प्रयातुमन्यत्र मनो वितेनुः ॥ ४९७ ॥
 तत्रोपनन्दाभिधगोपवर्यो जगौ भवत्प्रेरणपैव नूनम् ।
 इतः प्रतीच्यां विपिनं मनोज्ञं वृन्दावनन्नाम विराजतीति ॥

बृहद्वनन्तत्खलु नन्दमुख्या विधाय गोष्ठीनिमथ क्षणेन ।
त्वदन्वितत्वज्जननीनिविष्टगरिष्ठयानानुगता विचेलुः ॥ ४९५ ॥

अनोमनोज्जध्वनिधेनुपाळीखुरप्रणादान्तरतो वधूभिः ।
भवद्विनोदालपिताक्षराणि प्रपीय नाज्ञायत मार्गदैर्घ्यम् ॥

निरीक्ष्य वृन्दावनमीश नन्दत्प्रसूनकुन्दप्रमुखद्रुमौघम् ।
अमोदथाश्शाद्वलसान्द्रलक्ष्म्या हरिन्मणीकुट्टिमपुष्टशोभम् ॥

नवाकनिर्व्यूढनिवासभेदेष्वशेषगोपेषु सुखासितेषु ।
वनश्रियं गोपकिशोरपाळीविमिश्रितः पर्यवलोकथास्त्वम् ॥

अराळमार्गागतनिर्मलापाम्मराळकूजाकृतनर्मलापाम् ।
निरन्तरस्मेरसरोजवक्त्रां कळिन्दकन्यां समलोकयस्त्वम् ॥

मयूरकेकाशतलोभनीयम्मयूखमालाशबळं मणीनाम् ।
विरिञ्चलोकस्पृशमुच्चशृङ्गैर्गिरिञ्च गोवर्द्धनभैश्रथास्त्वम् ॥

समन्ततो गोपकुमारकैस्त्वं समन्ततो यत्र वनान्तमागाः ।
ततस्ततस्तां कुटिलामपश्यः कळिन्दजां रागवतीमिवैकाम् ॥

तथाविधेस्मिन् विपिने पशव्ये समुत्सुको वत्सगणप्रचारे ।
चरन् सरामोथ कुमारकैस्त्वं समीरगेहाधिप पाहि रोगात् ॥

इति वृन्दावनगमनवर्णनं एकोनपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चाशदशकम् ।

तरळमधुकृद्वृन्दे वृन्दावनेथ मनोहरे
पशुपशिशुभिरसाकं वत्सानुपालनलोलुपः ।
हलधरसखो देव श्रीमन्विचेरिथ धारयन्
गवलमुरळीवेत्तं नेत्राभिरामतनुद्युतिः ॥ ५०७ ॥

विहितजगतीरक्षं लक्ष्मीकरांबुजलाळितं
ददति चरणद्वन्द्वं वृन्दावने त्वयि पावने ।
किमिव न बभौ संपत्संपूरितं तरुवल्लरी—
सलिलधरणीगोत्रक्षेत्रादिकं कमलापते ॥ ५०८ ॥

विलसदुलपे कान्तारान्ते समीरणशीतले
विपुलयमुनातीरे गोवर्द्धनाचलमूर्द्धसु ।
लळितमुरळीनादस्सञ्चारयन् खलु वात्सकं
कचन दिवसे दैत्यं वत्साकृतिं त्वमुदैक्षथाः ॥ ५०९ ॥

रभसविलसत्पुच्छं विच्छायतोस्य विलोकयन्
किमपि वलितस्कन्धं रन्ध्रप्रतीक्षमुदीक्षितम् ।
तमथ चरणे विभ्रद्विभ्रामयन् मुहुरुच्चकैः
कुहचन महावृक्षे चिभ्रेपिथ क्षतजीवितम् ॥ ५१० ॥

निपतति महादैत्ये जात्या दुरात्मनि तत्क्षणं
निपतनजवक्षुष्णक्षोणीरुहक्षतकानने ।

दिवि परिमिळ्द्वृन्दा वृन्दारकाः कुसुमोत्करैः
शिरसि भवतो हर्षाद्द्वर्षन्ति नाम तदा हरे ॥ ५११ ॥

सुरभिलतमा मूर्द्धन्यूर्ध्वं कुतः कुसुमावली
निपतति तवेत्युक्तो बालैस्सहेलमुदैरयः ।
झटिति दनुजक्षेपेणोर्ध्वं गतस्तनुमण्डलात्
कुसुमनिकरस्सोयं नूनं समेति शनैरिति ॥ ५१२ ॥

क्वचन दिवसे भूयो भूयस्तरे परुषातपे
तपनतनयापाथः पातुङ्गता भवदादयः ।
चलितगरुतं प्रेक्षामासुर्वकं खलु विस्तृतं
क्षितिधरगरुच्छेदे कैलासशैलमिवापरम् ॥ ५१३ ॥

पिबति सालिलं गोपत्राते भवन्तमतिद्रुत-
स्स किल निगिलन्नग्निप्रख्यं पुनर्द्रुतमुद्रमन् ।
दलयितुमगात्तोऽद्याः कोऽद्या तदाशु भवान्विभो
खलजनभिधाचुञ्चुश्चुञ्चू प्रगृह्य ददार तम् ॥ ५१४ ॥

सपदि सहजां सन्द्रष्टुं वा मृतां खलु पूतनां
मनुजमखमप्यग्रे गत्वा प्रतीक्षितुमेव वा ।
शमननिलयं याते तस्मिन् बके सुमनोगणे
किरति सुमनोवृन्दं वृन्दावनाद्गृह्मैयथाः ॥ ५१५ ॥

लळितमुरळीनादं दूरान्निशम्य वधूजनै-
 स्त्वरितमुपगम्यारादारूढमोदमुदीक्षितः ।
 जनितजननीनन्दानन्दस्सभीरणमन्दिर-
 प्रथितवसते शौरे दूरीकुरुष्व ममामयान् ॥ ५६६ ॥

इति वत्सासुरवधवर्णनं बकासुरवधवर्णनं च पञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

एकपञ्चाशदशकम् !

कदाचन ब्रजशिशुभिस्समं भवान्
 वनाशने विहितमतिः प्रगेतराम् ।
 समावृतो बहुतरवत्समण्डलैः
 सतेमनैर्त्रिरगमदीश जेमनैः ॥ ५१७ ॥
 विनिर्यतस्तव चरणांबुजद्वया-
 दुदञ्चितं त्रिभुवनपावनं रजः ।
 महर्षयः पुळकधरैः कळेवरै-
 रुदूहिरे धृतभवदीक्ष्णोत्सवाः ॥ ५१८ ॥
 प्रचारयत्यविरळशाड्वले तले
 पशून् विभो भवति समं कुमारकैः ।
 अघासुरो न्यरुणदघाय वर्त्तनीं
 भयानकस्सपदि शयानकाकृतिः ॥ ५१९ ॥

महाचलप्रतिमतनोर्गुहानिभ-
प्रसारितप्रथितमुखस्य कानने ।
मुखोदरं विहरणकौतुकाद्रताः
कुमारकाः किमपि विदूरगे त्वयि ॥ ५२० ॥
प्रमादतः प्रविशति पन्नगोदरं
क्वथत्तनौ पशुपकुले सवात्सके ।
विदन्निदं त्वमपि विवेशिथ प्रभो
सुहृज्जनं विशरणमाशु रक्षितुम् ॥ ५२१ ॥
गञ्जोदरे विपुलितवर्ष्मणा त्वया
महोरगे लुठति निरुद्धमारुते ।
द्रुतं भवान् विदलितकण्ठमण्डलो
विमोचयन् पशुपपशून् विनिर्ययौ ॥ ५२२ ॥
क्षणं दिवि त्वदुपगमार्थमास्थितं
महासुरप्रभवमहो महो महत् ।
विनिर्गते त्वयि तु निलीनमञ्जसा
नभस्थले ननृतुरथो जगुस्सुराः ॥ ५२३ ॥
सविस्मयैः कमलभवादिभिस्सुरै-
रनुद्रुतस्तदनुगतः कुमारकैः ।
दिने पुनस्तरुणदशामुपेयुषि
स्वकैर्भवानतनुत भोजनोत्सवम् ॥ ५२४ ॥

विषाणिकामपि मुरळीं नितम्बके
 निवेशयन् कवळधरः करांबुजे ।
 प्रहासयन् कळवचनैः कुमारकान्
 बुभोजिथ त्रिदशगणैर्मुदा नुतः ॥ ५२५ ॥

सुखाशनन्त्वह तव गोपमण्डले
 मखाशनात्प्रियमिव देवमण्डले ।
 इति स्तुतस्त्रिदशवरैर्जगत्पते
 मरुत्पुरीनिलय गदात्प्रपाहि माम् ॥ ५२६ ॥

इति अघासुरवधवर्णनं एकपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

द्विपञ्चाशदशकम् ।

अन्यावतारनिकरेष्वनिरीक्षितं ते
 भूमातिरेकमभिवीक्ष्य तदाऽवमोक्षे ।
 ब्रह्मा परीक्षितुमनाः स परोक्षभावं
 निन्येथ वत्सकगणान् प्रवितत्य मायाम् ॥ ५२७ ॥
 वत्सानवीक्ष्य विवशे पशुपोत्करे ता-
 नानेतुकाम इव धातृमतानुवर्ता ।
 त्वं सामिभुक्तकबलो गतवांस्तदानीं
 भुक्तांस्तिरोधित सरोजभवः कुमारान् ॥ ५२८ ॥

वत्सायितस्तदनु गोपगणायितस्त्वं
 शिक्यादिभाण्डमुरळीगवलादिरूपः ।
 प्राग्वाट्टिहृत्य त्रिपिनेषु चिराय सायं
 त्वं माययाथ बहुधा ब्रजमाययाथ ॥ ५२९ ॥

त्वामेव शिक्यगवलादिमयं दधानो
 भूयस्त्वमेव पशुवत्सकबालरूपः ।
 गोरूपिणीभिरपि गोपवधूमयीभि-
 रासादितोसि जननीभिरतिप्रहर्षात् ॥ ५३० ॥

जीवं हि कञ्चिदभिमानवशात्स्वकीयं
 मत्वा तनूज इति रागभरं वहन्त्यः ।
 आत्मानमेव तु भवन्तमवाप्य सूनुं
 प्रीतिं ययुर्न कियतीं वनिताश्च गावः ॥ ५३१ ॥

एवं प्रतिक्षणविजृम्भितहर्षभार
 निःशेषगोपगणाललितभूरिमूर्त्तिम् ।
 त्वामप्रजोपि बुबुधे किल वत्सरान्ते
 ब्रह्मात्मनोरपि महान् युवयोर्विशेषः ॥ ५३२ ॥

वर्षावधौ नवपुरातनवत्सपालान्
 दृष्ट्वा विवेकमसृणे द्रुहिणे विमूढे ।
 प्रादीदृशः प्रतिनवान्मकुटाङ्गदादि-
 भूषांश्चतुर्भुजयुजस्सजलांबुदाभान् ॥ ५३३ ॥

प्रत्येकमेव कमलापरिलाळिताङ्गान्
 भोगीन्द्रभोगशयनान्नयनाभिरामान् ।
 लीलानिभीलितदृशस्सनकादियोगि-
 ङ्गासेवितान् कमलभूर्भवतो ददर्श ॥ ५३४ ॥
 नारायणाकृतिमसंख्यतमान्निरीक्ष्य
 सर्वत्र सेवकमपि स्वमवेक्ष्य धाता ।
 मायानिमग्नहृदयो विमुमोह याव-
 देको बभूविथ तदा कबळार्द्धपाणिः ॥ ५३५ ॥
 नश्यन्मदे तदनु विश्वपतिर्मुहुस्त्वां
 नत्वा च नूतवति धातरि धाम याते ।
 पोतैस्समं प्रमुदितैः प्रविशन्निकेतं
 वातालयाधिप विभो परिपाहि रोगात् ॥ ५३६ ॥
 इति वत्सापहारवर्णनं द्विपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

त्रिपञ्चाशदशकम् ।

अतीत्य बाल्यं जगतां पते त्वमुपेत्य पौगण्डवयो मनोज्ञम् ।
 लोकेषु वत्सावनमुत्सवेन प्रावर्त्तथा गोगणपालनायाम् ॥ ५३७ ॥
 अक्रमस्यानुगुणैव सेयं मरुत्पुराधीश तव प्रवृत्तिः ।
 तत्रापारित्राणकृतेऽवतीर्णस्तदेव देवाऽऽरभथास्तदा यत् ॥ ५३८ ॥

कदापि रामेण समं वनान्ते वनाश्रियं वक्ष्य चरन् सुखेन ।
 श्रीदामनाम्नः स्वसखस्य वाचा मोदादगा धेनुककाननं त्वम् ॥
 उत्ताळताळीनिवहे त्वदुक्त्या बलेन धूतेथ बलेन दोभ्याम् ।
 मृदुः खरश्चाभ्यपतत्पुरस्तात् फलोत्करो धेनुकदानवोपि ॥५४०॥
 समुद्यतो धैनुकपालनेहं कथं वधं धैनुकमद्य कुर्वे ।
 इतिवि मत्वा ध्रुवमग्रजेन सुरौघयोद्धारमजीघनस्त्वम् ॥५४१॥
 तदीयभृत्यानपि जम्बुकत्वेनोपागतानग्रजसंयुतस्त्वम् ।
 जम्बूफलानीव तदा निरास्थस्तालेषु खेलन् भगवन्निरास्थः ॥
 विनिघ्नति त्वय्यथ जम्बुकौघं सनामकत्वाद्भरुणस्तदानाम् ॥
 भयाकुलो जम्बुकनामधेयं श्रुतिप्रसिद्धं व्यधितेति मन्ये ॥५४२॥
 तवावतारस्य फलं मुरारे सञ्जातमद्येति सुरैर्नुतस्त्वम् ।
 सत्यं फलं जातमिहेति हासी बालैस्समं तालफलान्यभुङ्क्थाः ॥
 मधुद्रवस्रन्ति बृहन्ति तानि फलानि मेदोभरभृन्ति भुक्त्वा ।
 तृप्सैश्च दृप्तैर्भवनं फलौघं वहद्भिरागाः खलु बालकैस्त्वम् ॥५४५॥
 हतो हतो धेनुक इत्युपेत्य फलान्यदद्भिर्मधुराणि लोकैः ।
 नयेति जीवेति नुतो विभो त्वं मरुत्पुराधश्चिर पाहि रोगान् ॥

इति धेनुकासुरवधवर्णनं त्रिपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

चतुष्पञ्चाशदशकम् ।

त्वत्सेवोत्कसौभरिर्नाम पूर्वं काळिन्द्यन्तर्द्वादशाब्धं तपस्यन् ।
मनित्राते स्नेहवान् भोगलोले तार्क्ष्यं साक्षादैक्षताग्रे कदाचित् ॥
त्वद्वाहं तं सक्षुधं त्वृक्षसूनुं मीनं कञ्चिज्जक्षतं लक्षयन् सः ।
सप्तश्रित्ते शप्तवानत्र चेत्त्वं जन्तून् भोक्ता जीवितञ्चापि मोक्ता ॥
तस्मिन् काले काळियः क्ष्वेळदर्पात् सर्पारातेः कल्पितं भागमभ्रन् ।
त्तेन क्रोधात्त्वत्पदांभोजभाजा पक्षक्षिप्तस्तहुरापं पयोगात् ॥५४९॥
घोरे तस्मिन् सूरजानीरवासे तीरे वृक्षा विश्वताः क्ष्वेळवेगात् ।
पाक्षित्राताः पेतुरभ्रे पतन्तः कारुण्यार्द्रं त्वन्मनस्तेन जातम् ॥
काले तस्मिन्नेकदा सीरपाणिं मुक्त्वा याते यामुनं काननान्तम् ।
त्वय्युद्दामग्रीष्मभीष्मोष्मतप्ता गोगोपाला व्यापिबन् क्ष्वेळतोयम् ॥
नश्यज्जीवान् विच्युतान् क्षमातलेतान् विश्वान् पश्यन्नच्युत त्वं दयाद्रैः
प्राप्योपान्तं जीवयामासिथ द्राक् पीयूषाम्भोवर्षिभिश्श्रीकटाक्षैः ॥
किं किं जातो हर्षवर्षातिरेकस्सर्वाङ्गेष्वित्युत्थिता गोपसंघाः ।
दृष्ट्वाग्रे त्वां त्वत्कृतं तद्विदन्तस्त्वामालिङ्गन् दृष्ट्नानाप्रभावाः ॥
गावश्चैवं लब्धजीवाः श्रणेन स्फीतानन्दास्त्वाञ्च दृष्ट्वा पुरस्तात् ।
द्रागावब्रुस्सर्वतो हर्षबाष्पं व्यामुञ्चन्त्यो मन्दमुद्यन्निनादाः ॥

रोमाञ्चोयं सर्वतो नः शरीरे भूयस्यन्तः काचिदानन्दमूर्च्छा ।
 आश्चर्योयं क्ष्वेळवेगो मुकुन्देत्युक्तो गोपैर्नन्दितो वन्दितोभूः ॥
 एवं भक्तान् मुक्तजीवानपि त्वं मुग्धापाङ्गैरस्तरोगांस्तनोषि ।
 तादृग्भूतस्फीतकारुण्यभूमा रोगात्पाया वायुगेहाधिनाथ ! ॥

इति गोगोपानामुज्जीवनवर्णनं चतुष्पञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

—:०:—

पञ्चपञ्चाशदशकम् ।

अथ वारिणि घोरतरं फणिनं प्रतिवारयितुं कृतधीर्भगवन् ।
 द्रुतमारिथ तीरगनीपतरुं विषमारुतशोषितपर्णचयम् ॥ ५५७ ॥
 अधिरुह्य पदाम्बुरुहेण च तं नवपल्लवतुल्यमनोज्ञरुचा ।
 हृदवारिणि दूरतरं न्यपतः परिघूर्णितघोरतरङ्गगणे ॥ ५५८ ॥
 भुवनत्रयभारशृतो भवतो गुरुभारविकम्पिविजृम्भजला ।
 परिमज्जयति स्म धनुश्शतकं तटिनी झटिति स्फुटघोषवती ॥
 अथ दिक्षु विदिक्षु परिक्षुभितभ्रमितोद्भववारिनिनादभरैः ।
 उदकादुदगादुरगाधिपतिस्त्वदुपान्तमशान्तरुवान्धमनाः ॥
 फणशृङ्गसहस्रविनिस्तृमरञ्जलदग््निकणोप्रविषाम्बुधरम् ।
 पुरतः फणिनं समलोकयथा बहुशृङ्गिणमञ्जनशैलमिव ॥ ५६१ ॥

ज्वलदक्षिपरिक्षरदुप्रविषश्चसनोष्मभरः स महाभुजगः ।
 परिदश्य भवन्तमनन्तबलं परिवेष्टयदस्फुटचेष्टमहो ॥ ५६२ ॥
 अविलोक्य भवन्तमथाकुलिते तटगामिनि बालकधेनुगणे ।
 ब्रजगेहतलेपनिमित्तशतं समुदीक्ष्य गता यमुनां पशुपाः ॥
 अखिलेषु विभो भवदीयदशामवलोक्य जिहासुषु जीवभरम् ।
 फणिवन्धनमाशु विमुच्य जवादुदगम्यत हासजुया भवता ॥
 अधिरुह्य ततः फणिराजफणान्नृते भवता मृदुपादरुचा ।
 कळशिञ्जितनूपुरमंजुमिळत्करकङ्कणसंकुलसंक्रणितम् ॥ ५६५ ॥
 जहृषुः पशुपास्तुतुषुर्मुनयो ववृषुः कुसुमानि सुरेन्द्रगणाः ।
 त्वयि नृत्यति मारुतगेहपते परिपाहि स मां त्वमदान्तगदात् ॥

इति कालियमर्दने भगवन्नर्त्तनवर्णनं पञ्चपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

—:०:—

षट्पञ्चाशदशकम् ।

रुचिरकम्पितकुण्डलमण्डलः सुचिरमीश ननार्त्थि पन्नगे ।
 अमरताडितदुन्दुभिसुन्दरं वियति गायति दैवतयौवते ॥ ५६७ ॥
 नमति यद्यदमुष्य शिरो हरे परिविहाय तदुन्नतमुन्नतम् ।
 परिमथनू पदपङ्कुरुहा चिरं व्यहरथाः करताळमनोहरम् ॥ ५६८ ॥

त्वदवभ्रविभुन्नफणागणे गाढितशोणितशोणितपाथसि ।
 फणिपताववसीदति सन्नतास्तदबलास्तव माधव पादयोः ॥ ५६९
 अयि पुरैव चिराय परिश्रुत त्वदनुभावविलीनहृदो हि ताः ।
 मुनिभिरप्यनवाप्यपथैः स्तवैर्नुनुवुरीश भवन्तमयन्त्रितम् ॥ ५७०
 फणिवधूगणभक्तिविलोकनप्रविकसत्करुणाकुलचेतसा ।
 फणिपतिर्भवताच्युत जीवितस्त्वयि समर्पितमूर्तिरवानमत् ॥
 रमणकं ब्रज वारिधिमध्यगं फणिरिपुर्न करोति विरोधिताम् ।
 इति भवद्वचनान्यतिमानयन् फणिपतिर्निरगादुरगैस्समम् ॥
 फणिवधूजनदत्तमणिव्रज ज्वलितहारदुकूलविभूषितः ।
 तटगतैः प्रमदाश्रुविमिश्रितैः समगथाः स्वजनैर्दिवसावधौ ॥
 निशि पुनस्तमसा ब्रजमन्दिरं ब्रजितुमक्षम एव जनोत्करे ।
 स्वपति तन्न भवच्चरणश्रये दवकृशानुररुन्ध समन्ततः ॥ ५७४ ॥
 प्रबुधितानथ पालय पालयेत्युदयदार्तरवान् पशुपालकान् ।
 अविनुमाशु पपाथ महानलं किमिह चित्रमयं खलु ते मुखम् ॥
 शिखिनि वर्णत एव हि पीतता परिलसत्पुना क्रिययाप्यसौ ।
 इति नुतः पशुपैर्मुदितैर्विभो हर हरे दुरितैस्मह मे गदान् ॥

इति कालियमर्दने भगवदनुग्रहवर्णनं षट्पञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

सप्तमपञ्चाशदशकम् ।

रामसखः कापि दिने कामद भगवन् गतो भवान् विपिनम् ।
 सूनुभिरपि गोपानां धेनुभिरभिसंवृतो लसद्वेषः ॥ ५७७ ॥
 सन्दर्शयन् बलाय स्वैरं वृन्दावनश्रियं विमलाम् ।
 काण्डीरैः सह बालैर्माण्डीरकमागमो वटं क्रीडन् ॥ ५७८ ॥
 तावत्तावकनिधनस्पृहयालुर्गोपमूर्तिरदयालुः ।
 दैत्यः प्रलम्बनामा प्रलम्बबाहुर्भवन्तमापेदे ॥ ५७९ ॥
 जानन्नथविजानन्निव तेन समं निवद्धसौहार्दः ।
 वटनिकटे पटुपशुपठ्यावद्धं द्वन्द्वयुद्धमारब्धाः ॥ ५८० ॥
 गोपान् विभज्य तन्वन् संघं बलभद्रकं भवत्कमपि ।
 त्वद्वलभीरुं दैत्यं त्वद्वलगतमन्वमन्यथा भगवन् ॥ ५८१ ॥
 कल्पितविजे तृवहने समरे परयूथगं स्वदयिततरम् ।
 श्रीदामानमधत्थाः पराजितो भक्तदासतां प्रथयन् ॥ ५८२ ॥
 एवं बहुषु विभूमन् बालेषु वहंसु बाह्यमानेषु ।
 रामविजितः प्रलम्बो जहार तं दूरतो भवद्भ्रात्या ॥ ५८३ ॥
 त्वद्भूरं गमयन्तं तं दृष्ट्वा हलिनि विहितगरिमभरे ।
 दैत्यः स्वरूपमागाद्यद्रूपात् स हि बलोपि चकितोभूत् ॥ ५८४ ॥
 उच्चतया दैत्यतनोस्त्वन्मुखमालोक्य दूरतो रामः ।
 विगतभयो दृढमुष्ट्या भृशदुष्टं सपदि पिष्टवानेनम् ॥ ५८५ ॥

हत्वा दानववीरं प्राप्तं बलमालिलिङ्गिथ प्रेम्णा ।
 तावन्मिळतोर्युवयोः शिरसि कृता पुष्पवृष्टिरमरगणैः ॥ ५८६ ॥
 आलम्ब्यो भुवनानां प्रालम्बं निधनमेवमारचयन् ।
 कालं विहाय सद्यो लोलम्बरुचे हरे हरेः क्लेशान् ॥ ५८७ ॥

इति प्रलम्बासुरवधवर्णनं सप्तपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

—: —

अष्टपञ्चाशदशकम् ।

त्वयि विहरणलोले बालजालैः प्रलम्ब-
 प्रमथनसविळंबे धेनवः स्वैरचाराः ।
 तृणकुतुकनिविष्टा दूरदूरं चरन्त्यः
 किमपि विपिनमैषीकाल्य मीषांश्चभूवुः ॥ ५८८ ॥
 अनधिगतनिदाघक्रौर्यवृन्दावनान्ताद्
 बहिरिदमुपयाताः काननं धेनवस्तः ।
 तव विरहविषण्णा ऊष्मलघ्नीष्मताप-
 प्रसरविसरदंभस्याकुलाः स्तभमापुः ॥ ५८९ ॥
 तदनु सह सहायैर्दूरमन्विष्य शौरे
 गलितसरणि मुञ्जारण्य सञ्जातखेदम् ।
 पशुकुलमभिर्वक्ष्य क्षिप्रमानेतुभारा-
 स्वयि गतवति ही ही सर्वतोभिर्जजृम्भे ॥ ५९० ॥

सकलहरिति दीप्ते घोरभाङ्गारभीमे
 शिखिनि विहतमार्गा अर्धदग्धा इवार्ताः ।
 अहह भुवनबन्धो पाहि पाहीति सर्वे
 शरणमुपगताम्त्वां तापहर्तारमेकम् ॥ ५९१ ॥

अलमलमतिभीत्या सर्वतो मीलयध्वं
 दृशामिति तव वाचा मीलितक्षेषु तेषु ।
 कनु दवदहनोसौ कुत्र मुञ्जाटवी सा
 सपदि ववृतिरे ते हन्त भाण्डीरदेशे ॥ ५९२ ॥

जय जय तव माया केयमिशेति तेषां
 नुतिभिरुदितहासो बद्धनानाविलासः ।
 पुनरपि विपिनान्ते प्राचरः पाटलादि-
 प्रसवनिकरमालग्राह्यघर्मानुभावे ॥ ५९३ ॥

त्वयि विमुखमिवोच्चैस्तापभारं वहन्तं
 तव भजनवदन्तः पङ्कमुच्छोषयन्तम् ।
 तव भुजवदुदञ्चत् भूरितेजःप्रवाहं
 तपसमथमनैषीर्यामुनेषु स्थलेषु ॥ ५९४ ॥

तदनु जलदजालैस्त्वद्वपुस्तुल्यभाभि-
 र्विलसदमलविस्तृतीतवासोविलासैः ।
 सकलभुवनभाजां हर्षदां वर्षवेलां
 क्षितिधरकृद्रेषु स्वैरवासी व्यनैषीः ॥ ५९५ ॥

कुहरतलनिविष्टं त्वां गरिष्ठं गिरीन्द्र-
 शिशिखिकुलनवकेकाकाकुभिः स्तोत्रकारी ।
 स्फुटकुटजकदम्बस्तोमपुष्पाञ्जलिञ्च
 प्रविदधदनुभेजे देव गोवर्धनोसौ ॥ ५९६ ॥
 अथ शरदमुपेतां तां भवद्भक्तचेतो
 विमलसलिलपूरां मानयन् काननेषु ।
 तृणममलवनान्ते चारु सञ्चारयन् गाः
 पवनपुरपते त्वं देहि मे देहसौख्यम् ॥ ५९७ ॥

इति दावामिमोक्षादिवर्णनं अष्टपञ्चाशदशकं समाप्तम् ॥

एकोनषष्टितमदशकम् ।

त्वद्वपुर्नवकलायकोमलं प्रेमदोहनमशेषमोहनम् ।
 ब्रह्मतत्त्वपरिचिन्मुदात्मकं वीक्ष्य सम्मुमुहुरन्वहं स्त्रियः ॥ ५९८
 मन्मथोन्मथितमानसाः क्रमात्त्वद्विलोकनरतास्ततस्ततः ।
 गोपिकास्तव न सेहिरे हरे काननोपगतिमप्यहर्मुखे ॥ ५९९ ॥
 निर्गते भवति दत्तदुष्टयस्त्वद्गतेन मनसा मृगेश्रणाः ।
 वेणुनादमुपकर्ण्य दूरतस्त्वद्विलासकथयाभिरेमिरे ॥ ६०० ॥
 काननान्तमितवान् भवानपि स्निग्धपादपतले मनोरमे ।
 व्यत्ययाकलितपादमास्थितः प्रत्यपूरयत वेणुनाळिकाम् ॥ ६०१ ॥

मारबाणधुतखेचरीकुलं निर्विकारपशुपक्षिमण्डलम् ।
 द्रवणञ्च दृषदामपि प्रभो तावकं व्यजनि वेणुकूजितम् ॥ ६०२
 वेणुरन्ध्रतरलांगुलीदळं ताळसञ्चलितपादपल्लवम् ।
 तत्स्थितं तव परोक्षमप्यहो संविचिन्त्य मुमुहुर्व्रजाङ्गनाः ॥ ६०३ ॥
 निर्विशङ्कभवदङ्गदर्शिनीः खेचरीः खगमृगान् पशूनपि ।
 स्वत्पदप्रणयि काननञ्च ता धन्यधन्यमिति नन्वमानयन् ॥ ६०४
 आपिबेयमधरामृतं कदा वेणुभुक्तरसशेषमेकदा ।
 दूरतो बत कृतं दुराशयेत्याकुला मुहुरिमाः समासुहन् ॥ ६०५ ॥
 प्रत्यहञ्च पुनरित्यमङ्गनाश्चित्तयोनिजनितादनुग्रहान् ।
 बद्धरागविवशास्त्वयि प्रभो नित्यमापुरिह कृत्यमूढताम् ॥ ६०६ ॥
 रागस्तावज्जायते हि स्वभावान्मोक्षोपायो यत्नतः स्यान्नवा स्यात् ।
 तासांत्वेकं तद्द्वयं लब्धमासीद् भाग्यं भाग्यं पाहि मां मारुतेश ॥

इति वेणुगानवर्णनं एकोनषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

षष्टितमदशकम् ।

मदनातुरचेतसोन्वहं भवदंघ्रिद्वयदास्यकाम्यया ।
 यमुनातटसीम्नि सैकर्ती तरलाक्ष्यो गिरिजां समार्चिचन् ॥ ६०८
 तव नामकथारताः समं सुदृशः प्रातरुपागता नदीम् ।

उपहारशतैरपूजयन् दायितो नन्दसुतो भवेदिति ॥ ६०९ ॥
 इति मासमुपाहितव्रतास्तरलाक्षीरभिवीक्ष्य ता भवान् ।
 करुणामृदुलो नदीतटं समयासीत्तदनुग्रहेच्छया ॥ ६१० ॥
 नियमावसितौ निजांबरं तटसीमन्यवमुच्य तास्तदा ।
 यमुनाजलखेलनाकुलाः पुरतस्त्वामवलोक्य लज्जिताः ॥ ६११ ॥
 त्रपया नभिताननास्वथो वनितास्वंबरजालमन्तिके ।
 निहितं परिगृह्य भूरुहो विटपं त्वं तरसाधिरूढवान् ॥ ६१२ ॥
 इह तावदुपेत्य नीयतां वसनं वः सुदृशो यथायथम् ।
 इति नर्ममृदुस्मिते त्वयि ब्रुवति व्यामुमुहे वधूजनैः ॥ ६१३ ॥
 अयि जीव चिरं किशोर नस्तत्र दासीरवशीकरोषि किम् ।
 प्रदिशांश्रसंबुजेक्षणेत्युदितस्त्वं स्मितमेव दत्तवान् ॥ ६१४ ॥
 अधिरूह्य तटं कृताञ्जलीः परिशुद्धाः स्वगतीर्निरीक्ष्यताः ।
 वसनान्यखिलान्यनुग्रहं पुनरेवं गिरमप्यदा मुदा ॥ ६१५ ॥
 विदितं ननु वो मनीषितं वदितारस्त्रिह योग्यमुत्तरम् ।
 यमुनापुलिने सचन्द्रिकाः क्षणदा इत्यबलास्त्वमूचिवान् ॥
 उपकर्ण्य भवन्मुखच्युतं मधुनिष्यन्दि वचो मृगीदृशः ।
 प्रणयादयि वीक्ष्य वीक्ष्यते वदनाब्जं शनकैर्गृहं गताः ॥ ६१७ ॥
 इति नन्वनुगृह्य वल्लवीर्विपिनान्तेषु पुरेव सञ्चरन् ।
 करुणाशिशिरो हरे हर त्वरया मे सकलामयावलीम् ॥ ६१८ ॥

इति गोपीवन्ध्यापहारवर्णनं षष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

एकषष्टितमदशकम् ।

ततश्च वृन्दावनतोतिदूरतो वनं गतस्त्वं खलु गोपगोकुलैः ।
हृदन्तरे भक्ततरद्विजाङ्गनाकदंबकानुग्रहणाग्रहं वहन् ॥ ६१९ ॥
ततो निरीक्ष्याशरणे वनान्तरे किशोरलोकं क्षुधितं वृषाकुलम् ।
अदूरतो यज्ञपरान् द्विजान् प्रति व्यसर्जयो दीदिवयाचनाय तान् ॥
गतेष्वथो तेष्वभिधाय तेभिधां कुमारकेष्वोदनयाचिषु प्रभो ।
श्रुतिस्थिरा अप्यभिनिन्युरश्रुतिं न किंचिदूचुश्च महीसुरोत्तमाः ॥
अनादरात् खिन्नधियो हि बाउकाः समाययुर्युक्तमिदं हि यज्वसु ।
चिरादभक्ताः खलु ते महीसुराः कथं हि भक्तं त्वयि तैः समर्प्यते ॥
निवेदयध्वं गृहिणीजनाय मां दिशेयुरन्नं करुणाकुला इमाः ।
इति स्मितार्द्रं भवतेरितागतास्ते दारका दारजनं ययाचिरे ॥
गृहीतनाम्नि त्वयि संभ्रमाकुलाश्चतुर्विधं भोज्यरसं प्रगृह्य ताः ।
चिरं धृतत्वत्प्रविलोकनाग्रहाः स्वकैर्निरुद्धा अपि तूर्णमाययुः ॥
विलोलपिञ्जलं चिकुरे कपोलयाः समुलसत्कुण्डलमार्द्रमीक्षिते ।
निधाय बाहुं सुहृदंससीमनि स्थितं भवन्तं समलोकयन्त ताः ॥
तदा च काचित्त्वदुपागमोद्यता गृहीतहस्ता दयितेन यज्वना ।
तदैव संचिन्त्य भवन्तमञ्जसा विवेश कैवल्यमहो कृतिन्यसौ ॥

आदाय भोज्यान्यनुगृह्य ताः पुनस्त्वदङ्गसङ्गस्पृहयोज्जतीर्गृहम् ।
 विलोक्य यज्ञाय विसर्जयन्निमाश्चकथं भर्तृनपि तास्वगर्हणान् ॥
 निरूप्य दोषं निजमङ्गनाजने विलोक्य भक्तिं च पुनर्विचारिभिः ।
 प्रबुद्धतत्त्वैस्त्वमभिष्टुतो द्विजैर्मरुत्वुराधीश निरुन्धि मे गदान् ॥

इति पत्नीमोक्षवर्णनं एकषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

द्विषष्टितमदशकम् ।

कदाचिद्रोपालान् विहितमखसंभारविभवान्
 निरीक्ष्य त्वं शौरे मखवसदमुध्वंसितुमनाः ।
 विजानन्नप्येतान् विनयमृदु नन्दादिपशुपा-
 नपृच्छः को वायं जनक भवतामुद्यम इति ॥ ६२९ ॥
 बभाषे नन्दस्त्वां सुत ननु विधेयो मघवतो
 मघो वर्षे वर्षे सुखयति स वर्षेण पृथिवीम् ।
 नृणां वर्षायत्तं निखिलमुपजीव्यं महितले
 विशेषादस्माकं वृणसलिलजीव्या हि पशवः ॥ ६३० ॥
 इति श्रुत्वा वाचं पितुरयि भवानाह सरसं
 धिगेतन्नो सस्यं मघवजनिता वृष्टिरिति यत् ।
 अदृष्टं जीवानां सृजति खलु वृष्टिं समुचितां
 महारण्ये वृक्षाः किमिव बलिमिन्द्राय ददते ॥ ६३१ ॥

इदं तावत् सत्यं यदिह पशवो नः कुलधनं
 तदाजीव्यायासौ बलिश्चलभर्त्रे समुचितः ।
 सुरेभ्योऽप्युत्कृष्टा ननु धरणिदेवाः क्षितितले
 ततस्तेऽप्याराध्या इति जगदिथ त्वं निजजनम् ॥ ६३२ ॥

भवद्वाचं श्रुत्वा बहुमतियुतास्तेपि पशुपा
 द्विजेन्द्रानर्चन्तो बलिमददुरुच्चैः क्षितिभृते ।
 व्यधुः प्रादक्षिण्यं सुभृशमनमन्नादरयुता-
 स्त्वमादाशैलात्मा बलिमखिलमाभीरपुरतः ॥ ६३३ ॥

अवोचश्चैवं तान् किमिह वितथं मे निगदितं
 गिरीन्द्रो नन्वेष स्वबलिमुपभुङ्क्ते स्ववपुषा ।
 अयं गोत्रो गोत्रद्विषि च कुपिते रक्षितुमलं
 समस्तानित्युक्त्वा जहृषुरखिला गोकुलजुषः ॥ ६३४ ॥

परिप्रीता याताः खलु भवदुपेता ब्रजजुषो
 ब्रजं यावत्तावन्निजमखविभङ्गं निशमयन् ।
 भवन्तं जानन्नप्यधिकरजसाक्रान्तहृदयो
 न सेहे देवेन्द्रस्त्वदुपरचितात्मोन्नतिरपि ॥ ६३५ ॥

मनुष्यत्वं यातो मधुभिदपि देवेष्वविनयं
 विधत्ते चेन्नष्टद्विदशसदसां कोऽपि महिमा ।
 ततश्च ध्वंसिष्ये पशुपहतकस्य श्रियमिति
 प्रवृद्धस्त्वाञ्जेतुं स किल मघवा दुर्मदनिधिः ॥ ६३६ ॥

त्वदावासं हन्तुं प्रळयजलदानम्बरभुवि
 प्रहिण्वन् बिभ्राणः कुलिशमयमभ्रेभगमनः ।
 प्रतस्थे न्यैरन्तर्द्दहनमरुदाद्यैर्विहसितो
 भवन्माया नैव त्रिभुवनपते मोहयति कम् ६३७ ॥
 सुरेन्द्रः क्रुद्धश्चेद्विजकरुणया शैलकृपया—
 प्यनातङ्कोस्माकं नियत इति विश्वास्य पशुपान् ।
 अहो किन्नायातो गिरिभिदिति सञ्चिन्त्य निवसन्
 मरुद्रेहाधीश प्रणुद मुरवैरिन् मम गदान् ॥ ६३८ ॥

इति इन्द्रयागविषातवर्णनं द्विषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

त्रिषष्टितमदशकम् ।

दृशारे किल तत्क्षणमक्षतस्तनितजृम्भितकम्पितदिक्तटाः ।
 सुषमया भवदङ्गुलाङ्गता व्रजपदोपरि वारिधरास्तत्रया ॥ ६३९ ॥
 विपुलकरकमिश्रैस्तोयधारानिपातै—
 र्दिशिदिशि पशुपानाम्मण्डले दण्ड्यमाने ।
 कुपितहरिकृतान्नः पाहिपाहीति तेषां
 वचनमजित शृण्वन् मा विभीतेत्यभाणाः ॥ ६४० ॥
 कुल इह खलु गोत्रो दैवतं गोत्रशत्रो-
 र्विहतिमिह स रुन्ध्यात् को नु वः संशयोस्मिन् ।

इति सहसितवादी देव गोवर्द्धनाद्रिं
त्वरितमुदमुमूलो मूलतो बालदोभ्याम् ॥ ६४१ ॥

तदनु गिरिवरस्य प्रोद्धृतस्यास्य तावत्
सिकम्बिलमृदुदेशे दूरतो वारितापे ।
परिकरपरिमिश्रान् धेनुगोपानधस्ता-
दुपनिदधदधत्था हस्तपद्मेन शैलम् ॥ ६४२ ॥

भवति विधृतशैले बालिकाभिर्वथस्यै-
रपि विहितविलासं केलिलापादिलोले ।

सविधामिळितधेनूरेकहस्तेन कण्डू-
यति सति पशुपालास्तोषमैषन्त सर्वे ॥ ६४३ ॥

अतिमहान् गिरिरेष तु वामके करसरोरुहि तं धरते चिरम् ।
किमिदमद्भुतमाद्रिबलं त्रिविति त्वदवलोकिभिराकथि गोपकैः ॥ ६४४ ॥

ह ह ह ! धाष्टर्यममुष्य वटोर्गिरिं व्यथितबाहुरसाववरोपयेत् ।
इति हरिस्त्वयि बद्धविगर्हणो दिवससप्तकमुग्रमवर्षयत् ॥ ६४५ ॥

अचलति त्वयि देव पदात्पदं गलितसर्वजले च घनोत्करे ।
अपहृते मरुता मरुतांपतिस्त्वदभिशङ्कितधीस्समुपाद्रवत् ॥ ६४६ ॥

शममुपेयुषि वर्षभरे तदा पशुपधेनुकुले च विनिर्गते ।
भुवि विभो समुपाहितभूधरः प्रमुदितैः पशुपैः परिरेभिषे ॥

धरणिमेव पुरा धृतवानमि श्रितिवरोद्धरणे तव कः श्रमः ।
इति नुतस्त्रिदशैः कमलापते गुरुपुरालय पालय मां गदात् ॥

इति गोवर्द्धनोद्धारणवर्णनं त्रिषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

चतुष्पष्टितमदशकम् ।

आलोक्य शैलोद्धरणादिरूपं प्रभावमुच्चैस्त्व गोपलोकाः ।
विश्वेश्वरं त्वामभिमत्य विश्वे नन्दं भवज्जातकमन्वपृच्छन् ॥ ६४९ ॥
गर्गोदितो निर्गदितो निजाय वर्गाय तातेन तव प्रभावः ।
पूर्वाधिकस्त्वय्यनुराग एषामैधिष्ठ तावद्बहुमानभारः ॥ ६५० ॥
ततोवमानोदिततत्वबोधसुराधिराजस्सह् दिव्यगव्या ।
उपेत्य तुष्टाव स नष्टगर्वं स्पृष्ट्वा पदाब्जम्भणिमौलिना ते ॥ ६५१ ॥
स्नेहस्तुतैस्त्वां सुराभिः पयोभिर्गोविन्दनामाङ्कितमभ्यषिञ्चन् ।
रैरावतोपाहृत दिव्यगङ्गापाथोभिरिन्द्रोपि च जातहर्षः ॥ ६५२ ॥
जगत्रयेशे त्वयि गोकुलेशे तथाभिषिक्ते सति गोपवाटः ।
नाकेपि वैकुण्ठपदेऽप्यलभ्यां श्रियं प्रपेदे भवतः प्रभावात् ॥
कदाचिदन्तर्यमुनां प्रभाते स्नायन् पिता वारुणपूरुषेण ।
नीतस्तमानेतुमगाः पुरीं त्वं तां वारुणीं कारणमर्थरूपः ॥ ६५४ ॥
सप्तम्भ्रमन्तो जलाधिपेन प्रपूजितस्त्वं प्रतिगृह्य तातम् ।
उपागतस्तत्क्षणमात्मगेहं पितावदत्तच्चरितं निजेभ्यः ॥ ६५५ ॥
हरिं विनिश्चित्य भवन्उभेतान् भवत्पदालोकनबद्ध वृष्णान् ।
निरीक्ष्य विष्णो परमं पदं तद्दुरापमन्यैस्त्वमदीदृशस्तान् ॥

स्फुरत्परानन्दरसप्रवाहप्रपूर्णकैवल्यमहापयोधौ ।

चिरं निमग्नाः खलु गोपसंघास्त्वयैव भूमन् पुनरुद्धृतास्ते ॥

करबदरवदेवं देव कुत्रावतारे

परपदमनवाप्यं दर्शितं भक्तिभाजाम् ।

तदिह पशुपरूपी त्वं हि साक्षात् परात्मा

पवनपुरनिवासिन् पाहि मामामयेभ्यः ॥ ६५८ ॥

इति गोविन्दाभिषेकवर्णनं नन्दानयनवर्णनं च चतुषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

—:0:—

पञ्चषष्टितमदशकम् ।

गोपीजनाय कथितन्नियमावसाने

मारोत्सवं त्वमथ साधयितुं प्रवृत्तः ।

सान्द्रेण चान्द्रमहसा शिशिरीकृताशे

प्रापूरयो मुरळिकां यमुनावनान्ते ॥ ६५९ ॥

सम्मूर्च्छनाभिरुदितस्वरमण्डलाभिः

सम्मूर्च्छयन्तमखिलं भुवनान्तरालम् ।

त्वद्वेणुनादमुपकर्ण्य विभो तरुण्य-

स्तत्तादृशङ्कमपि चित्तविमोहमापुः ॥ ६६० ॥

ता गैहकृत्यनिरतास्तनयप्रसक्ताः

कान्तोपसेवनपराश्च सरोरुहाक्ष्यः ।

सर्वं विसृज्य मुरळीरवमोहितास्ते
कान्तारदेशमयि कान्ततनो समेताः ॥ ६६१ ॥

काश्चिन्निजाङ्गपरिभूषणमादधाना
वेणुप्रणादमुपकर्ण्य कृतार्द्धभूषाः ।
त्वामागता ननु तथैव विभूषिताभ्य-
स्ता एव संरुचिरे तव लोचनाय ॥ ६६२ ॥

हारं नितम्बभुवि काचन धारयन्ती
काश्चीं च कण्ठभुवि देव समागता त्वाम् ।
हारित्वमात्मजघनस्य मुकुन्द तुभ्यं
व्यक्तं बभाष इव मुग्धमुखी विशेषात् ॥ ६६३ ॥

काचित् कुचे पुनरसज्जितकञ्चुळीका
व्यामोहतः परवधूभिरलक्ष्यमाणा ।
त्वामाययौ निरुपमप्रणयातिभार-
राज्याभिषेकविधये कलशीधरेव ॥ ६६४ ॥

काश्चित् गृहात् किल निरेतुमपारयन्त्य-
स्त्वामेव देव हृदये सुदृढं विभाव्य ।
दंहं विधूय परचित्सुखरूपमेकं
त्वामाविशन् परमिमा ननु धन्यधन्याः ॥ ६६५ ॥

जारात्मना न परमात्मतया स्मरन्त्यो
नार्यो गताः परमहंसगतिं क्षणेन ।

तं त्वां प्रकाशपरमात्मतनुं कथञ्चि-
 च्चित्ते वहन्नमृतमश्रममश्नुवीय ॥ ६६६ ॥
 अभ्यागताभिरभितो ब्रजसुन्दरीभि-
 र्मुग्धस्मितार्द्रवदनः करुणावलोकी ।
 निस्सीमकान्तिजलधिस्त्वमवेक्ष्यमाणो
 विश्वैकहृद्य हर मे पवनेश रोगान् ॥ ६६७ ॥

इति रासक्रीडायां गोपीसमागमवर्णनं पञ्चषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

— : : —

षट्षष्टितमदशकम् ।

उपयातानां सुदृशां कुसुमायुधबाणपातविवशानाम् ।
 अभिवाञ्छितं विधातुं कृतमतिरपि ता जगाथ वाममित्र ॥६६८॥
 गगनगतं मुनिनिवहं श्रावयितुं जगिथ कुलवधूधर्मम् ।
 धर्म्यं खलु ते वचनं कर्म तु नो निर्मलस्य विश्वास्यम् ॥ ६६९ ॥
 आकर्ण्य ते प्रतीपां वाणीमेणीदृशः परं दीनाः ।
 मामा करुणासिन्धो परित्यजेत्यतिचिरं विलेपुस्ताः ॥ ६७० ॥
 तासां रुदितैर्लेपितैः करुणाकुलमानसो मुरारे त्वम् ।
 ताभिस्समं प्रवृत्तो यमुनापुल्लिनेषु काममभिरन्तुम् ॥ ६७१ ॥

चन्द्रकरस्यन्दलप्रतसुन्दरयमुनातटान्तवीथीषु ।
 गोपीजनोत्तरीयैरार्षदितसंस्तरो न्यषीदस्त्वम् ॥ ६७२ ॥
 सुमधुरनर्मालपनैः करसंप्रहणैश्च चुम्बनोल्लासैः ।
 गाढालिङ्गनसङ्गैस्त्वमङ्गनालोकमाकुलीचकृषे ॥ ६७३ ॥
 वासोहरणदिने यद्वासोहरणं प्रतिश्रुतं तासाम् ।
 तदपि विभो रसविवशस्वान्तानां कान्तसुभ्रुवामददाः ॥ ६७४ ॥
 कन्दालितघर्मलेशं कुन्दमृदुस्मेरवक्त्रपाथोजम् ।
 नन्दसुतं त्वां त्रिजगत्सुन्दरमुपगूह्य नन्दिता बालाः ॥ ६७५ ॥
 विरहेष्वङ्गारमयः शृङ्गारमयश्च सङ्गमे हि त्वम् ।
 नितरामङ्गारमयस्तत्र पुनस्सङ्गमेपि चित्रमिदम् ॥ ६७६ ॥
 राधातुङ्गपयोधरसाधुपरीरम्भलोलुपात्मानम् ।
 आराधये भवन्तं पवनपुराधीश शमय सकलगदान् ॥ ६७७ ॥
 इति रासक्रीडायां धर्मेपदेशवर्णनं क्रीडावर्णनञ्च षट्षष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

—: :—

सप्तषष्टितमदशकम् ।

स्फुरत्परानन्दरसात्मकेन त्वया समासादितभोगलीलाः ।
 असीममानन्दभरं प्रपन्ना महान्तमापुर्मदमम्बुजाक्षयः ॥ ६७८ ॥
 निलीयतेसौ मयि मय्यमायं रमापतिर्विश्वमनोभिरामः ।
 इति स्म सर्वाः कलिताभिमाना निरीक्ष्य गोविन्द तिरोहितोभूः ॥

राधाभिधान्तावदजातगर्वामत्रिप्रियां गोपवधूं मुरारे ।
 भवानुपादाय गतो विदूरं तथा सह स्वैरविहारकारी ॥ ६८० ॥
 तिरोहितेऽथ त्वयि जाततापास्समं समेताः कमलायताक्ष्यः ।
 वने वने त्वां परिमार्गयन्त्यो विषादमापुर्भगवन्नारम् ॥ ६८१ ॥
 हा ! चूत हा ! चम्पक ! कर्णिकार हा ! मल्लिके मालति बालवत्यः ।
 किं वीक्षितो नो हृदयैकचोर इत्यादि तास्त्वत्प्रवणा विलेपुः ॥ ६८२ ॥
 निरीक्षितोऽयं साखि पङ्कजाक्षः पुरो ममेयाकुलमालपन्ती ।
 त्वां भावनाचक्षुषि वीक्ष्य काचित्तापं सखीनां द्विगुणीचकार !
 त्वदात्मिकास्ता यमुनातटान्ते तवानुचक्रुः किल चेष्टितानि ।
 विचिन्तु भूयोपि तथैव मानात् त्वया वियुक्तां ददृशुश्च राधाम् ॥
 ततः समन्ता विपिने समन्तात्तमोवतारावधि मार्गयन्त्यः ।
 पुनर्विभिश्चा यमुनातटान्ते भृशं विलेपुश्च जगुर्गुणांस्ते ॥ ६८५ ॥
 तथा व्यथा प्रकुलमानसानां ब्रजाङ्गनानां करुणैकसिन्धो ।
 जगत्त्रयीभोहनमोहनात्मा त्वं प्रादुरासीरयि सन्दहासी ॥
 सन्दिग्धसन्दर्शनमात्मकान्तं त्वां वीक्ष्य तन्व्यस्सहसा तदानीम् ।
 किं किं न चक्रुः प्रमदातिभारात् स त्वं गदात् पालय मारुदेश ॥

इति रासक्रीडायां भगवत्तिरोभाववर्णनं भगवदन्वेषणवर्णनं भगवदाविर्भाव-
 वर्णनं च सप्तषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

अष्टषष्टितमदशकम् ।

तव विलोकनाद् गोपिकाजनाः प्रमदसंकुलाः पङ्कजेक्षण ।
अमृनधारया सम्प्लुता इव स्तिमिततां दधुस्त्वत्पुरोगताः ॥ ६८३ ॥
तदनु काचन त्वत्कराम्बुजं सपदि गृह्णती निर्विशङ्किता ।
घनपयोधरे सन्निधाय सा पुळकसंवृता तस्थुषी चिरम् ॥ ६८४ ॥
तव विभोऽपरा कोमलं भुजं निजगळान्तरे पर्यवेष्टयत् ।
गळसमुद्गतं प्राणमारुतं प्रतिनिरुन्धतीवातिहर्षुला ॥ ६९० ॥
अपगतत्रपा कापि कामिनी तव मुखांबुजात् पूगचर्वितम् ।
प्रतिगृह्यत्य तद्वक्त्रपङ्कजे निदधती गता पूर्णकामताम् ॥ ६९१ ॥
विकरुणोदने संविहाय मामपगतोसि का त्वामिह स्पृशेत् ।
इति सरोषया तावदेकया सजललोचनं वीक्षितो भवान् ॥
इति मुदाकुलैर्वल्लवीजनैः सममुपागतो यामुने तटे ।
मृदुकुचांबरैः कल्पितासने घुसृणभासुरे पर्यशोभथाः ॥ ६९३ ॥
कतिविधा कृपा क्रेपि सर्वतो धृतदयोदयाः केचिदाश्रिते ।
कतिचिदीदृशा मादृशेष्वपीत्यभिहितो भवान् वल्लवीजनैः ॥
अयि कुमारिका नैव शङ्कयतां कठिनता मयि प्रेमकातरे ।
मयि तु चेतसो वोनुवृत्तये कृतमिदम् मयेत्यूचिवान् भवान् ॥
अयि निशम्यतां जीववल्लभाः प्रियतमो जनो नेदृशो मम ।
तदिह रम्यतां रम्ययामिनीष्वनुपरोधमित्यालपो विभो ॥

इति गिराधिकं मोदमेदुरैर्ब्रजवधूजनैस्साकमारमन् ।
कलितकौतुको रासखेलने गुरुपुरीपते पाहि मांगदात् ॥ ६९७ ॥

इति रासक्रीडायां आनन्दपारवश्यवर्णनं प्रणयकोपवर्णनं भगवत्कृतसान्त्वन-
वर्णनं च अष्टषष्टितमदशकं समाप्तम् ॥

एकोनसप्ततितमदशकम् ।

केशपाशधृतपिञ्जिकाविनतिसञ्चलन्मकरकुण्डलं
हारजालवनमालिकाललितमङ्गरागघनसौरभम् ।
पीतचेलधृतकाञ्चिकाञ्चितमुदञ्चदंशुमणिनूपुरं
रासकेळिपरिभूषितं तव हि रूपमीश कलयामहे ॥ ६९८ ॥
तावदेव कृतमण्डने कलितकंचुळीककुचमण्डले
गण्डलोलमणिकुण्डले युवतिमण्डलेथ परिमण्डले ।
अन्तरा सकलसुन्दरीयुगळामिन्दिरारमण संचरन्
मंजुळां तदनु रासकेळिमयि कञ्जनाभ समुपादधाः ॥ ६९९ ॥
वासुदेव तव भासमानमिह रासकेळिरससौरभं
दूरतोपि खलु नारदागदितमाकलय्य कुतुकाकुला ।
वेषभूषणविलासपेशलविलासिनीशतसमावृता
नाकतो युगपदागता वियति वेगतोथ सुरमण्डली ॥ ७०० ॥
वेणुनादकृततानदानकळगानरागगतियोजना-
लोभनीयमृदुपादपातकृतताळमेळनमनोहरम् ।

पाणिसंकणितकङ्कणं च मुहुरंसलंबितकरांबुजं
श्रोणिबिम्बचलदम्बरं भजत रासकेळिरसडम्बरम् ॥ ७०१ ॥

श्रद्धया विरचितानुगानकृततारतारमधुरस्वरे
नर्तनेथ लळितांगहारलुळितांगहारमणिभूषणे ।
सम्मदेन कृतपुष्पवर्षमलमुन्मिषद्विविषदां कुलं
चिन्मये त्वयि निलीयमानमिव सम्मुमोह सवधूकुलम् ॥ ७०२ ॥

खिन्नसन्नतनुवल्लरी तदपु कापि नाम पशुपाङ्गना
कान्तमंसमवलम्बते स्म तव तान्तिभारमुकुलेक्षणा ।
काचिदाचलितकुन्तळा नवपटीरसारघनसौरभं
वञ्चनेन तव संचुचुम्ब भुजमञ्चितोरुपुळकांकुरा ॥ ७०३ ॥

कापि गण्डभुवि सन्निधाय निजगण्डमाकुलितकुण्डलं
पुण्यपूरनिधिरन्ववाप तव पूगचर्वितरसामृतम् ।
इन्दिराविहृतिमन्दिरं भुवनसुन्दरं हि नटनान्तरे
त्वामवाप्य दधुरङ्गनाः किमु न सम्मदोन्मददशान्तरम् ॥ ७०४ ॥

गानमीश विरतं क्रमेण किल वाद्यमेळनमुपारतं
ब्रह्मसम्मदरसाकुलाः सदसि केवलं ननृतुरङ्गनाः ।
नाविदन्नपि च नीविकां किमपि कुन्तळीमपि च कंचुर्ळीं
ज्योतिषामपि कदम्बकं दिवि विळंबितं किमपरं ब्रुवे ॥ ७०५ ॥

मोदसीम्नि भुवनं विलाप्य विहृतिं समाप्य च ततो विभो
केळिसंमृदितानिर्मलाङ्गनवधर्मलेशसुभगात्मनाम् ।

मन्मथासहनचेतसां पशुपयोषितां सुकृतचोदित-
स्तावदाकलितमूर्तिरादधित्य मारवीरपरमोत्सवान् ॥ ५०६ ॥

केळिभेदपरिलोळिताभिरतिलाळिताभिरबलाळिभिः
खैरमीश ननु सूरजापयासि चारु नाम विहृदि व्यधाः ।
काननेषि च विसारिशतिलकिशोरमारुतमनोहरे
सूनसौरभमये विलेसित्य विलासिनीशतविमोहनम् ॥ ५०७ ॥

कामिनीरिति हि यामिनीषु खलु कामनीयकानिधे भवान्
पूर्णसम्मदरसार्णवं कमपि योगिगम्यमनुभावयन् ।
ब्रह्मशङ्करमुखानपीह पशुपाङ्गनासु बहुमानयन्
भक्तलोकगमनीयरूप कमनीय कृष्ण परिपाहि माम् ॥ ५०८ ॥

इति रासक्रीडावर्णनं एकोनसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

----- :०: -----

सप्ततितमदशम् ।

इति त्वयि रसाकुलं रमितवल्लभे वल्लवाः
कदापि पुरमम्बिकाकमितुरम्बिककानने ।
समेत्य भवता समं निशि निषेव्य दिव्योत्सवं
सुखं सुषुवुरप्रसीद्व्रजपमुप्रनागस्तदा ॥ ५०९ ॥
समुन्मुखमथोन्मुकैरभिहतेपि तस्मिन् बला-
द्धमुञ्चति भवत्पदे न्यपति पाहि पाहीति तैः ।

तदा खलु पदा भवान् समुपगम्य पस्पर्शं तं
बभौ स च निजां तनुं समुपसाद्य वैद्याधरीम् ॥ ७१० ॥

सुदर्शनधर प्रभो ननु सुदर्शनाख्योस्म्यहं
मुनीन् क्वचिदपाहसं त इह मां व्यधुर्वाहलम् ।
भवत्पदसमर्पणादमलतां गतोऽस्मीत्यसौ
स्तुवन् निजपदं ययौ व्रजपदञ्च गोपा मुदा ॥ ७११ ॥

कदापि खलु सीरिणा विहरति त्वग्नि स्त्रीजनै-
र्जहार धनदानुगस्स किल शंखचूडोऽवलाः
अतिद्रुतमनुद्रुतस्तमथ मुक्तनारीजनं
कुरोधिय शिरोमणिं हलभृते च तस्याददाः ॥ ७१२ ॥
दिनेषु च सुहृज्जनैस्तह वनेषु लीलापरं
मनोभ्रममनोहरं रसितत्रेणुनादामृतम् ।
भवन्तममरीहशाममृतपारणादायिनं
विचिन्त्य किमु नालपन् विरहतापिता गोपिकाः ॥ ७१३ ॥

भोजराजभृतकस्त्वथ कश्चित् कष्टदुष्टपथदृष्टिररिष्टः ।
निष्ठुराकृतिरपष्टुनिन्नादस्तिष्ठते स्म भवते वृषरूपी ॥ ७१४ ॥
शाकरोथ जगतीधृतिहारी मूर्तिमेष बृहतीं प्रदधानः ।
पङ्कतिमाशु परिघूर्ण्य पशूनां छन्दसान्निधिमवाप भवन्तम् ॥
तुङ्गशृङ्गमुखमाश्रभियन्तं संग्रहय्य रभसादाभियं तम् ।
भद्ररूपमपि दैत्यमभद्रं मर्दयन्नमदयः सुरलोकम् ॥ ७१६ ॥

चित्रमद्य भगवन् वृषघातात् सुस्थिराजनि वृषस्थितिरुर्व्याम् ।
वर्धते च वृषचेतसि भूयान् मोद इत्यभिनुतोसि सुरैस्त्वम् ॥
औक्षकाणि परिधावत दूरं वीक्ष्यतामयमिहोक्षविभेदी ।
इत्थमात्तहसितैस्सह गोपैर्गेहगस्त्वमव वातपुरेश ॥ ७१८ ॥
इति सुदर्शनशापमोक्षादिवर्णनं सप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

एकसप्ततितमदशकम् ।

यत्नेषु सर्वेष्वपि नावकेशी केशी स भोजेशितुरिष्टबन्धुः ।
त्वं सिन्धुजावाप्य इतीव मत्वा संप्राप्तवान् सिन्धुजवाजिरूपः ॥
गन्धर्वतामेष गतोपि रूक्षैर्नादैः समुद्वेजितसर्वलोकः ।
भवद्विलोकावधि गोपवार्टीं प्रपद्य पापः पुनराप तत्त्वाम् ॥
ताक्षर्यार्पितांग्रेस्तव ताक्षर्य एष चिक्षेप वक्षो भुवि नाम पादम् ।
भृगोः पदाघातकथां निश्म्य स्वेनापि शक्यं तदितीव मोहात् ॥
प्रपञ्चयन्नस्य खुराञ्चलं द्रागमुं च चिक्षेपिथ दूरदूरम् ।
स मूर्च्छितोपि ह्यनिमूर्च्छितेन क्रोधोष्मणा खादितुमाद्भुतस्त्वाम् ॥
त्वं वाहदण्डे कृतधीश्च वाहादण्डं न्यधास्तस्य मुखे तदानीम् ।
तद्वृद्धिरुद्धश्चसनो गतासुः सप्तीभवन्नप्ययमैक्यमागात् ॥
आलम्भमात्रेण पशोः सुराणां प्रासादके नून इवाधमेधे ।
कृते त्वया हर्षवशात् सुरेन्द्रास्त्वां तुष्टुवुः केशवनामधेयम् ॥

कंसाय ते शौरिसुतत्वमुक्त्वा तं तद्वधोत्कं प्रतिरुध्य वाचा ।
 प्राप्तेन केशिक्षपणावसाने श्रीनारदेन त्वमभिष्टुतोऽभूः ॥ ७२५ ॥
 कदापि गोपैस्सह काननान्ते निलायनक्रीडनलोलुपं त्वाम् ।
 मयात्मजः प्राप दुरन्तमायो व्योमाभिधो व्योमचरोपरोधी ॥
 स चोरपालायितवह्वेषु चोरायितो गोपशिशून् पशूंश्च ।
 गुहासु कृत्वा पिदधे शिलाभिस्त्वया च बुध्वा परिमर्दितोऽभूत् ॥
 एवंविधैश्चाद्भुतकेळिभेदैरानन्दमूर्च्छामतुलां व्रजस्य ।
 पदे पदे नूतनयन्नसीमां परात्मरूपिन् पवनेश पायाः ॥ ७२८ ॥

इति केशिमथनादिवर्णनं एकसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

द्विसप्ततितमदशकम् ।

कंसोथ नारदगिरा व्रजत्रासिनं त्वा-
 नाकर्ण्य दीर्णहृदयस्स हि गान्दिनेयम् ।
 आहूय कार्मुकमखच्छलतो भवन्त-
 मानेतुमेनमाहिनोदाहिनाथशायिन् ॥ ७२९ ॥
 अक्रूर एष भवदंघ्रिपराश्विराय
 त्वद्दर्शनाक्षममनाः क्षितिपालभीत्या ।
 तस्याज्ञयैव पुनरीक्षितुमुद्यतस्त्वा-
 मानन्दभारमतिभूरितरं बभार ॥ ७३० ॥

सोयं रथेन सुकृती भवतो निवासं
 गच्छन् मनोरथगणांस्त्वयि धार्यमाणान् ।
 आखादयन् मुहुरपायभयेन दैवं
 संप्रार्थयन् पथि न किञ्चिदपि व्यजानान् ॥ ७३१ ॥

द्रक्ष्यामि वेदशतगीतगतिं पुमांसं
 स्पद्रक्ष्यामि किंस्विदपि नाम परिष्वजेयम् ।
 किं वक्ष्यते स खलु मां क नु वीक्षितः स्या-
 दित्थं निनाय स भवन्मयमेव मार्गम् ॥ ७३२ ॥

भूयः क्रमादभिविशन् भवदंघ्रिपूतं
 घृन्दावनं हरविरिञ्चसुराभिवन्द्यम् ।
 आनन्दमग्न इव लग्न इव प्रमोहे
 किं किं दशान्तरमवाप न पङ्कजाक्ष ॥ ७३३ ॥

पश्यन्नवन्दत भवद्विहृतिस्थलानि
 पांसुष्ववेष्टत भवञ्चरणाङ्कितेषु ।
 किं ब्रूमहे षड्भुजना हि तदापि जाता
 एवं तु भक्तिरला विरलाः परात्मन् ॥ ७३४ ॥

सायं स गोपभवनानि भवञ्चरित्र-
 गीतामृतप्रसृतकर्णरसायनानि ।
 पश्यन् प्रमोदसरितेव किलोह्यमानो
 गच्छन् भवद्भवनसन्निधिमन्वयासीत् ॥ ७३५ ॥

तावद्दर्शं पशुदोहविलोकलोलं
 भक्तोत्तमागतिमिव प्रतिपालयन्तम् ।
 भूमन् भवन्तमयमग्रजवन्तमन्त
 ब्रह्मानुभूतिरससिन्धुमिवोद्वगन्तम् ॥ ७३६ ॥
 सायन्तनाप्लवविशेषविविक्तगात्रौ
 द्वौ पीतनीलरुचिराम्बरलोभनीयौ ।
 नातिप्रपञ्चधृतभूषणचारुवेषौ
 मन्दस्मिताद्रवदनौ स युवां ददर्श ॥ ७३७ ॥
 दूराद्रथात्समवरुह्य नमन्तमेन-
 मुत्थाप्य भक्तकुलमौलिमथोपगूहन् ।
 हर्षान्मिताक्षरगिरा कुशलानुश्रीर्गा
 पाणिं प्रगृह्य सबलोथ गृहं निनेद्य ॥ ७३८ ॥
 नन्देन साकममितादरमर्चयित्वा
 तं यादवं तदुदितां निशमय्य वार्ताम् ।
 गोपेषु भूपतिनिदेशकथां निवेद्य
 नानाकथाभिरिह तेन निशामनैषीः ॥ ७३९ ॥
 चन्द्रागृहे किमुत चन्द्रभगागृहे नु
 राधागृहे नु भवने किमु मैत्रविन्दे ।
 धूर्तो विळम्बत इति प्रमदाभिरुच्चै-
 राशङ्कितो निशि मरुत्पुरनाथ पायाः ॥ ७४० ॥

इति अक्रूरागमनवर्णनं द्विसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

त्रिसप्ततितमदशकम् ।

निशम्य तवाथ यानवार्ता भृशमार्ताः पशुपालबालिकास्ताः ।
 किमिदं किमिदं कथं न्वितीमाः समवेताः परिदेवितान्यकुर्वन् ॥
 करुणानिधिरेष नन्दसूनुः कथमस्मान्विसृजेदनन्यनाथाः ।
 बत नः किमु दैवमेवमासीदिति तास्त्वद्रतमानसा विलेपुः ॥
 चरमप्रहरे प्रतिष्ठमानः सह पित्रा निजमित्रमण्डलैश्च ।
 परितापभरं नितम्बिनीनां शमयिष्यन् व्यमुचस्स्वायमेकम् ॥
 अचिरादुपयामि सन्निधिं वो भविता साधु मयैव सङ्गमश्रीः ।
 अमृतांशुनिधौ निमज्जयिष्ये द्रुतमित्याश्वसिता वधूरकार्षीः ॥
 सविषादभरं सयाच्च्वमुच्चैरतिदूरं वनिताभिरीक्ष्यमाणः ।
 मृदु तद्दिशि पातयन्नपाङ्गान् सबलोकूररथेन निर्गतोभूः ॥
 अनसा बहुलेन बल्लवानां मनसा चानुगतोथ बल्लभानाम् ।
 वनमार्तमृगं विषण्णवृक्षं समतीतो यमुनातटीमयासीः ॥ ७४६ ॥
 नियमाय निमज्ज्य वारिणि त्वामभिवीक्ष्याथ रथेपि गान्दिनेयः ।
 विवशोजनि किंन्विदं विभोस्ते न नु चित्रं त्ववलोकनं समन्तात् ॥
 पुनरेष निमज्ज्य पुण्यशाली पुरुषं त्वां परमं भुजङ्गभोगे ।
 अभिकम्बुगदाम्बुजैः स्फुरन्तं सुरसिद्धौघपरीतमालुलोके ॥
 स तदा परमात्मसौख्यसिन्धौ विनिमग्नः प्रणुवन् प्रकारभेदैः ।
 अविलोक्य पुनश्च हर्षसिन्धोरनुवृत्त्या पुळकावृतो ययौ त्वाम् ॥

किमु शतिलिमा महान् जले यत् पुळकोसाविति चोदितेन तेन ।
अतिहर्षनिरुत्तरेण सार्धं रथवासी पवनेश पाहि मां स्वम् ॥

इति मधुरापुरयात्रावर्णनं त्रिसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

—: :—

चतुस्सप्ततितमदशकम् ।

संप्राप्तो मधुरां दिनार्धविगमे तत्रान्तरस्मिन् वस-
आरामे विहिताशनस्सखिजनैर्यातः पुरीमीक्षितुम् ।
प्रापो राजपथं चिरश्रुतिधृतव्यालोककौतूहल
स्त्रीपुंसोद्यदगण्यपुण्यनिगलैराकृष्यमाणो नु किम् ॥ ७५१ ॥
त्वत्पादद्युतिवत्सरागसुभगास्त्वन्मूर्तिवद्योषितः
सम्प्राप्ता विलसत्पयोधररुचो लोला भवदृष्टिवत् ।
हारिण्यस्त्वदुरस्थलीव दयिता मन्दस्मितप्रौढिव-
न्नैर्मल्योल्लसिताः कचौघरुचिवद्राजत्कलापाश्रिताः ॥ ७५२ ॥
तासामाकलयन्नपाङ्गवलनैर्मोदं प्रहर्षाद्भुत
व्यालोलेषु जनेषु तत्र रजकं कञ्चित् पर्दिं प्रार्थयन् ।
कस्ते दास्यति राजकीयवसनं याहीति तेनोदितः
सद्यस्तस्य करेण शीर्षमहृथाः सोप्याप पुण्यां गतिम् ॥ ७५३ ॥
भूयो वायकमेकमायतमतिं तोषेण वेषोचितं
दाश्रांसं स्वपदं निनेथ सुकृतं को वेद जीवात्मनाम् ।

मालाभिःस्तवकैः स्तवैरपि पुनर्मालाकृता मानितो
 भर्त्सि तेन वृतां दिदेशिथ परां लक्ष्मीं च लक्ष्मीपते ॥ ७५४ ॥
 कुब्जामब्जविलोचनां पथि पुनर्दृष्ट्वाङ्गरागे तथा
 दत्ते साधु किलाङ्गरागमददास्तस्या महान्तं हृदि ।
 चित्तस्थामृजुतामथ प्रथयितुं गात्रेपि तस्याः स्फुटं
 गृह्णन् मञ्जुकरेण तामुदनयस्तावज्जगत्सुन्दरीम् ॥ ७५५ ॥
 तावन्निश्चितवैभवास्तव विभो नालन्तपापा जना
 यत्किञ्चिद्ददते स्म शक्यनुगुणं ताम्बूलमालयादिकम् ।
 गृह्णानः कुसुमादि किञ्चन तदा मार्गं निबद्धाञ्जलि-
 नातिष्ठं वत हा यतोय विपुलामर्तिं ब्रजानि प्रभो ॥ ७५६ ॥
 एष्यामीति विमुक्त्यापि भगवन्नालेपदाद्या तथा
 दूरात् कातरया निरीक्षितगतिस्त्वं प्राविशो गोपुरम् ।
 आघोषानुमितत्वदागममहाहर्षोल्लसद्देवकी-
 बक्षोजप्रगळत्पयोरसमिषात्त्वत्कीर्तिरन्तर्गता ॥ ७५७ ॥
 आविष्टो नगरीं महोत्सववतीं कोदण्डशालां ब्रजन्
 माधुर्येण नु तेजसा नु पुरुषैर्दूरेण दत्तान्तरः ।
 स्रग्भिर्भूषितमर्चितं वरधनुर्माभेति वादात् पुरः
 प्रागृह्णास्तमरोपयः किल समाक्राङ्क्षीरमाङ्क्षीरपि ॥ ७५८ ॥
 श्वः कंसक्षपणोत्सवस्य पुरतः प्रारम्भतूर्योपम-
 श्रापध्वंसमहाध्वानिस्तव विभो देवानरोमाञ्चसत् ।

कंसस्यापि च वेपथुस्तदुदितः कोदण्डखण्डद्वयी-
चण्डाभ्याहतरक्षिपूरुषरवैरुत्कूलितोभूत्त्वया ॥ ७५९ ॥

शिष्टैर्दुष्टजनैश्च दृष्टमहिमा प्रीत्या च भीत्या ततः
सम्पश्यन् पुरसंपदं प्रविचरन् सायं गतो वाटिकाम् ।
श्रीदाम्ना सह राधिकाविरहजं खेदं वदन् प्रस्वप-
न्नानन्दन्नवतारकार्यघटनाद्वातेश संरक्ष माम् ॥ ७६० ॥

इति भगवतो मथुरापुरीप्रवेशरजकनिग्रहनायकमालाकारकुब्जानुग्रह-
धनुर्भङ्गादिवर्णनं चतुस्सप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

—: :—

पञ्चसप्ततितमदशकम् ।

प्रातस्सन्त्रस्तभोजक्षितिपतिवचसा प्रस्तुते मल्लतूर्ये
संघे राज्ञां च मंचानभिययुषि गते नन्हगोपेपि हर्म्यम् ।
कंसे सौधाधिरूढे त्वमपि सहबलस्सानुगश्चारुवेषो
रङ्गद्वारं गतोभूः कुपितकुवलयपीडनागावलीढम् ॥ ७६१ ॥

पापिष्ठापेहि मार्गाद्दुतमिति वचसा निष्ठुरक्रुद्धबुद्धे-
रम्बष्ठस्य प्रणोदादधिकजवजुषा हस्तिना गृह्यमाणः ।
केळीमुक्तोथ गोपीकुचकलशाचिरस्पर्धिनं कुम्भमस्य
व्याहत्यालीयशास्त्वं चरणभुवि पुनर्निर्गतो वल्गुहासी ॥ ७६२ ॥

हस्तप्राप्योप्यगम्यो झटिति मुनिजनस्येव धावन् गजेन्द्रं
 क्रीडन्नापत्य भूमौ पुनराभिपततस्तस्य दन्तं सजीवम् ।
 मूलादुन्मूल्य तन्मूलगमहितमहामौक्तिकान्यात्ममित्रे
 प्रादास्त्वं हारमेभिर्ललितविरचितं राधिकायै दिशेति ॥ ७६३ ॥

गृह्णानं दन्तमसे युतमथ हलिना रङ्गमङ्गाविशन्तं
 त्वां मङ्गल्याङ्गभङ्गीरभसहृतमनञ्जोचना वीक्ष्य लोकाः ।
 हंहो धन्यो हि नन्दो नहि नहि पशुपालाङ्गना नो यशोदा
 नो नो धन्येक्षणाः स्मन्निजगति वयमेवेति सर्वे शशंसुः ॥ ७६४ ॥

पूर्णं ब्रह्मैव साक्षान्निरवधिपरमानन्दसान्द्रप्रकाशं
 गोपेषु त्वं व्यलासीत् खलु बहुजनैस्तावदावेदितोभूः ।
 दृष्ट्वाथ त्वां तदेदंप्रथममुपगते पुण्यकाले जनौघाः
 पूर्णानन्दा विपापास्सरसमाभिजगुस्तत्कृतानि स्मृतानि ॥ ७६५ ॥

चाणूरो मल्लवीरस्तदनु नृपगिरा मुष्टिको मुष्टिशाली
 त्वां रामञ्चाभिपेदे झटझटितिमिथो मुष्टिपातातिरूभ्रम् ।
 उत्पातापातनाकर्षणविविधरणान्यासतां तत्र चित्रं
 मृत्योः प्रागेव मल्लप्रभुरगमदयं भूरिशो बन्धमोक्षान् ॥ ७६६ ॥

हा धिक्कष्टं कुमारौ सुललितवपुषौ मल्लवीरौ कठोरौ
 न द्रक्ष्यामो ब्रजामस्त्वरितमिति जने भाषमाणे तदानीम् ।
 चाणूरं तं करोद्भ्रामणविगल्लदसुंपोथयामासिथोर्व्या
 पिष्टोभून्मुष्टिकोपि द्रुतमथ हलिना नष्टशिष्टैर्दधावे ॥ ७६७ ॥

कंसः संवार्यं तूर्यं खलमतिरविदन् कार्यमार्यान् पितृंस्ता-
नाहन्तुं व्याप्तमूर्तेस्तव च समाशिषहूरमुत्सारणाय ।
रुष्टो दुष्टोक्तिभिस्त्वं गरुड इव गिरिं मञ्चमञ्जुदञ्चत्
खङ्गव्यावद्गदुस्संग्रहमपि च हठात्प्राग्रहीरौघ्रसेनिम् ॥ ७६८ ॥
सद्यो निष्पिष्टसन्धि भुवि नरपतिमापात्य तस्योपरिष्ठा-
त्वय्यापात्ये तदैव त्वदुपरि पतिता नाकिनां पुष्पवृष्टिः ।
किं किं ब्रूमस्तदानीं सततमपि भिया त्वद्गतात्मा स भेजे
सायूज्यं त्वद्बधोत्था परमपरमियं वासना कालनेमैः ॥ ७६९ ॥
त्वद्भ्रातृनष्ट पिष्ट्वा द्रुतमथ पितरौ सन्नमन्नुग्रसेनं
कृत्वा राजानमुच्चैर्यदुकुलमखिलं मोदयन् कामदानैः ।
भक्तानामुत्तमञ्चोद्धवममरगुरोराप्तनीतिं सखायं
लब्ध्वा तुष्टो नगर्यां पवनपुरपते रुन्धि मे सर्वरोगान् ॥ ७७० ॥

इति कंसवधवर्णनं पञ्चसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

— : : —

षट्सप्ततितमदशकम् ।

गत्वा सान्दीपनिमथ चतुष्पाष्टिमात्रैरहोभिः
सर्वज्ञैस्त्वं सह मुसलिना सर्वविद्यां गृहीत्वा ।
पुत्रं नष्टं यमनिलयनादाहृतं दक्षिणार्थं
दत्त्वा तस्मै निजपुरमगा नादयन् पाञ्चजन्यम् ॥ ७७१ ॥

स्मृत्वा स्मृत्वा पशुपसुदृशः प्रेमभारप्रणुनाः
 कारुण्येन त्वमपि विवशः प्राहिणोरुद्धवन्तम् ।
 किञ्चामुष्मै परमसुहृदे भक्तवर्याय तासां
 भक्त्युद्रेकं सकलभुवने दुर्लभं दर्शयिष्यन् ॥ ७७२ ॥

त्वन्माहात्म्यप्रथिमपिशुनं गोकुलं प्राप्य सायं
 त्वद्वार्ताभिर्बहु स रमयामास नन्दं यशोदाम् ।
 प्रातर्दृष्ट्वा मणिमदरथं शङ्किताः पङ्कजाक्ष्यः
 श्रुत्वा प्राप्तं भवदनुवरं त्यक्तकार्यास्समयुः ॥ ७७३ ॥

दृष्ट्वा चैनं त्वदुपमलसद्वेषभूषाभिरामं
 स्मृत्वा स्मृत्वा तव विलसितान्युच्चकैस्तानि ।
 रुद्धालापाः कथमपि पुनर्गद्गदां वाचमूचु-
 स्सौजन्यादिन्निजः रभिदामप्यलं विस्मरन्त्यः ॥ ७७४ ॥

श्रीमन् किं त्वं पितृजनकृते प्रेषितो निर्दयेन
 कासौ कान्तो नगरसुदृशां हा ! हरे ! नाथ ! पायाः ।
 आश्लेषाणाममृतवपुषो हन्त ! ते चुम्बनाना-
 मुन्मादानां कुहकवचसां विस्मरेत् कान्त कावा ॥ ७७५ ॥

रासक्रीडालुलितललितं विश्रथत्केशपाशं
 मन्दोद्भिन्नश्रमजलकणं लोभनीयं त्वदङ्गम् ।
 कारुण्याब्धे सकृदपि समालिङ्गितुं दर्शयेति
 प्रेमोन्मादाद्भुवनमदन त्वत्प्रियास्त्वां विलेपुः ॥ ७७६ ॥

एवंप्रायैर्विवशवचनैराकुला गोपिकास्ता—
 स्त्वत्सन्देशैः प्रकृतिमनयन् सोथ विज्ञानगर्भैः ।
 भूयस्ताभिर्मुदितमतिभिस्त्वनमयीभिर्वधूभि—
 स्तत्तद्वार्तासरसमनयत्कानिचिद्वासराणि ॥ ७७७ ॥
 त्वत्प्रोद्गानैस्सहितमनिशं सर्वतो गेहकृत्यं
 त्वद्वातैव प्रसरति मिथस्सैव चोत्स्वापलापाः ।
 चेष्टाः प्रायस्त्वदनुकृतयस्त्वनमयं सर्वमेवं
 दृष्ट्वा तत्र व्यमुहदाधिकं विस्मयादुद्धवायम् ॥ ७७८ ॥
 राधाया मे प्रियतममिदं मत्प्रियैवं ब्रवीति
 त्वं किं मौनं कलयसि सखे मानिनी मत्प्रियेव ।
 इत्याद्येव प्रवदति सखि त्वत्प्रियो निर्जने मा—
 भित्थं वादैररमयदयं त्वत्प्रियामुल्पलाक्षीम् ॥ ७७९ ॥
 एषामि द्रागनुपगमनं केवलं कार्यभारा-
 द्विश्लेषेपि स्मरणदृढतात्सम्भवान्मास्तु खेदः ।
 ब्रह्मानन्दे मिळति नचिरात् सङ्गमो वा वियोग-
 स्तुल्यो वा स्यादिति तव गिरा सोकरोन्निर्व्यथास्ताः ॥७८०
 एवं भक्तिस्सकलभुवने नेक्षिता न श्रुता वा
 किं शास्त्रौघैः किमिह तपसा गोपिकाभ्यो नमोस्तु ।
 इत्यानन्दाकुलमुपगतं गोकुलादुद्धवं तं
 दृष्ट्वा दृष्टो गुरुपुरपते पाहि मामामयौघात् ॥ ७८१ ॥

इति उद्धवदूत्यवर्णनं षट्सप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

सप्तसप्ततितमदशकम् ।

सैरन्ध्रथास्तदनु चिरं स्मरातुराया
यातोभूस्सलळितमुद्धवेन सार्द्धम् ।
आवासं त्वदुपगमोत्सवं सदैव-
ध्यायन्त्याः प्रतिदिनवाससज्जिकायाः ॥ ७८२ ॥

उपगते त्वयि पूर्णमनोरथां
प्रमदसम्भ्रमकम्प्रपयोधराम् ।
विविधमाननमादधतीम्मुदा
रहसि तां रमयांचकृषे सुखम् ॥ ७८३ ॥

पृष्टा वरं पुनरसाववृणोद्वराकी
भूयस्वया सुरतमेव निशान्तरेषु ।
सायुज्यमस्त्विति वदेद् बुध एव कामं
सामीप्यमस्त्वनिशमित्यपि नात्रवीत् किम् ॥ ७८४ ॥

ततो भवान् देव निशासु कासुचि-
न्मृगीदृशं तान्निभृतं विनोदयन् ।
अदादुपश्लोक इति श्रुतं सुतं
स नारदात्सात्वततन्त्रविद्वभौ ॥ ७८५ ॥

अक्रूरमन्दिरमितोऽथ बलोद्धवाभ्या-
मभ्यर्चितो बहु नुतो मुदितेन तेन ।

एनं विसृज्य विपिनागतपाण्डवे त-
 वृत्तं विवेदिथ तथा धृतराष्ट्रवेष्टान् ॥ ७८६ ॥
 विघाताज्जामातुः परमसुहृदो भोजनृपते-
 र्जरासन्धे रुन्धत्यनवधिरुषान्धेऽथ मथुराम् ।
 रथाद्यैर्द्यौर्लब्धैः कतिपयबलस्त्वं बलयुत-
 स्त्रयोविंशत्यक्षौहिणि तदुपनीतं समहृथाः ॥ ७८७ ॥
 बद्धं बलाद्य बलेन बलोत्तरं त्वं
 भूयो बलोद्यमरसेन मुमोचिथैनम् ।
 निशेषदिग्जयसमाहृतविश्वसैन्यान्
 कोन्यस्ततो हि बलपौरुषवांस्तदानीम् ॥ ७८८ ॥
 भग्नस लप्रहृदयोपि नृपैः प्रणुन्नो
 युद्धं त्वया व्यधित षोडशकृत्व एवम् ।
 अश्रौहिणीशिव शिवास्य जघन्थ विष्णो
 सम्भूय सैकनवतित्रिशतं तदानीम् ॥ ७८९ ॥
 अष्टादशेस्य समरे समुपेयुषि त्वं
 दृष्ट्वा पुरोथ यवनं यवनत्रिकोट्या ।
 त्वष्ट्रा विधाप्य पुरमाशु पयोधिमध्ये
 तत्राऽथ योगबलतः स्वजनाननैषीः ॥ ७९० ॥

पद्भ्यां त्वं पद्ममाली चकित इव पुरान्निर्गतो धावमानो
 म्लेच्छेशेनानुयातो वधसुकृतविहीनेन शैले न्यलैषीः ।

सुमेनांग्रवाहतेन द्रुवमथ मुचुकुन्देन भस्मीकृतेस्मिन्
भृपायास्मै गुहान्ते सुललितवपुषा तस्थिषे भक्तिभाजे ॥ ७९१ ॥

ऐक्ष्वाकोहं विरक्तोस्मन्खिलनृपसुखे त्वत्प्रसादैककांक्षी
हा देवेति स्तुवन्तं वरदिततिषु तन्निष्पृहं वीक्ष्य हृष्यन् ।
मुक्तेस्तुल्याञ्च भक्तिं धुतसकलमलां मोक्षमप्याशु दत्त्वा
कार्यं हिंसाविशुद्ध्यै तप इति च तदा प्रात्थ लोकमतीत्यै ॥

तदनु मथुरां गत्वा हत्वा चमूं यवनाहृतां
मगधपतिना मार्गे सैन्यैः पुरेव निवारितः ।
चरमविजयं दर्पायास्मै प्रदाय पलायितो
जलधिनगरीं यातो वातालयेश्वर पाहि माम् ॥

इति उपश्लोकोत्पत्तिवर्णनं जरासन्धादियुद्धवर्णनं मुचुकुन्दानुग्रहवर्णनं च
सप्तसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

— : : —

अष्टसप्ततितमदशकम् ।

त्रिदशवर्धकिवर्धितकौशलं त्रिदशदत्तसमस्तविभूतिमत् ।
जलधिमध्यगतं त्वमभूषयो नवपुरं वपुरञ्चितरोचिषा ॥ ७९४ ॥
ददुषि रेवतभूभृति रेवतीं हलभृते तनयां विधिशसनात् ।
माहितमुत्सवघोषमपूपुषः समुदितैर्मुदितैस्सह यादवैः ॥ ७९५ ॥

अथ विदर्भसुतां खलु रुग्मिणीं प्रणयिनीं त्वयि देव सहोदरः ।
 स्वयमदित्सत चेदिमहीभुजे स्वतमसा तमसाधुमुपाश्रयन् ॥ ७९६ ॥
 चिरधृतप्रणया त्वयि बालिका सपदि कांक्षितभङ्गसमाकुला ।
 तव निवेदयितुं द्विजमादिशत् स्वकदनं कदनङ्गविनिर्मितम् ॥
 द्विजसुतोपि च तूर्णमुपाययौ तव पुरं हि दुराशदुरासदम् ।
 मुदमवाप च सादरपूजितः स भवता भवतापहृता स्वयम् ॥
 स च भवन्तमवोचत कुण्डिने नृपसुता खलु राजति रुग्मिणी ।
 त्वयि समुत्सुकया निजधीरितारहितया हि तया प्रहितोस्म्यहम् ॥
 तव हृतास्मि पुरैव गुणैरहं हरति मां किल चेदिनृपोधुना ।
 अयि कृपालय पालय मामिति प्रजगदे जगदेकपते तथा ॥ ८०० ॥
 अशरणां यदि मां त्वमुपेक्षसे सपदि जीवितमेव जहाम्यहम् ।
 इति गिरा सुतनोरतनोद्भृशं सुहृदयं हृदयं तव कातरम् ॥
 अकथयस्त्वमथैनमये सखे तदधिका मम मन्मथवेदना ।
 नृपसमक्षमुपेत्य हराम्यहं तदयि तां दायितामासितेक्षणाम् ॥ ८०२ ॥
 प्रमुदितेन च तेन समन्तदा रथगतो लघु कुण्डिनमोयिवान् ।
 गुरुमरुत्पुरनायक मे भवान् वितनुतां तनुतामखिलापदाम् ॥

इति रुग्मिणीस्वयंवरं अष्टसप्ततितमदशकं समाप्तम् ॥

एकोनाशीतितमदशकम् ।

बलसमेतबलानुगतो भवान् पुरमगाहन भीष्मकानितः ।
 द्विजसुतं त्वदुपागमवादिनं धृतरसा तरसा प्रणनाम सा ॥ ८०४
 भुवनकान्तमवेक्ष्य भवद्वर्णुर्नृपस्य निशम्य च चेष्टित् ।
 विपुलखेदजुगं पुरवासिनां सरुदितैरुदितैरगमन्निशा ॥ ८०५ ॥
 तदनु वन्दितुमिन्दुमुखी शिवां विहितमङ्गलभूषणभासुरा ।
 निरगमद्भवदर्पिः जीविता स्वपुरतः पुरतः सुभटावृता ॥ ८०६ ॥
 कुलवधूभिरुपेत्य कुमारिका गिरिसुतां परिपूज्य च सादरम् ।
 मुहुरयाचत तत्प्रदयङ्कजे निपतितां पतितां तत्र केवलम् ॥ ८०७ ॥
 समवलोककृतूहलमंकुले नृपकुले निभृतं त्रयि च स्थिते ।
 नृपसुता निरगाद्गिरिजालयात् सुरचिरं रुचिरञ्छिदिङ्मुखा ॥
 भुवनमोहनरूपरुचा तदा विवशिताखिलराजकदम्बया ।
 त्वमपि देव कटाक्षविमोक्षणैः प्रमदया मदयाञ्चकृषे मनाक् ॥
 कनु गमिष्यसि चन्द्रमुखीति तां सरसमेय करेण हरन् क्षणात् ।
 समधिरोप्य रथं त्वमपाहृथा भुवि ततो विततो नितदो द्विषाम् ॥
 कनु गतः पशुपाल इति क्रुधा कृतरणा यदुभिश्च जिता नृपाः ।
 न तु भवानुदचालयत तैरहो पिशुनैः शुनकैरिव केसरी ॥ ८११
 तदनु रुग्मिणमागतमाहवे वधमुपेक्ष्य निबध्य विरूपयन् ।
 हृतमदं परिमुच्य बलोक्तिभिः पुरमया रमया सह कान्तया ॥

नवसमागमलज्जितमानसां प्रणयकौतुकजृम्भि तमन्मथाम् ।
 अरमयः खलु नाथ यथासुखं रहसि तां हसितांशुलसन्मुखीम् ॥
 विविधनर्मभिरेवमहर्निशं प्रमदमाकलयन् पुनरेकदा ।
 ऋजुमतेः किल वक्रगिरा भवान् वरतनोरतनोदतिलोलताम् ॥
 तदधिकैरथ लाळनकौशलैः प्रणयिनीमधिकं सुखयन्निमाम् ।
 अयि मुकुन्द भवच्चरितानि नः प्रगदतां गदतान्तिमपाकुरु ॥

इति रुग्मिणीस्वयंवरवर्णनं एकोनाशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

अशीतितमदशकम् ।

सत्राजितस्त्वमथ लुब्धवदकलब्धं
 दिव्यं स्यमन्तकमार्गिं भगवन्नयाचीः ।
 तत्कारणं बहुविधं मम भाति नूनं
 तस्यात्मजां त्वयि रतां छलतो विवोढुम् ॥ ८१६ ॥
 अदत्तं तं तुभ्यं मणिवरमनेनात्ममनसा
 प्रसेनस्तद्भ्राता गळभुवि वहन् प्राप मृगयाम् ।
 अहन्नेनं सिंहो मणिमहसि मांसभ्रमवशात्
 कपीन्द्रस्तं हत्वा मणिमपि च बालाय ददिवान् ॥ ८१७ ॥
 शशंसुः सत्राजिद्विरमनुजनास्त्वां मणिहरं
 जनानां पीयूषं भवति गुणिनां दोषकणिका ।

ततस्सर्वज्ञोपि स्वजनसहितो मार्गणपरः
 प्रसेनं तं दृष्ट्वा हरिमपि गतोऽभूः कपिगुहाम् ॥ ८१८ ॥
 भवन्तमावेतर्कयन्नतिवयाः स्वयं जाम्बवान्
 मुकुन्दशरणं हि मां क इह रोद्धुमित्यालपन् ।
 विभो रघुपते हरे जय जयेत्यलं मुष्टिभि-
 श्चिरं तव समर्चनं व्यधित भक्तचूडामणिः ॥ ८१९ ॥

बुद्ध्वाथ तेन दत्तां नवरमणीं वरमणिं च परिगृह्णन् ।
 अनुगृह्णन्नमुमागाः सपदि च सत्राजिते मणिं प्रादाः ॥ ८२० ॥

तदनु स खलु व्रीळालोलो विलो उविलोचनां
 दुहितरमहो धीमान् भामां गिरैव परार्पिताम् ।
 अदित मणिना तुभ्यं लभ्यं समेत्य भवानपि
 प्रमुदितमनास्तस्यैवादान्मणिं गहनाशयः ॥ ८२१ ॥

व्रीळाकुलां रमयति त्वयि सत्यभामां
 कौन्तेयदाहकथयाथ कुरुन् प्रयाते ।
 ही गान्दिनेयकृतवर्मगिरा निपात्य
 सत्राजितं शतधनुर्मणिमाजहार ॥ ८२२ ॥

शोकात् कुरुनुपगतामवलोक्य कान्तां
 हत्वा द्रुतं शतधनुं समहर्षयस्ताम् ।
 रत्ने सशङ्क इव मैथिलगेहमेत्य
 रामो गदां समशिशिक्षत धार्तराष्ट्रम् ॥ ८२३ ॥

अक्रूर एष भगवन् भवदिच्छयैव
सत्राजितः कुचरितस्त्र युयोज हिंसाम् ।
अक्रूरतो मणिमनाहृतवान् पुनस्त्वं
तस्यैव भूतिमुपधातुमिति ब्रुवन्ति

॥ ८२४ ॥

भक्तस्त्वयि स्थिरतरः स हि गान्दिनेय-
स्तस्यैव कापथमतिः कथमीश जाता ।
विज्ञानवान् प्रशमवानहमित्युदीर्णं
गर्वं ध्रुवं शमयितुं भवता कृतैव

। ८२५ ॥

यातं भयेन कृतवर्मयुतं पुनस्त-
माहूय तद्धिनिहितं च मार्णि प्रकाश्य ।
तत्रैव सुव्रतधरे विनिधाय तुष्यन्
भामाकुचान्तरशयः पवनेश पायाः

॥ ८२६ ॥

इति स्यमन्तकोपाख्यानं अशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

— : : —

एकाशीतितमदशकम् ।

स्निग्धां मुग्धां सततमपि तां लाळयन् सत्यभामां
यातो भूयः सह खलु तथा याज्ञसेनीविवाहम् ।
पार्थप्रियै पुनरपि मनागास्थितो हस्तिपुर्या
शक्रप्रस्थं पुरमपि विभो संविधायागतोऽभूः

॥ ८२७ ॥

भद्रां भद्रां भवद्वरजां कौरवेणार्थ्यमानां
 त्वद्वाचा तामहृत कुहनामस्करी शक्रसूनुः ।
 तत्र क्रुद्धं बलमनुनयन् प्रत्यगास्तेन सार्धं
 शक्रप्रस्थं प्रियसखमुदे सत्यभामासहायः ॥ ८२८ ॥

तत्र क्रीडन्नपि च यमुनाकूलदृष्टां गृहीत्वा
 तां काळिन्दीं नगरमगमः खाण्डवप्रीणिताग्निः ।
 भ्रातृत्रस्तां प्रणयविवशां देव पैतृष्वसेयीं
 राज्ञां मध्ये सपदि जहृषे मित्रविन्दामवन्तीम् ॥ ८२९ ॥

सयां गत्वा पुनरुदवहो नग्नजिन्नन्दनां तां
 बध्वा सप्तापि च वृषवरान् सप्तमूर्तिर्निमेषान् ।
 भद्रां नाम प्रददुरथ ते देव सन्तर्दनाद्या-
 स्तत्सोदर्या वरद भवतस्सापि पैतृष्वसेयी ॥ ८३० ॥

पार्थाचैरप्यकृतलवनं तोयमात्राभिलक्ष्यं
 लक्षं हित्वा शफरमवृथा लक्षणां मद्रकन्याम् ।
 अष्टावेवं तव समभवन् बल्लभास्तत्र मध्ये
 शुश्रोथ त्वं सुरपतिगिरा भौमदुश्चेष्टितानि ॥ ८३१ ॥

स्मृतायातं पक्षिप्रवरमधिरूढस्त्वमगमो
 वहन्नङ्के भामामुपवनमिवारातिभवनम् ।
 विभिन्दन् दुर्गाणि त्रुटितपृतनाशोणितरसैः
 पुरं तावत् प्राग्ज्योतिषमकुरुथाश्शोणितपुरम् ॥ ८३२ ॥

मुरस्त्वां पञ्चास्यो जलधिवनमध्यादुदपतत्
 स चक्रे चक्रेण प्रदलितशिरा मंक्षु भवता ।
 चतुर्दन्तैर्दन्ताषळपतिभिरिन्धानसमरं
 रथाङ्गेन चिळत्वा नरकमकरोस्तीर्णनरकम् ॥ ८३३ ॥

स्तुतो भूम्या राज्यं सपदि भगदत्तेस्य तनये
 गजश्वैकं दत्त्वा प्रजिघयिथ नागान्निजपुरीम् ।
 खलेनावद्धानां स्वगतमनसां षोडश पुनः
 सहस्राणि स्त्रीणामपि च धनराशिं च विपुलम् । ८३४ ॥

भौमापाहतकुण्डलं तददितेर्दातुं प्रयातो दिवं
 शक्राद्यैर्महितः समं दयितया शुस्त्रीषु दत्तह्रिया ।
 हत्वा कल्पतरुं रुषाभिपतितं जित्वेन्द्रमभ्यागम-
 स्तत्तु श्रीमददोष ईदृश इति व्याख्यातुमेवाकृथाः ॥ ८३५ ॥

कल्पद्रुं सत्यभामाभवनभुवि सृजन् द्यष्टसाहस्रयोषाः
 स्वीकृत्य प्रत्यगारं विहितबहुत्रपुर्लाळ्यन् केळिभेदैः ।
 आश्चर्यान्नारदालोकिताविविधगतिस्तत्र तत्रापि गेहे
 भूयः सर्वासु कुर्वन् दश दश तनयान् पाहि वातालयेश ॥

इति सुभद्राहरणं कालिन्यादिविवाहवर्णनं नरकामुरवधवर्णनं च

एकाशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

द्व्यशीतितमदशकम् ।

अद्युन्नो रौग्मिणेयः स खलु तव कलाशम्बरेणाहृतस्तं
हृत्वा रत्या सहाप्तो निजपुरमहरद्रुग्मिकन्यां च धन्याम् ।
स्तुपुत्रोथानिरुद्धो गुणनिधिरवहद्रोचनां रुग्मिपौत्रीं
अत्रोद्वाहे गतस्त्वं न्यवाधि मुसलिना रुग्म्यपि द्यूतवैरात् ॥८३७॥

बाणस्य सा बलिसुतस्य सहस्रबाहो-
र्माहेश्वरस्य महिता दुहिता किलोषा ।
त्वत्पौत्रमेनमनिरुद्धमदृष्टपूर्वं
स्वप्रेनुभूय भगवन् विरहातुराभूत् ॥ ८३८ ॥

योगिन्यतीव कुशला खलु चित्रलेखा
तस्याः सखी विलिखती तरुणानशेषान् ।
तत्रानिरुद्धमुषया विदितं निशाया-
मानेष्ट योगबलतो भवतो निकेतात् ॥ ८३९ ॥

कन्यापुरे दयितया सुखमारमन्तं
चैनं कथंचन बबन्धुषि शर्वबन्धौ ।
श्रीनारदोक्ततदुदन्तदुरन्तरोषै-
स्त्वं तस्य शोणितपुरं यदुभिर्न्यरुन्धाः ॥ ८४० ॥

पुरीपालशैलप्रियदुदितृनाथोस्य भगवान्
समं भूतव्रातैर्यदुबलमशङ्कं निरुधे ।

महाप्राणो बाणो झटिति युयुधानेन युयुधे
गुहः प्रशुभ्रेन त्वमपि पुरहन्त्रा जघटिषे ॥ ८४१ ॥

निरुद्धाशेषास्त्रे मुमुहुषि तवास्त्रेण गिरीशे
द्रुता भूता भीताः प्रमथकुलवीराः प्रमथिताः ।

परास्कन्दत्स्कन्दः कुसुमशरबाणैश्च सचिवः

स कुम्भाण्डो भाण्डं नवमिव बलेनाशु विभिदे ॥ ८४२ ॥

चापानां पञ्चशत्या प्रसभमुपगते छिन्नचापेथ बाणे
व्यर्थे याते समेतो ज्वरपतिरशनैरज्वरि त्वज्वरेण ।

ज्ञानी स्तुत्वाथ दत्त्वा तव चरितजुषां विज्वरं सज्वरोगात्
प्रायोन्तर्ज्ञानिवन्तोपि च बहुतमसा रौद्रचेष्टा हि रौद्राः ॥ ८४३ ॥

बाणं नानायुधोष्रं पुनरभिपतितं दर्पदोषाद्वितन्वन्
निर्लूनाशेषदोषं सपदि बुबुधुषा शङ्करेणोपगीतः ।

तद्वाचा शिष्टबाहुद्वितयमुभयतो निर्भयं तत्प्रियं तं
मुक्त्वा तदत्तमानो निजपुरमगमस्सानिरुद्धस्सहोषः ॥ ८४४ ॥

मुहुस्तावच्छक्रं वरुणमजयो नन्दहरणे

यमं बालानीतौ दवदहनपानेनिष्ठसखम् ।

विधिं वत्सस्तेये गिरिशमिह बाणस्य समरे

विभो विश्वोत्कर्षी तदयमवतारो जयति ते ॥ ८४५ ॥

द्विजरुषा कृकलासवपुर्धरं नृगनृपं त्रिदिवालयमापयन् ।

निजजने द्विजभक्तिमनुत्तमामुपदिशन् पत्रनेश्वर पाहि माम् ॥

इति बाणयुद्धं नृगमोक्षं च द्व्यशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

त्र्यशीतितमदशकम् ।

रामेथ गोकुलगते प्रमदाप्रसक्ते
हूतानुपेतयमुनादमने मदान्धे ।
खैरं समारमति सेवकवादमूढो
दूतं न्ययुङ्क्त तव पौण्ड्रकवासुदेवः ॥ ८४७ ॥
नारायणोहमवतीर्ण इहास्मि भूमौ
धत्से किल त्वमपि मामकलक्षणानि ।
उत्सृज्य तानि शरणं ब्रज मामिति त्वां
दूतो जगाद सकलैर्हसितः सभायाम् ॥ ८४८ ॥
दूतेथ यातवति यादवसैनिकस्त्वं
यातो ददर्शित्थ वपुः किल पौण्ड्रकीयम् ।
तापेन वक्षसि कृताङ्गमनल्पमूल्य-
श्रीकौस्तुभं मकरकुण्डलपीतचेलम् ॥ ८४९ ॥
काळायसं निजसुदर्शनमत्यतोस्य
कालानलोत्किरकरेण सुदर्शनेन ।
शीर्षं चकर्त्तिथ ममर्दिथ चाऽस्य सेनां
तन्मित्रकाशिपशिरोपि चकर्त्थ काश्याम् ॥ ८५० ॥
जाळ्येन बालकगिरापि किलाहमेव
श्रीवासुदेव इति रूढमतिश्चिरं सः ।
सायूज्यमेव भवदैक्यधियागतोभून्
को नाम कस्य सुकृतं कथमित्यवेयात् ॥ ८५१ ॥

काशीश्वरस्य तनयोऽथ सुदक्षिणाख्य-
इशर्वं प्रपूज्य भवते विहिताभिचारः ।

कृत्यान्लं कमपि बाणरणातिभीतै-

र्भूतैः कथञ्चन वृतैस्सममभ्यमुञ्चत्

॥ ८५२ ॥

तालप्रमाणचरणामखिलं दहन्ती

कृयां विलोक्य चकितैः कथितोपि पौरैः ।

धूतोत्सवे किमपि नो चलितो विभो त्वं

पार्श्वस्थमाशु त्रिससर्जिथ कालचक्रम्

॥ ८५३ ॥

अभ्यापतत्यामितधाम्नि भवन्महास्त्रे

हाहेति विद्वत्प्रती खलु घोरकृत्या ।

रोषात्सु क्षिणमदक्षिणचेष्टितं तं

पुण्ड्रेषु चक्रमपि काशिपुरीमघांक्षीत्

॥ ८५४ ॥

स खलु विविदो रक्षोघाते कृतोपकृतिः पुरा

तव तु कलया मृत्युं प्राप्तुं तदा खलतां गतः ।

नरकसचिवो देशक्लेशं सृजन्नगरान्तिके

झटिति हलिना युध्यन्नद्धा पपात तलाहतः

॥ ८५५ ॥

साम्बं कौरव्यपुत्रीहरणनियमितं सान्त्वनार्थं कुरूणां

यातस्तद्वाक्यरोषोद्धतकरिनगरो मोचयामास रामः ।

ते घात्याः पाण्डवैरिति यदुपृतनान्नामुचस्त्वं तदानि

तं त्वां दुर्वोधलीलं पवनपुरपते तापशान्त्यै निषेवे ॥ ८५६ ॥

इति पौण्ड्रकवधवर्णनं काशीपुरीदाहवर्णनं विविदवधवर्णनं लक्षणास्वयंवरं च

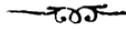
त्रयशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

चतुरशीतितमदशकम् ।

क्वचिदथ तपनोपरागकाले पुरिनिदधत्कृतवर्मकामसूनु ।
यदुकुलमाहिष्ठावृतस्सुतीर्थं समुपगतोसि समन्तपञ्चकाख्यम् ॥
बहुतरजनताहिताय तत्र त्वमपि पुनन्विनिमज्य तीर्थतोयम् ।
द्विजगणपरिमुक्तवित्तराशिस्सममिळथाः कुरुपाण्डवादिमित्रैः ॥
तव खलु दयिताजनैस्समेता द्रुपदसुता त्वयि गाढभक्तिभारा
तदुदितभवदाहृतिप्रकारैरिति मुमुदे सममन्यभामिनीभिः । ८५९
तदनु च भगवन् निरीक्ष्य गोपानतिकुतुकादुपगम्य मानयित्वा ।
चिरतरविरहातुराङ्गरेखाः पशुपवधूस्सरसं त्वमन्वयासीः ॥ ८६०
सपदि च भवदीक्षणोत्सवेन प्रमुषितमानहृदान्नितम्बिनीनाम् ।
अतिरसपरिमुक्तकञ्चुळीके परिचयहृद्यतरे कुचे न्यलैषीः ॥
रिपुजनकलहैः पुनः पुनर्मे समुपगतैरियती विळम्बनाभूत् ।
इति हृतपरिरम्भणे त्वयि द्रागतिविवशा खलु राधिका निलिल्ये ॥
अपगतविरहव्यथास्तदा ता रहसि विधाय ददाथ तत्त्रबोधम् ।
परमसुखचिदात्मकोहमात्मेत्युदयतु वः स्फुटमेव चेतसीति । ८६३
सुखरसपरिमिश्रितो वियोगः किमपि पुराभवदुद्धवोपदेशैः ।
समभवदमुतः परं तु तासां परमसुखैक्यमयी भवद्विचिन्ता ॥
मुनिवरनिवहैस्तवाऽथ पित्रा दुरितशमाय शुभानि पृच्छ्यमानैः ।
त्वयि सति किमिदं शुभान्तरैरित्युरुहसितैरपि याजितस्तदासौ ॥

सुमहृदियजने वितायमाने प्रमुदितमित्रजने सहैव गोपाः ।
यदुजनमहितास्त्रिमासमात्रं भवदनुषङ्गरसं पुरेव भेजुः ॥ ८६६ ॥
व्यपगमसमये समेत्य राधां दृढमुपगूह्य निरीक्ष्य वीतखेदाम् ।
प्रमुदितहृदयः पुरं प्रयातः पवनपुरेश्वर पाहि मां गदेभ्यः ॥ ८६७ ॥

इति सूर्यग्रहणयात्रावर्णनं चतुरशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चाशीतितमदशकम् ।

ततो मगधभूभृता चिरनिरोधसंक्लेशितं
शताष्टकयुतायुतद्वितयमीश भूमीभृताम् ।
अनाथशरणाय ते कमपि पूरुधं प्राहिणो-
दयावत स मागधक्षपणमेव किं भूयसा ॥ ८६८ ॥
यियासुरभिमागधं तदनु नारदोदीरिता-
द्युधिष्ठिरमखोद्यमादुभयकार्यपर्याकुलः ।
विरुद्धजयिनोध्वरादुभयसिद्धिरित्युद्धवे
शशंसुषि निजैस्समं पुरमियेथ यौधिष्ठिरीम् ॥ ८६९ ॥
अशेषदयितायुते त्वयि समागते धर्मजो
विजित्य सहजैर्महीं भवदपाङ्गसंवर्द्धितैः ।
श्रियन्निरुपमां वहन्नहह ! भक्तदासायितं
भवन्तमायि मागधे प्रहितवान् सभीभार्जुनम् ॥ ८७० ॥

गिरिव्रजपुरं गतास्तदनु देव यूयं त्रयो
 ययाच समरोत्सवं द्विजमिषेण तन्मागधम् ।
 अपूर्णसुकृतं त्वमुं पवनजेन संग्रामयन्
 निरीक्ष्य सह जिष्णुना त्वमपि राजयुद्धास्थितः ॥८७१॥

अशान्तसमरोद्धतं विटपपाटनासंज्ञया
 निपात्य जरसस्फुतं पवनजेन निष्पाटितम् ।
 विमुच्य तृपतिं मुदा समनुगृह्य भक्तिं परां
 दिदेशिथ गतस्पृहानपि च धर्मगुप्त्यै भुवः ॥ ८७२ ॥

प्रचक्रुषि युधिष्ठिरे तदनु राजसूयाध्वरं
 प्रसन्नभृतकीभवत्सकलराजकव्याकुलम् ।
 त्वमप्ययि जगत्पते द्विजपदावनेजादिकं
 चकर्थ किमु कथ्यते नृपवरस्य भाग्योन्नतिः ॥ ८७३ ॥

ततस्सवनकर्माणि प्रवरमग्र्यपूजाविधिं
 विचार्य सहदेववागनुगतस्स धर्मात्मजः ।
 व्यधत्त भवते मुदा सदसि विश्वभूतात्मने
 मुदा ससुरमानुषं भुवनमेव तृप्तिं दधौ ॥ ८७४ ॥

ततस्सपदि चेदिपो मुनिनृपेषु तिष्ठत्स्वहो
 सभाजयति को जडः पशुपदुर्दुरूटं वटुम् ।
 इति त्वयि सुदुर्वचोविततिमुद्धमन्नासना-
 दुदापतदुदायुधः समपतन्नमुं पाण्डवाः ॥ ८७५ ॥

निवार्य निजपक्षगानभिमुखस्य विद्वेषिण-
 स्त्वमेव जहृषे गिरो दनुजदारिणा स्वारिणा ।
 जनुस्त्रितयलब्धया सततचिन्तया शुद्धधी-
 स्त्वया स परमेकतामधृत योगिनां दुर्लभाम् ॥ ८७६ ॥
 ततस्सुमहिते त्वया क्रतुवरे निरूढे जनो
 ययौ जयति धर्मजो जयति कृष्ण इत्यालपत् ।
 खलः स तु सुयोधनो धुतमना सपन्नश्रिया
 मयार्पितसभामुखे स्थलजलभ्रमादभ्रमीत् ॥ ८७७ ॥
 तदा हसितमुत्थितं द्रुपदनन्दनाभीमयो-
 रपाङ्गकलया विभो किमपि तावदुज्जृम्भयन् ।
 धराभरनिराकृतौ सपदि नाम बीजं वपन्
 जनार्दन मरुत्पुरीनिलय पाहि मामामयात् ॥ ८७८ ॥

इति जरासन्धवधवर्णनं राजपूयवर्णनं च पञ्चाशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

—:O:—

षडशीतितमदशकम् ।

साल्त्रो भैष्मीविवाहे यदुबलविजितश्चन्द्रचूडाद्विमानं
 विन्दन् सौभं समायी त्वयि वसति कुरूस्त्वत्पुरीमभ्यभाङ्क्षीत् ।
 प्रद्युम्नस्तं निरुन्धन् निखिलयदुभटैर्न्यग्रहीदुप्रवीर्यं
 तस्यामात्यं शुमन्तं व्यजनि च समरस्सप्तार्विशत्पहान्तम् ॥

तावत्त्वं रामशाली त्वरितमुपगतः खण्डितप्रायसैन्यं
 सौभेशं तं न्यरुन्धाः स च किल गदया शार्ङ्गमभ्रंशयते ।
 मायातातं व्यहिंसीदपि तत्र पुरतस्तत्वयापि भ्रणार्थं
 नाज्ञायीत्याहुरेके तदिदमवमतं व्यास एव न्यषेधीत् ॥ ८८० ॥

क्षिप्त्वा सौभं गदाचूर्णितमुदकनिधौ मङ्क्षु सात्वेपि चक्रे-
 णोत्कृत्तं दन्तवक्रः प्रसभमभिपतन्नभ्यमुच्चद्रदां ते ।
 कौमोदक्या हतोसावपि सुकृतनिधिश्चैश्ववत् प्रापदैक्यं
 सर्वेषामेष पूर्वं त्वयि धृतमनसां मोक्षणार्थोवितारः ॥ ८८१ ॥

त्वय्यायातेथ जाते किल कुरुसदसि द्यूतके संयतायाः
 क्रन्दन्त्या याज्ञसेन्याः सकरुणमकृथाश्चेलमालामनन्ताम् ।
 अन्नानुप्राप्तशर्वांशजमुनिचाकितद्रौपदीचिन्त्रितोथ
 प्राप्तशशाकान्नमभन् मुनिगणमकृथास्तृप्तिमन्तं वनान्ते , ८८२ ॥

युद्धोद्योगेथ मन्त्रे भिल्लति सति वृतः फल्गुनेन तत्रमेकः
 कौरव्ये दत्तसैन्यः करिपुरमगमो दौत्यकृत् पाण्डवार्थम् ।
 भीष्मद्रोणादिमान्ये तव खलु वचने धिक्कृते कौरवेण
 व्यावृण्वन् विश्वरूपं मुनिसदसि पुरीं क्षोभयित्वागतोभूः ॥८८६

जिष्णोस्त्वं कृष्ण सूतः खलु समरमुखे बन्धुघाते दयालुं
 खिन्नन्तं वीक्ष्य वीरं किमिदमयि सखे नित्य एकोऽयमात्मा ।
 को वध्यः कोऽत्र हन्ता तदिह वधभियं प्रोज्झ्य मय्यर्पितात्मा
 धर्म्यं युद्धं चरेति प्रकृतिमनयथा दर्शयन् विश्वरूपम् ॥८८४॥

भक्तोत्तंसेऽथ भीष्मे तत्र धरणभरक्षेपकृयैकसक्ते
नित्यत्रियं विभिन्दत्यवनिभृद्युतं प्राप्तसादे च पार्थे ।
निश्शस्त्रत्वप्रतिज्ञां विजहद्दरिवरं धारयन् क्रोधशाली-
वाधावन् प्राञ्जलितन्नतशिरसमथो वीक्ष्य सोदादरागाः ॥ ८८५ ॥
युद्धे द्रोणस्य हस्तिस्थिररणभगदत्तेरितं वैष्णवास्त्रं
वक्षस्याधत्तचक्रस्थगितरविमहाप्रार्दयात्सिन्धुराजम् ।
नागास्त्रे कर्णमुक्ते क्षितिमवनमयन् केवलं कुत्तमौलिं
तत्रे तत्रापि पार्थ किमिव नहि भवान् पाण्डवानामकार्षीत् ॥
युद्धादौ तीर्थगानी स खलु हलधरो नैमिशक्षेत्रमृच्छन्
न प्रत्युत्थायि सूक्ष्मयकृदथ सुतं तत्पदे कल्पयित्वा ।
यज्ञघ्नं वल्कलं पर्वणि परिदलयन् स्नाततीर्थो रणान्ते
संप्राप्तो भीमदुर्योधनरगमशमं वीक्ष्य यातः पुरीन्ते ॥ ८८७ ॥
संसुप्तद्रौपदेयक्षपणहतधियं द्रौणिमेत्य त्वदुकत्या
तन्मुक्तं ब्राह्ममस्त्रं समहृत विजयो मौलिरत्नञ्च जहे ।
उच्छिल्यै पाण्डवानां पुनरपि च विशत्युत्तरागर्भमस्त्रे
रक्षत्रंगुष्ठमात्रः किल जठरमगाश्चक्रपाणिर्विमो त्वम् ॥ ८८८ ॥
धर्मौघं धर्मसूनोरभिदधदखिलं छन्दमृत्युस्सभीष्म-
स्त्वां पश्यन् भक्तिभूम्नैव हि सपदि ययौ निष्कलत्रह्यभूयम् ।
संयाज्याथाश्वमेधैस्त्रिभिरतिमहितैर्धर्मजं पूर्णकामं
संप्राप्तो द्वारकां त्वं पवनपुरपते! पाहि मां सर्वरोगात् ॥ ८८९ ॥

इति साल्वादिवधवर्णनं भारतयुद्धवर्णनं च षडशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

सप्ताशीतितमदशकम् ।

कुचेलनामा भवत्ससतीर्ष्यतां गतस्स सान्दीपनिमन्दिरे द्विजः ।
 त्वदेकरागेण धनादिनिस्पृहो दिनानि निन्ये प्रशमी गृहाश्रमी ॥
 समानशीलापितदीयवहभा तथैव नो चित्तजयं सभेयुषी ।
 कदाचिदूचे वत वृत्तिलब्धये रसापतिः किन्न सखा निषेव्यते ॥
 इतीरितोयं प्रियया क्षुधार्तया जुगुप्समानोपि धने मदावहे ।
 तदा त्वदालोकनकौतुकाद्ययौ वहन् पटान्ते पृथुकनुपायनम् ॥
 गतोयमाश्चर्यमयीं भवत्पुरीं गृहेषु शैव्या भवनं समेयिवान् ।
 प्रविश्य वैकुण्ठमिवाप निर्वृतिं तवातिसम्भावनया तु किं पुनः ॥
 प्रपूजितं तं प्रियया च वीजितं करे गृहीत्वाकथयः पुराकृतम् ।
 यदिन्धनार्थं गुरुदारचोदितैरपतुर्वर्धन्तदमर्षि कानने ॥ ८५४ ॥
 त्रपाजु गोस्मान् पृथुकं बलादथ प्रगृह्य मुष्टौ सकृदाशिते त्वया ।
 कृतं कृतं नन्वियतेति सम्भ्रमाद्रमा किलोपेय करं रुरोव ते ॥
 भक्तेषु भक्तेन स मानितस्त्वया पुरीं वसन्नेकनिशां महामुखम् ।
 वतापरेद्युर्द्रविणं विना यथौ विचित्ररूपस्तव खल्वनुग्रहः ॥ ८५६ ॥
 यदिह्ययाचिष्यमदास्यदच्युतो वदाम भार्या किमिति ब्रजन्नपौ ।
 त्वदुक्तिलीलास्मितमग्नधीः पुनः क्रमादवश्यन् मणिदीप्रमालयम् ॥
 किं मार्गविभ्रंश इति भ्रमन् क्षणं गृहं प्रविष्टस्स ददर्श बल्लभाम् ।
 सखीपरीतां मणिहेमभूषितां बुबोध च त्वत्करुणां महाद्भुतान् ॥

स रत्नशालासु वसन्नपि स्वयं समुन्नमद्भक्तिभरोऽमृतं ययौ ।
त्वमेवमापूरितभक्तवाञ्छितो मरुत्पुराधीश हरस्व मे गदान् ॥

इति कुचेलोपाख्यानं सप्ताशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

अष्टाशीतितमदशकम् ।

प्रागेवाचार्यपुत्राहृतिनिश्मनया स्वीयषट्सूनुवीक्षां
कांक्षन्त्या मातुरुक्तया सुतलभुवि बलिं प्राप्य तेनार्चितस्त्वम् ।
धातुशशापाद्विरण्यान्वितकशिपुभवान् शौरिजान् कंसभग्ना-
नानीयैतान् प्रदर्श्य स्वपद्मनप्रथाः पूर्वपुत्रान्नरीचैः ॥ ९०० ॥
श्रुतदेव इति श्रुतं द्विजेन्द्रं बहुलाश्वनृपतिञ्च भक्तिपूर्गम् ।
युगपत्त्वमनुप्रहीतुकामो भियिलां प्रापिथ तापसैस्समेतः ॥ ९०१ ॥

गच्छन् द्विमूर्तिरुभयोर्युगपन्निकेत-

भेकेन भूरिविभवैर्विहितोपचारः ।

अन्येन तद्दिनभृतैश्च फलौदनाद्यै-

स्तुल्यं प्रसेदिथ ददाथ च मुक्तिमाभ्याम् ॥ ९०२ ॥

भूयोऽथ द्वारवत्यां द्विजजनयमृतिं तत्प्रलापानपि त्वं
को वा दैवन्निरुन्ध्यादिति किञ्च कथयन् विश्वत्रोटाऽप्यसोढाः ।
जिष्णोर्गर्वं विनेतुं त्वयि मनुजधिया कुण्ठिताञ्चास्य बुद्धिं
तत्वारूढां विधातुं परमतमपदप्रेक्षणेनेति मन्ये ॥ ९०३ ॥

नष्टा अष्टास्यपुत्राः पुनरपि तव तूपेक्षया कष्टवाद-
 स्पष्टो जातो जनानामथ तदवसरे द्वारकामाप पार्थः ।
 मैत्र्या तत्रोषितोऽसौ नवमसुतमृतौ विप्रवर्यप्ररोदं
 श्रुत्वा चक्रे प्रतिज्ञामनुपहतसुतस्सन्निवेश्ये कृशानुम् ॥९०४॥

मानी स त्वामपृष्ट्वा द्विजनिलयगतो बाणजालैर्भहास्त्रै
 रुन्धानः सूतिगेहं पुनरपि सहसा दृष्टनष्टे कुमारे ।
 याम्या भैन्द्रां तथान्यास्सुरवरनगरीर्विद्ययासाद्य सद्यो
 मोघौद्योगः पतिष्यन् हुतभुजिभवता सम्मितं वारितोभूत् ॥

सार्द्धं तेन प्रतीची दिशमतिजविना स्यन्दनेनाभियातो
 लोकालोकं व्यर्तातस्तिमिरभरमथो चक्रधाम्ना निरुन्धन् ।
 चक्रांशुक्लिष्टहाष्टिं स्थितमथ विजयं पश्यपश्येति वारां
 पारे त्वं प्राददर्शः किमपि हि तमसान्दूरदूरं पदन्ते ॥९०६॥

तत्रासीनं भुजङ्गाधिपशयनतले दिव्यभूषायुधायै-
 रावीतं पीतचेलं प्रतिनवजलदश्यामळं श्रमिदङ्गम् ।
 भूर्त्तीनामीशितारं परमिह तिसृणामेकमर्थं श्रुतीनां
 त्वामेव त्वं परात्मन् प्रियसखसहितो नेमिथ क्षेमरूपम् ॥

युवां मामेवद्वावधिकसुवृतानर्हिततया-

वभिन्नौ सन्द्रष्टुं स्वयमहमहार्षन् द्विजसुतान् ।

नयेतंद्रागेतानिति खलु वितीर्णान् पुनरमून्

द्विजायादायादाः प्रणुतमहिमा पाण्डुजनुषा ॥ ९०८ ॥

एवं नानाविहारैर्जगदभिरमयन् वृष्णिवंशं प्रपुष्णन्
नीजानो यज्ञभेदैरतुलविहृतिभिः प्रीणयन्नेणनेत्राः ।
भूभारक्षेपदम्भात् पदकमलजुषां मोक्षणायावतीर्णः
पूर्णं ब्रह्मैव साक्षाद्यदुषु ममुजतारूषितस्त्वं व्यलासीः ॥९०९॥

प्रायेणद्वारवत्यामवृतदयितया नारदस्त्वद्रसार्द्र-
स्तस्माल्लेभे कदाचित्खलु सुकृतनिधिस्त्वत्पिता तत्त्वबोधम् ।
भक्तानामप्रयायी स च खलु मतिमानुद्धवस्त्वत्त एव
प्राप्तो विज्ञानसारं स किल जनहितायाधुनास्ते बदर्याम् ॥

सोऽयं कृष्णावतारो जयति तव विभो यत्र सौहार्दभीति-
स्नेहद्वेषानुरागप्रभृतिभिरतुलैरश्रमैर्योगभेदैः ।
आर्त्तिन्तीर्त्वा समस्ताममृतपदमगुस्सर्वतस्सर्वलोका
स्स त्वं विश्वार्त्तिशान्त्यै पवनपुरपते भक्तिपुत्र्यै च भूयाः ॥

इति सन्तानगोपालोपाख्यानं अष्टाशीतितमदशकं समाप्तम् ॥

एकोनवतितमदशकम् ।

रमाजाने जाने यदिह तव भक्तेषु विमवो
न संपद्यस्सद्यस्तदिह मदकृत्वादशमिनाम् ।
प्रशान्तिं कृत्वैव प्रदिशसि ततः काममखिलं
प्रशान्तेषु क्षिप्रं न खलु भवदीयेच्युतिकथा ॥ ९१२ ॥

सद्यः प्रसादरुषितान्विधिशङ्करादीन्
 केचिद्विभो निजगुणानुगुणं भजन्तः ।
 भ्रष्टा भवन्ति बत कष्टमदीर्घदृष्ट्या
 स्पष्टं वृकासुर उदाहरणं किलास्मिन् ॥ ९१३ ॥

शकुनिजसस तु नारदमेकदा त्वरिततोषमपृच्छदर्धाश्वरम् ।
 स च दिदेश गिरीशमुपासितुं न तु भवन्तमबन्धुमसाधुषु ॥
 तपस्तप्त्वा घोरं स खलु कुपितस्सप्तमदिने
 शिरश्छित्त्वा सद्यः पुरहरमुपस्थाप्य पुरतः ।
 अतिक्षुद्रं रौद्रं शिरसि करदानेन निधनं
 जगन्नाथाद्वन्द्रे भवति विमुखानां क शुभयीः ॥ ९१५ ॥

मोक्तारं बन्धमुक्तो हरिणपतिरिव प्राद्रवत्सोथ रुद्रं
 दैत्यात् भित्तयोष्मदेवो दिशि दिशि वलते पृष्ठतो दत्तदृष्टिः ।
 तूष्णीके सर्वलोके तव पदमधिरोक्ष्यन्तमुद्वीक्ष्य शर्व
 दूरादेवाग्रतस्त्वं पुटुवटुवपुषा तथिषे दानवाय ॥ ९१६ ॥

भद्रं ते शाकुनेय भ्रमसि किमधुना त्वं पिशाचस्य वाचा
 सन्देहश्चेन्मदुक्तौ तव किमु न करोष्यंगुलीमङ्ग मौलौ ।
 इत्थं त्वद्वाक्यमूढशिरसि कृतकरस्सापेतच्छिन्नपातं
 अंशोह्येवं परोपासितुरपि च गतिः शूलिनोपि त्वमेव ॥ ९१७ ॥

भृगुं किल सरस्वतीनिकटवासिनस्तापसा
 स्त्रिमूर्तिषु समादिशन्नाधिकसत्त्वतां वेदितुम् ।

अयं पुनरनादरादुदितरुद्धरोषे विधौ
हरेपि च जिहिंसिषौ गिरिजया धृते त्वामगात् ॥ ९१८

सुप्तं रमाङ्कभुवि पङ्कजलोचनं त्वां
विप्रे विनिप्रति पदेन मुदोत्थितस्त्वम् ।
सर्वं क्षमस्व मुनिवर्यं भवेत् सदा मे
त्वत्पादचिह्नमिह भूषणमित्यवादीः

॥ ९१९ ॥

निश्चित्य ते च सुदृढं त्वयि बद्धभावा-
स्सारस्वता मुनिवरा दधिरे विमोक्षम् ।
त्वामेवमच्युत पुनश्च्युतिदोषहीनं
सत्वोच्चयैकतनुमेव वयं भजामः

॥ ९२० ॥

जगत्सृष्ट्यादौ त्वां निगमनिवहैर्वन्दिभिरिव
स्तुतं विष्णो सच्चित्परमरसनिर्द्वैतवपुषम् ।
परात्मानं भूमन् पशुपवनिताभाग्यनिवहं
परीतापश्रान्त्यै पवनपुरवासिन् परिभजे

॥ ९२१ ॥

इति वृकासुरवधवर्णनं एकांननवतितमदशकं समाप्तम् ॥

—:—

नवतितमदशकम् ।

वृकभृगुमुनिमोहिन्यम्बरीषादिवृत्ते-
ष्वयि तव हि महत्वं सर्वशर्वादिजैत्रम् ।
स्थितमिह परमात्मन् निष्कळावाग्भिन्नं
किमपि यदवभातं तद्धि रूपं तवैव

॥ ९२२ ॥

मूर्तित्रयेश्वर सदाशिव पञ्चकं यत्
 प्राहुः परात्मवपुरेव सदाशिवोस्मिन् ।
 तत्रेश्वरस्तु सविकुण्ठपदस्त्वमेव
 त्रित्वं पुनर्भजसि सत्यपदे त्रिभागे ॥ ९२३ ॥

तत्रापि सात्त्विकतनुं तव विष्णुमाहु-
 र्धाता तु सत्वविरलो रजसैव पूर्णः ।
 सत्वोत्कटत्वमपि चास्ति तमोविकार-
 चेष्टादिकञ्च तव शङ्करनाम्नि मूर्तेः ॥ ९२४ ॥

तं चत्रिमूर्त्यतिगतं परपूरुषं त्वां
 शर्वात्मनापि खलु सर्वमयत्वहेतोः ।
 शंसन्त्युपासनविधौ तदपि स्वतस्तु
 त्वद्रूपमित्यतिदृढं बहु नः प्रमाणम् ॥ ९२५ ॥

श्रीशङ्करोपि भगवान् सकलेषु ताव-
 त्त्वामेव मानयति यो नहि पक्षपार्ती ।
 त्वन्निष्ठमेव स हि नामसहस्रकादि-
 व्याख्यत् भवत्स्तुतिपरश्च गतिं गतोते ॥ ९२६ ॥

मूर्तित्रयातिगमुवाच च मन्त्रशास्त्र-
 स्यादौ कळायसुषमं सकलेश्वरं त्वाम् ।
 ध्यानं च निष्कलमसौ प्रणवे खलूक्त्वा
 त्वामेव तत्र सकलं निजगाद नान्यम् ॥ ९२७ ॥

समस्तसारे च पुराणसंग्रहे
 विसंशयं त्वन्महिमैव वर्णयते ।
 त्रिमूर्तियुक्तसत्यपदात्रिभागतः
 परं पदं ते कथितं न शूलिनः ॥ ९२८ ॥
 यत् ब्राह्मकल्प इह भागवतद्वितीय-
 स्कन्धोदितं वपुरनाहतमीशघात्रे ।
 तस्यैव नाम हरिशर्वमुखं जगाद्
 श्रीमाधवः शिवपरोपि पुराणसारे ॥ ८२९ ॥
 ये स्वप्रकृत्यनुगुणा गिरिशं भजन्ते
 तेषां फलं हि दृढयैव तदीयभक्त्या ।
 व्यासो हि तेन कृतवानधिकारिहेतोः
 स्कान्दादिकेषु तव हानिवचोर्थवादैः ॥ ९३० ॥
 भूतार्थकीर्तिरनुवादविरुद्धवादौ
 त्वेधार्थवादगतयः खलु रोचनार्थाः ।
 स्कान्दादिकेषु बहवोत्र विरुद्धवादा
 स्त्वक्तामसत्वपरिभूत्युपशिक्षणाद्याः ॥ ९३१ ॥
 यत् किञ्चिदप्यविदुषापि विभो मयोक्तं
 त्वन्मन्त्रशास्त्रवचनाद्यभिदृष्टमेव ।
 व्यासोक्तिसारमयभागवतोपगीतं
 क्लेशान् विधूय कुरु भक्तिभरं परात्मन् ॥ ९३२ ॥

इति आगमादीनां परमतात्पर्यनिरूपणं नवतितमं दशकं समाप्तम् ।

एकनवतितमदशकम् ।

श्रीकृष्ण ! त्वत्पदोपासनमभयतमं बद्धमिधयार्थदृष्टे-
र्मर्त्यस्यार्तस्य मन्ये व्यपसरति भयं येन सर्वात्मनैव ।
यत्तावत् त्वत्प्रणीतानिह भजनविधीनास्थितो मोहमार्गे
धावन्नप्यावृताक्षः स्खलति न कुहचिद्देवदेवाखिलात्मन् ॥ ९३३ ॥

भूमन् कायेन वाचा सुहुरपि मनसा त्वद्बलप्रेरितात्मा
यद्यन् कुर्वे समस्तं तदिह परतरे त्वद्यपसावर्षयामि ।
जात्यार्पाह श्रपाकस्त्वयि निहितमनःकर्मवाग्निद्रियार्थ
प्राणो विश्वं पुनीते न तु विमुखमनास्त्वत्पदाद्विप्रवर्यः ॥ ९३४ ॥

भीतिर्नाम द्वितीयात् भवति ननु मनःकल्पितञ्च द्वितीयं
तेनैक्याभ्यासशीलो हृदयमिह यथाशक्ति बुध्या निरुन्ध्याम् ।
मायाविद्धे तु तस्मिन् पुनरपि न तथा भाति मायाधिनाथं
तं त्वां भक्त्या महत्या सततमनुभजन्नीश भीतिं विजह्याम् ॥

भक्तेरुत्पत्तिवृद्धी तव चरणजुषां सङ्गमेनैव पुंसा-
मासाद्ये पुण्यभाजां श्रिय इव जगति श्रीमतां सङ्गमेन ।
तस्सङ्गो देव भूयान् मम खलु सततं तन्मुखादुन्मिपद्भि-
स्त्वन्माहात्म्यप्रकारैर्भवति च सुदृढा भक्तिरुद्धूतपापा ॥ ९३६ ॥

श्रेयोमार्गेषु भक्तावधिकबहुमतिर्जन्मकर्माणि भूयो
गायन श्लेमाणि नामान्यपि तदुभयतः प्रदुतं प्रदुतात्मा ।

उद्यद्वासः कदाचित् कुहचिदपि रुदन् कापि गर्जन् प्रगाथ-
न्नृन्मादीव प्रनृत्यन्नयि कुरु करुणां लोकबाह्यश्चरेयम् ॥ ९३७ ॥

भूतान्येतानि भूतात्मकमपि सकलं पक्षिमत्स्यान्मृगादीन्
मर्त्यान् मित्राणि शत्रून्पि यमितमतिस्त्वन्मयान्यानमानि ।
त्वत्सेवायां हि सिध्येन्मम तव कृपया भक्तिदाढ्यं विराग-
स्त्वत्तत्त्वस्थावबोधोपि च भुवनपते यत्नभेदं विनैव ॥ ९३८ ॥

नो मुह्यन् क्षुत्तृडाद्यैर्भवसराणिभवैस्त्वान्निरीनाशयत्वा-
च्चिन्तासातत्यशाली निमिषलवमति त्वत्पदादप्रकम्पः ।
इष्टानिष्टेषु तुष्टिव्यसनविरहितो मायिकत्वावबोधा-
ज्जोत्स्नाभिस्त्वन्नखेन्दोरधिकशिशिरितेनात्मना संचरेयम् ॥ ९३९ ॥

भूतेष्वेषु त्वदैक्यस्मृतिसमाधिगतौ नाधिकारोधुना चे-
त्त्वत्प्रेम त्वत्कर्मैत्री जळमतिषु कृपा द्विटूसु भूयादुपेक्षा ।
अर्चायां वा मसर्चाकुतुकमुरुतरश्रद्धया वर्धतां मे
त्वत्संसेवी तथापि द्रुतमुपलभते भक्तलोकोत्तमत्वम् ॥ ९४० ॥

आवृत्य त्वस्स्वरूपं क्षितिजलगरुदाद्यात्मना विक्षिपन्ती
जीवान् भूयिष्ठकर्मावलिबिबशगतीन् दुःखजाले क्षिपन्ती ।
त्वन्माया माभिभून्मामयि भुवनपते कल्पते तत्प्रशान्त्यै
त्वत्पादे भक्तिरेवेत्यवददयि विभो सिद्धयोगी प्रबुद्धः ९४१ ॥

पापोयं कृष्णरामेयामिलपति निजं गूहितुं दुश्चरित्रं
निर्लेज्जस्यास्य वाचा बहुतरकथनीयानि मे विप्रितानि ।
भ्राता मे वन्ध्यशीलो भजति किल सदा विष्णुमित्यं बुधांस्ते
निन्दन्त्युच्चैर्हसन्ति त्वयि निहितमतींस्तादृशं मा कृथामाम् ॥

श्वेतच्छायं कृते त्वां मुनिवरवपुषं प्रीणयन्ते तपोभि-
स्त्रेतायां सुक्लुवाद्यङ्कितमरुणतनुं यज्ञरूपं यजन्ते ।
सेवन्ते तन्त्रमार्गैर्विलसदरिगदं द्वापरे श्यामलाङ्गं
नीलं सङ्कीर्तनाद्यैरिह कलिसमये मानुषास्त्वां भजन्ते ॥ ९४७ ॥

सोयं कालेयकालो जयति मुररिपो यत्र सङ्कीर्तनाद्यै-
रिष्यन्नैरेव मार्गैरखिलद् नचिरात्वत्प्रसादं भजन्ते ।
जातास्त्रेताकृतादावपि हि किल कलौ सम्भवं कामयन्ते
दैवात्तत्रैव जातान् विषयविषरसैर्मा विभो वञ्चयास्यान् ॥ ९४८ ॥

भक्तास्तावत्कलौ स्युर्द्रमिळभुवि ततो भूरिशस्तत्र चोच्चैः
कावेरीं ताम्रपर्णीमनु किल घृतमालाञ्च पुण्यां प्रतीचीम् ।
हा! मामप्येतदन्तर्भवमपि च विभो किञ्चिदञ्चद्रसन्त्व-
यशाशापाशैर्निबध्य भ्रमय न भगवन् पूरय त्वन्निषेवाम् ॥ ९४९ ॥

दृष्ट्वा धर्मद्रुहं तं कलिमपकरुणं प्राङ्महीक्षित् परीक्षि-
द्धन्तुं व्याकृष्टखङ्गोपि न विनिहतवान् सारवेदी गुणांशात् ।
त्वत्सेवाद्याशुसिध्येदसदिह न तथा त्वत्परे चैष भीरु-
र्यत्तु प्रागेव रोगादिभिरपहरते तत्र हा शिश्रयैनम् ॥ ९५० ॥

गङ्गा गीता च गायत्र्यपि च तुळसिका गोपिकाचन्दनं त-
 त्साळग्रामाभिपूजा परपुरुष तथैकादशी नामवर्णाः ।
 एतान्यष्टाप्ययत्नान्ययि कलिसमये त्वप्रसादप्रवृथ्या
 क्षिप्रं मुक्तिप्रदानीत्यभिदधुरृषयस्तेषु मां सज्जयेथाः ॥ ९५१ ॥
 देवर्षीणां पितृणामपि न पुनरृणी किङ्करो वा सभूमन्
 योऽसौ सर्वात्मना त्वां शरणमुपगतस्सर्वकृत्यानि हित्वा ।
 तस्योत्पन्नं विकर्माप्यखिल उपनुदस्येव चि तस्थितस्त्वं
 तं मे पापोत्पत्तापान् पवनपुरपते! रुन्धि भक्तिं प्रणीयाः ॥ ९५२ ॥

इति कर्मभिश्चभक्तिस्वरूपवर्णनं द्विनवतितमदशकं समाप्तम् ॥

द्विनवतितमदशकम् ।

बन्धुस्नेहं विजह्यां तत्र हि करुणया त्वय्युपावेशितात्मा
 सर्वं त्यक्त्वा चरेयं सकलमपि जगद्वीक्ष्य मा ताविलासम् ।
 नानात्वाद्भ्रान्तिजन्यात्सति खलु गुणदोषावबोधे विधिर्वा
 व्यासेधो वा कथन्तौ त्वयि निहितमतेर्नीतवैषम्यबुद्धेः ॥ ९५३ ॥
 क्षुत्तृष्णालोपमात्रे सततकृतं धियो जन्तवस्सन्त्यनन्ता-
 स्तेभ्यो विज्ञानवत्त्वात् पुरुष इह वरस्तज्जनिर्दुर्लभैव ।
 तत्राप्यात्मात्मनस्यात्सुहृदपि च रिपुर्यस्त्वयि न्यस्तचेता-
 स्तापोच्छित्तेरुपायं स्मरति स हि सुहृत्त्वात्मवैरी ततोन्धः ॥

त्वत्कारुण्ये प्रवृत्ते क इव नहि गुरुलोकवृत्तेपि भूमन्
सर्वाक्रान्तापि भूमिर्नहि चलति ततस्सत्क्षमां शिश्वयेऽयम् ।
गृह्णीयामीश तत्तद्विषयपरिचयेऽप्यप्रसक्तिं समीरा-
द्व्याप्तत्वात्मानो मे गगनगुरुवशाद्भातु निर्लेपता च ॥ ९५५ ॥

स्वच्छः स्यां पावनोहम्मधुर उदकवद्ब्राह्मिन्मास्य गृह्णां
सर्वान्नीनोपि दोषन्तरुषु तमिव मां सर्वभूतेष्ववेयाम् ।
पुष्टिर्नेष्टिः कलानां शशिन इव तनोर्नात्मनोस्तीति विद्यां
तोयादिव्यस्तनार्ताण्डवदपि च तनुष्वेकतां त्वत्प्रसादात् ॥

स्नेहाद्व्याधास्तपुत्रप्रणयमृतकपोतायितो मास्य भूवं
प्राप्तं प्रशन्नं सहेयं क्षुधमपि शयुवत्सिद्धवत्स्यामगाधः ।
माभूवं योषिदादौ शिखिनि शलभवद्भृङ्गवत्सारभागी
भूयासं किन्तु तद्वद्धनचयनवशान्माहमशि प्रणेशम् ॥ ९५७ ॥

मा वध्यासं तद्व्या गज इव वशया नार्जयेयं धनौघं
हर्तान्यस्तं हि माध्वीहर इव मृगवन्मामुहं प्राप्प्रगीतैः ।
नात्यासज्ज्ये भोज्ये श्लेष इव वलिशे पिङ्गलावन्निराशः
स्वप्यां भर्तव्ययोगात् कुरुर इव विभो सामिषोन्यैर्न हन्यै ॥

वर्तेयं त्यक्तमानस्सुखमतिशिशुवन्निस्सहायश्चरेयं
कन्याया एकशेषो वलय इव विभो वर्जितान्योन्यघोषः ।
त्वच्चित्तो नावबुध्यै परमिषुकृदिवक्षमाभृदायानघोषं
गेहेश्वन्यप्रणीतैश्चहिरिव निवसान्युन्दुरोर्मन्दिरेषु ॥ ९५९ ॥

त्वय्येव त्वत्कृतं त्वं क्षुपयसि गजदित्यूर्णनाभात् प्रतीयां
 त्वच्चिन्ता त्वत्स्वरूपं कुरुत इति दृढं शिक्षये पेशकारात् ।
 विड्भस्मात्मा च देहो भवति गुरुवरो यो विवेकं विरक्ति-
 धत्ते सञ्चिन्त्यमानो मम तु बहुरुजापीडितोयं विशेषात् ॥
 ही ही मे देहमोहं त्यज पवनपुराधीश यत् प्रेमहेतो-
 गेहे, वित्ते, कळत्रादिषु च विवशितास्त्वत्पदं विस्मरन्ति ।
 सोऽयं वह्नेश्वरानो वा परमिह परतस्साम्प्रतं चाऽक्षिकर्ण-
 त्वग्जिह्वाद्या विकर्षन्त्यवशमत इतः कोपि न त्वत्पदाब्जे ॥९६१॥

दुर्वारो देहमोहो यदि पुनरधुना तर्हि निश्शेषरोगान्
 हृत्वा भक्तिन्द्रष्टिष्ठां कुरु तव पदपङ्केरुहे पङ्कजाक्ष ! ।
 नूनन्नानाभवान्ते समधिगतममुं मुक्तिदं विप्रदेहं
 क्षुद्रे हाहन्त! मा मा क्षिप विषयरसे पाहि मां मारुतेश ! ॥

इति गुरुशिक्षावर्णनं त्रिनवतितमदशकं समाप्तम् ॥

चतुर्नवतितमदशकम् ।

शुद्धा निष्कामधर्मैः प्रवरगुरुगिरा त्वत्स्वरूपं परं ते
 शुद्धं देहेन्द्रियादिव्यपगतमखिलव्याप्तमावेदयन्ते ।
 नानात्वस्थौल्यकार्श्यादि तु गुणजवपुस्सङ्गतोध्यासितन्ते
 वह्नेर्दारुप्रभेदेष्विव महदणुतादीप्तताशान्ततादि ॥ ९६३ ॥

आचार्याख्या धरस्थारणिसमनुमिळच्छिष्यरूपोत्तरार-
 ण्यावेधोद्भासितेन स्फुटतरपरिबोधाग्निना दह्यमाने ।
 कर्माळी वासना तत्कृततनुभुवनभ्रान्तिकान्तारपूरे
 दाह्याभावेन विद्याशिखिनि च विरते त्वन्मयी खल्ववस्था ॥९६४॥
 एवं त्वत्प्राप्तिनोऽन्यो नहि खलु निखिलकेशहानेरुपायो
 नैकान्तात्यन्तिकास्ते कृषिपदगदषाड्गुण्यषट्कर्मयोगाः ।
 दुर्वैकल्यैरकल्या अपि निगमपथास्तत्फलान्यप्यवाप्ता
 मत्तास्त्वां विस्मरन्तः प्रसजति पतने यान्त्यनन्तान्विषादान् ॥
 त्वल्लोकादन्यलोकः कनु भयरहितो यन् परार्द्धद्वयान्ते
 यद्गीतस्सत्यलोकेऽपि न सुखवसतिः पद्मभूः पद्मनाभ ! ।
 एवंभावे त्वधर्मार्जितबहुतमसां का कथा नारकाणां
 तं मे त्वं छिन्धि बन्धं वरद कृपणबन्धो कृपापूरसिन्धो ॥९६६॥
 याथाऽर्थ्यात्त्वन्मयस्यैव हि मम न विभो वस्तुतो बन्धमोक्षौ
 मायाविद्यातनुभ्यां तव तु विरचितौ स्वप्नबोधोपमौ तौ ।
 बद्धे जीवद्विमुक्तिं गतवति च भिदा तावती तावदेको
 भुङ्क्ते देहद्रुमस्थो विषयफलरसं नापरो निर्व्यथात्मा ॥ ९६७ ॥
 जीवन्मुक्तत्वमेवंविधमिति वचसा किं फलं दूरदूरे
 तन्नामाशुद्धबुद्धेर्न च खलु मनसः शोधनं भक्तितोन्यत् ।
 तन्मे विष्णो कृषीष्ठास्त्वयि कृतसकलप्रार्पणं भक्तिभारं
 येन स्यां मङ्क्षु किञ्चिद्गुरुवचनमिळत्वत्प्रबोधस्त्वदात्मा ॥

शब्दब्रह्मण्यपीह प्रयतितमनसस्त्वां न जानन्ति केचित्
 कष्टं बन्ध्यश्रमास्ते चिरतरमिह गां विभ्रते निष्प्रसूतिम्
 यस्यां विश्वाभिरामाः सकलमलहरा दिव्यलीलावताराः
 सच्चित्सान्द्रश्च रूपं तव न निगदितं तान्न वाचं भ्रियासम् ॥

यो यावान् यादृशो वा त्वमिति किमपि नैवावगच्छामि भूम-
 ज्ञेवञ्चानन्यभावस्त्वदनुभजनमेवाद्विधे चैद्यवैरिन् ।
 त्वल्लिंगानां त्वदांघ्रिप्रियजनसदसां दर्शनस्पर्शनादि-
 भूयान्मे त्वत्प्रपूजानतिनुतिगुणकर्मानुकीर्त्यादरोपि ॥ ९७० ॥

यद्यल्लभ्येत तत्तत्तव समुपहृतं देव दासोस्मि तेहं
 त्वद्रेहोन्मार्जनार्थं भवतु मम मुहुः कर्म निर्मायमेव ।
 सूर्याग्निब्राह्मणात्मादिषु लसितचतुर्बाहुमाराधये त्वां
 त्वत्प्रेमार्द्रत्वरूपो मम सततमभिष्यन्दतां भक्तियोगः ॥ ९७१ ॥

ऐक्यं ते दानहोमव्रतनियमतपस्सांख्ययोगैर्दुरापं
 त्वत्सङ्गेनैव गोप्यः किल सुकृतितमाः प्रापुरानन्दसान्द्रम् ।
 भक्तेष्वन्येषु भूयस्त्वपि बहुमनुषे भक्तिमेव त्वमासां
 तन्मे त्वद्भक्तिमेव द्रढय हर गदान् ऋष्ण वातालयेश ॥ ९७२ ॥

इति तत्वज्ञानोत्पत्तिप्रकारादिवर्णनं चतुर्नवतितमदशकं समाप्तम् ॥

पञ्चनवतितमदशकम् ।

आदौ हैरण्यगर्भौ तनुमविकलजीवात्मिकामास्थितस्त्वं
जीवत्वं प्राप्य मायागुणगणखचितो वर्तसे विश्वयोने ।
तत्रोद्बुद्धेन सत्वेन तु गुणयुगळं भक्तिभावं गतेन
च्छित्त्वा सत्वञ्च हित्वा पुनरनुपहितो वर्तिताहे त्वमेव ॥ ९७३ ॥

सत्वोन्मेषात् कदाचित् खलु विषयरसे दोषबोधेपि भूमन्
भूयोप्येषु प्रवृत्तिः सतमसि रजसि प्रोद्धते दुर्निवारा ।
चित्तं तावद्गुणाश्च ग्रथितमिह मिथस्तानि सर्वाणि रोद्धुं
तुर्ये त्वय्येकभक्तिश्शरणमिति भवान् हंसरूपी न्यगादीत् ॥

सन्ति श्रेयांसि भूयांस्तपि रुचिभिदया कर्मिणां निर्मितानि
क्षुद्रानन्दाश्च सान्ता बहुविधगतयः कृष्ण तेभ्यो भवेयुः ।
त्वञ्चाचख्याथ सख्ये ननु माहिततमां श्रेयसां भक्तिमेकां
त्वद्भक्त्यानन्दतुल्यः खलु विषयजुषां सम्मदः केन वा स्यात् ॥

त्वद्भक्त्या तुष्टबुद्धेः सुखमिह चरतो विच्युताशस्य चाज्ञाः
सर्वाः स्युः सौख्यमय्यः सलिलकुहरगस्थेव तोयैकमय्यः ।
सोऽयं खल्विन्द्रलोकं कमलजभवनं योगसिद्धीश्च हृद्या-
नाकांक्षत्येतदास्तां स्वयमनुपतिते मोक्षसौख्येऽप्यनीहः ॥ ९७६ ॥

त्वद्भक्तो बाध्यमानोऽपि च विषयरसैरिन्द्रियाशान्तिहेतो-
र्भक्त्यैवाक्रम्यमाणैः पुनरपि खलु तैर्दुर्बलैर्नाभिजय्यः ।

सप्तार्चिर्दीपितार्चिर्दहति किल यथा भूरिदारुप्रपञ्चं
त्वद्भक्त्योषे तथैव प्रदहति दुरितं दुर्मदः केन्द्रियाणाम् ॥ ९७७

वित्तार्द्राभावमुच्चैर्वपुषि च पुळकं हर्षबाष्पं च हित्वा
चित्तं शुध्येत् कथं वा किमु बहुतपसा विद्यया वीतभक्तेः ।

त्वद्गाथास्वादसिद्धाञ्जनसततमरीमृज्यमानोयमात्मा
चक्षुर्वत्तत्त्वसूक्ष्मं भजति न तु तथाभ्यस्तया तर्ककोट्या ॥

ध्यानं ते शीलयेयं समतनुसुब्रवद्धासनो नासिकाग्र-
न्यस्ताक्षः पूरकाद्यैर्जितपवनपथाश्चित्तपद्मं त्ववाञ्छम् ।

उर्ध्वाम्रं भावयित्वा रविविधुशिखिनस्संविचिन्त्योपरिष्ठा-
त्तत्रस्थं भावये त्वां सजलजलधरश्यामळं कोमळाङ्गम् ॥ ९७९ ॥

आनीलश्लक्ष्णकेशं ज्वलितमकरसत्कुण्डलं मन्दहास-
स्यन्दार्द्रं कौस्तुभश्रीपरिगतवनमालोरुहाराभिरामम् ।

श्रीवत्साङ्गं सुबाहुं मृदुलसदुदरं काञ्चनच्छायचेलं
चारुस्निग्धोरुमम्भोरुहलळितपदं भावयेहं भवन्तम् ॥ ९८० ॥

सर्वाङ्गेष्वङ्गरङ्गत्कुतुकमिति मुहुर्धारयन्नीश चित्तं
तत्राप्येकत्र युञ्जे वदनसरसिजे सुन्दरे मन्दहासे ।

तत्रालीनन्तु चेतः परमसुखचिदद्वैतरूपे वितन्व-
न्नन्यन्नो चिन्तयेयं मुहुरिति समुपारूढयोगो भवेयम् ॥ ९८१ ॥

इत्थं त्वद्ध्यानयोगे सति पुनराणिमाद्यष्टसंसिद्धयस्ता
दूरश्रुत्यादयोपि ह्यहमहमिकया सम्पतेयुर्मुखरे ।

त्वत्सम्प्राप्तौ विळम्बावहमखिलमिदं नाद्रिये कामयेहं
त्वामेवानन्दपूर्णं पवनपुरपते पाहि मां सर्वतापात् ॥ ९८२ ॥

इति कैवल्यमिद्धिप्रकारवर्णनं षण्णवतितमदशकं समाप्तम् ॥

—८९२—

षण्णवतितमदशकम् ।

त्वं हि ब्रह्मैव साक्षान् परमुरुमहिमन्नक्षराणामकार-
स्तारो मन्त्रेषु राज्ञां मनुरासि मुनिषु त्वं शृगुर्नारदोपि ।
प्रह्लादो दानवानां पशुषु च सुरभिः पद्भिणां वैतनेसो
नागानामस्यनन्तः सुरसरिदपि च स्रोतसां विश्वमूर्ते ॥ ९८३ ॥
ब्रह्मण्यानां बलिस्त्वं ऋतुषु च जपयज्ञोसि वीरेषु पार्थो
भक्तानामुद्धवस्त्वं बलमासि बलिनां धाम तेजस्विनां त्वम् ।
नास्यन्तस्त्वद्विभूतेर्विकसदतिशयं वस्तु सर्वं त्वमेव
त्वं जीवस्त्वं प्रधानं यदिह भवदृते तन्न किञ्चित् पपञ्चे ॥ ९८४ ॥
धर्मं वर्णाश्रमाणां श्रुतिपथविहितं त्वत्परत्वेन भक्त्या
कुर्वन्तोन्तर्विरागे विकसति शनकैः सन्यजन्तो लभन्ते ।
सत्तास्फूर्तिप्रियत्वात्प्रकमखिलपदार्थेषु भिन्नेष्वभिन्नं
निर्मूलं विश्वमूलं परममहामिति त्वद्विबोधिं विशुद्धम् ॥ ९८५ ॥
ज्ञानं कर्मापि भक्तिस्त्रितयमिह भवत्प्रापकं तत्र ताव-
न्निर्विण्णानामशेषे विषय इह भवेत् ज्ञानयोगोधिकारः ।

सक्तानां कर्मयोगस्त्वयि हि विनिहितो ये तु नात्यन्तसक्ता
नाप्यत्यन्तं विरक्तास्त्वयि च धृतरमा भक्तियोगो ह्यमीषाम् ॥

ज्ञानं त्वद्भक्ततां वा लघुसुकृतवशान्मर्यालोके लभन्ते
तस्मात्तत्रैव जन्म स्पृहयति भगवन् नाकगो नारको वा ।
आविष्टं मान्तु दैवाद्भवजलनिधिपोतायिते मर्त्यदेहे
त्वं कृत्वा कर्णधारं गुरुमनुगुणवातायितस्तारयेथाः ॥ ९८७ ॥

अव्यक्तं मार्गयन्तः श्रुतिभिरपि नयैः केवलज्ञानलुब्धाः
क्लिश्यन्तेतीव सिद्धिं बहुतरजनुषामन्त एवाप्नुवन्ति ।
दूरस्थः कर्मयोगोपि च परमफले नन्वयं भक्तियोग-
स्त्वा मूलादेव हृद्यस्त्वरितमयि भवत्पापको वर्धतां मे ॥ ९८८ ॥

ज्ञानायैवातियन्नं मुनिरपवदते ब्रह्मतत्त्वं तु शृण्वन्
गाढं त्वत्पादभक्तिं शरणमयति यस्तस्य मुक्तिः कराग्रे ।
त्वध्यानेपीह तुल्या पुनरसुकरता चित्तचाञ्चल्यहेतो-
रभ्यासादाशु शक्यं तदपि वशयितुं त्वत्कृपाचारुताभ्याम् ॥

निर्विण्णः कर्ममार्गे खलु विषमतमे त्वत्कथादौ च गाढं
जातश्रद्धोपि कामानयि भुवनपते नैव शक्नोमि हातुम् ।
तद्भूयो निश्चयेन त्वयि निहितमना दोषबुध्या भजंस्तान्
पुष्णीयां भक्तिमेव त्वयि हृदयगते मङ्क्षु नङ्क्ष्यन्ति सङ्गाः ॥

काश्चित् क्लेशार्जितार्थक्षयविमलमतिर्नुद्यमानो जनौघैः
प्रागेवं प्राह विप्रो न खलु मम जनाः कालकर्मग्रहा वा ।

चेतो मे दुःखहेतुस्तदिह गुणगणं भावयेत् सर्वकारी
त्यक्त्वा शान्तो गतस्त्वं मम च कुरु विभो तादृशीं चित्तशान्तिम् ॥
ऐळः प्रागुर्वशीं प्रत्यातिविवशमनाः सेवमानश्चिरं तां
गाढं निर्विद्य भूयो युवतिसुखमिदं क्षुद्रमेवेति गायन् ।
त्वद्भक्तिं प्राप्य पूर्णसुखतरमचरत्तद्वदुद्धूतसङ्गं
भक्तोत्तंसं क्रिया मां पवनपुरपते हन्त मे रुन्धि रोगान् ॥

इति भगवद्विभूतिवर्णनादि षण्णवतितमदशकं समाप्तम् ॥

सप्तनवतितमदशकम् ।

त्रैगुण्याद्भिन्नरूपं भवति हि भुवने हीनमध्योत्तमं यन्
ज्ञानं श्रद्धा च कर्ता वसतिरपि सुखं कर्म चाहारभेदाः ।
त्वत्क्षेत्रत्वन्निषेवादितु यदिह पुनस्त्वत्परं तत्तु सर्वं
प्राहुर्नैर्गुण्यनिष्ठं तदनुभजनतो मङ्क्षु सिद्धो भवेयम् ॥ ९९३ ॥
त्वय्येव न्यस्तचित्तः सुखमयि विचरन् सर्वचेष्टास्त्वदर्थं
त्वद्भक्तेः सेव्यमानानपि चरितचरानाश्रयन् पुण्यदेशान् ।
दस्यौ विप्रे मृगादिष्वपि च सममतिर्मुच्यमानावमान-
स्पर्द्धासूयादिदोषः सततमखि त्भूतेषु सम्पूजये त्वाम् ॥ ९९४ ॥
त्वद्भावो यावदेषु स्फुरति न विशदं तावदेवं ह्युपास्तिं
कुर्वन्नैकात्म्यबोधे झटिति विकसति त्वन्मयोहं चरेयम् ।

त्वद्धर्मस्यास्य तावत् किमपि न भगवन् प्रस्तुतस्य प्रणाश-
स्तस्मात् सर्वात्मनैव प्रदिश मम विभो भक्तिमार्गं मनोज्ञम् ॥

तं चैनं भक्तियोगं द्रढयितुमयि मे साध्यमारोग्यमायु-
र्दिष्ट्या तत्रापि सेव्यं तव चरणमहो भेषजायेव दुग्धम् ।
मार्कण्डेयो हि पूर्वं गणकनिगदितद्वादशाब्दायुरुच्चै-

स्सेवित्वा वत्सरं त्वां तव भटनिवहैर्द्रावियामास मृत्युम् ॥ ९७ ६

मार्कण्डेयश्चिरायुस्स स्वल्न पुनरपि त्वत्परः पुष्पभद्रा-
तीरे निन्ये तपस्यन्नतुलसुखरतिष्पदतु मन्वन्तराणि ।

देवेन्द्रस्सप्तमस्तं सुरयुवतिमरुन्मन्मथैर्मोहयिष्यन्

योगोष्मच्छुष्यमाणैर्न तु पुनरशकत्त्वज्जनं निर्जयेत् कः ॥ ९९७

प्रीत्या नारायणाख्यस्त्वमथ नरसखः प्राप्तवानस्य पार्श्वं
तुष्ट्या तोष्टूपमानस्स तु विविधवरैर्लोभितो नानुमेने ।

द्रष्टुं मायां त्वदीयां किल पुनरवृणोद्भक्तितृप्तान्तरात्मा

मायादुःखानभिज्ञस्तदपि मृगयते नूनमाश्चर्यहेतोः ॥ ९९८ ॥

याते त्वय्याशु धाताकुलजलदगळत्तोयपूर्णातिघूर्णत्-

सप्तार्णोराशिमग्ने जगति स तु जले संभ्रमन् वर्षकोटीः ।

दीनः प्रैक्षिष्ट दूरे वटदलशयनं कञ्चिदाश्चर्यबालं

त्वामेव श्यामळाङ्गं वदनसरासिजन्यस्तपादांगुलीकम् ॥ ९९९ ॥

दृष्ट्वा त्वां हृष्टरोमा त्वरितमुपगतः स्रष्टुकामो मुनीन्द्रः

आसेनान्तर्निविष्टः पुनरिह सकलं दृष्टवान् विष्टपौषम् ।

भूयोपि श्वासवातैर्बहिरनुपतितो वीक्षितस्त्वत्कटाक्षै-
मोदादाश्लेष्टुकामस्त्वयि पिहिततनौ स्वाश्रमे प्राग्वदासीत् ॥

गौर्या सार्धं तदाग्रे पुरभिदथ गतस्त्वत्प्रियप्रेक्षणार्थी
सिद्धानेवास्य दत्त्वा स्वयमयमजरामृत्युतादन् गतोभूत् ।
एवं त्वत्सेवयैव स्मररिपुरपि स प्रीयते येन तस्मा-
न्मूर्तित्रययात्मकस्त्वं ननु सकलनियन्तेति सुव्यक्तमासीन् ॥

त्र्यंशेस्मिन् सत्यलोके विधिहरिपुरभिन्मन्दिराण्यूर्ध्वमूर्ध्व
तेभ्योप्यूर्ध्वन्तु मायाविकृतिविरहितो भाति वैकुण्ठलोकः ।
तत्र त्वं कारणाभस्यपि पशुपकुले शुद्धसत्त्वैकरूपी
सच्चिद्ब्रह्माद्वयात्मा पवनपुरपते पाहि मां सर्वरोगात् ॥ १००२

इति उत्तमभक्तिप्रार्थना मार्कण्डेयोपाख्यानं च सप्तनवतितमदशकं समाप्तम् ॥

—:0:—

अष्टनवतितमदशकम् ।

यस्मिन्नेतद्विभातं यत् इदमभवद्येन चेदं य एत-
द्योस्मादुत्तीर्णरूपः खलु सकलमिदं भासितं यस्य भासा ।
यो वाचां दूरदूरे पुनरपि मनसां यस्य देवा मुनीन्द्रा
नो विशुस्तत्त्वरूपं किमु पुनरपरे कृष्ण तस्मै नमस्ते ॥ १००३
जन्माथो कर्मनाम स्फुटमिह गुणदोषादिकं वा न यस्मिन्
लोकानामूतये यः स्वयमनुभजते तानि मायानुसारी ।

बिभ्रच्छक्तीररूपोपि च बहुतररूपो विभात्यद्भुतात्मा
तस्मै कैवल्यधाम्ने पररसपरिपूर्णाय विष्णो नमस्ते । १००४ ॥

नो तिर्यञ्चन्न मर्त्यं न च सुरमसुरं न स्त्रियं नो पुमांसं
न द्रव्यं कर्म जातिं गुणमपि सदसद्वापि ते रूपमाहुः ।
शिष्टं यत्स्यान्निषेधे सति निगमशतैर्लक्षणावृत्तितस्तत्
कृच्छ्रेणावेद्यमानं परमसुखमयं भाति तस्मै नमस्ते ॥ १००५ ॥

मायायां विंबितस्त्वं सृजसि महदहङ्कारतन्मात्रभेदै-
भूतग्रामेन्द्रियाद्यैरपि सकलजगत्स्वप्नसङ्कल्पकल्पम् ।
भूयस्संहृत्य सर्वं कमठ इव पदान्यात्सना कालशक्त्या
गम्भीरे जायमाने तमसि वितिमिरो भासि तस्मै नमस्ते ॥

शब्दब्रह्मेति कर्मेत्यणुरिति भगवन् काल इत्यालपन्ति
त्वामेकं विश्वहेतुं सकलमयतया सर्वथा कल्प्यमानम् ।
वेदान्तैर्यत्तु गीतं पुरुषपरचिदात्माभिधं तत्तु तत्त्वं
प्रेक्षामात्रेण मूलप्रकृतिविकृतिऋत् कृष्ण तस्मै नमस्ते ॥

सत्त्वेनासत्तया वा न च खलु सदसत्त्वेन निर्व्याच्यरूपा
धत्ते यातावविद्या गुणफणिमतिवद्विश्वदृश्यावभासम् ।
विद्यात्वं सैव याता श्रुतिवचनलवैर्यत्कृपात्यन्दलाभे
संसारारण्यसद्यस्त्रुटनपरशुतामेति तस्मै नमस्ते ॥ १००८ ॥

भूषासु स्वर्णवद्वा जगति घटशरावादिके मृत्तिकाव-
त्तत्त्वे संचिन्त्यमाने स्फुरति तदधुनाप्यद्वितीयं वपुस्ते ।

स्वप्रद्रष्टुः प्रबोधे तिमिरलयविधौ जीर्णरज्जोश्च यद्व-
 द्विद्यालाभे तथैव स्फुटमपि विक्रमेत् कृष्ण तस्मै नमस्ते ॥
 यद्गीत्योदेति सूर्यो दहति च दहनो वाति वायुस्तथान्ये
 यद्गीताः पद्मजायाः पुनरुचितबलीनाहरन्तेनुकालम् ।
 येनैवारोपिताः प्राङ्निजपदमपि ते च्यावितारश्च पश्चा-
 त्तस्मै विश्वं निपन्त्रे वयमपि भवते कृष्ण कुर्मः प्रणामम् ॥
 त्रैलोक्यं भासयन्तं त्रिगुणमयमिदं त्र्यक्षरस्यैकवाच्यं
 त्रीशानामैक्यरूपं त्रिभिरपि निगमैर्गीयमानस्वरूपम् ।
 तिस्रोवस्था विदन्तं त्रियुगजनिजुषं त्रिक्रमाक्रान्तविश्वं
 त्रैकाल्ये भेदहीनं त्रिभिरहमनिशं योगभेदैर्भजे त्वाम् ॥ १०११
 सत्यं शुद्धं विबुद्धं जयति तव वपुर्नियमुक्तं निरीहं
 निर्द्वन्द्वं निर्विकारं निखिलगुणगणव्यञ्जनाधारभूतम् ।
 निर्मूलं निर्मलं तन्निरवधिमहिमोल्लासि निर्लीनमन्त-
 निर्लसङ्गानां मुनीनां निरुपमपरमानन्दसान्द्रप्रकाशम् ॥ १०१२
 दुर्वारं द्वादशारं त्रिशतपरिमित्षष्टिपर्वाभिर्वीतं
 संभ्राम्यत् क्रूरवेगं क्षणमनु जगदाच्छिद्य सन्धावमानम् ।
 चक्रं ते कालरूपं व्यथयतु न तु मां त्वत्पदैकावलम्बं
 विष्णो कारुण्यसिन्धो पवनपुरपते पाहि सर्वामयौघात् ॥

इति निष्कलत्रहोपासनं अष्टनवतितमदशकं समाप्तम् ।

एकोनशततमदशकम् ।

विष्णोर्वीर्याणि को वा कथयतु धरणेः कश्च रेणून्मिमीते
यस्यैवांग्रित्वयेण त्रिजगदभिमितं मोदते पूर्णसम्पत् ।
योसौ विश्वानि धत्ते प्रियमिह परमं धाम तस्याभियायां
तद्भक्ता यत्र माद्यन्यमृतरसमरन्दस्य यत्र प्रवाहः ॥ १०१४ ॥

आद्यायाशेषकर्त्रे प्रतिनिमिषनवीनाय भर्त्रे विभूते-
र्भक्तात्मा विष्णवे यः प्रदिशति हविरादीनि यज्ञार्चनादौ ।
कृष्णाद्यं जन्म यो वा महदिह महतो वर्णयेत् सोयमेव
प्रीतः पूर्णो यशोभिस्त्वरितमभिसरेत् प्राप्यमन्ते पदन्ते ॥

हे स्तोतारः कवीन्द्रास्तमिह खलु यथा चेतयध्वे तथैव
व्यक्तं वेदस्य सारं प्रणुवत जननोपात्तलीलाकथाभिः ।
जानन्तश्चास्यनामान्यखिलसुखकराणीति सङ्कीर्तयध्वं
हे विष्णो कीर्तनाद्यैस्तव खलु महतस्तत्वबोधं भजेयम् ॥

विष्णोः कर्माणि संपश्यत मनसि सदा यैस्सधर्मा न बध्ना-
द्यानीन्द्रस्यैष भृत्यः प्रियसख इव च व्यातनोत्क्षेमकारी ।
वीक्षन्ते योगसिद्धाः परपदमनिशं यस्य सम्यक्प्रकाशं
विप्रेन्द्रा जागरूकाः कृतबहुनुतयो यच्च निर्भासयन्त्ये ॥ १०१७ ॥

नो जातो जायमानोपि च समधिगतस्त्वन्महिम्नोवसानं
देव श्रेयांसि विद्वान् प्रति मुहुरपि ते नाम शंसामि विष्णो ।
तं त्वां संस्तौमि नानाविधनुतिवचनैरस्य लोकत्रयस्या-
प्यूर्ध्वं विभ्राजमाने विरचितवसतिं तत्र वैकुण्ठलोके ॥ १०१८ ॥

आपस्सृष्ट्यादिजन्याः प्रथममयि विभो गर्भदेशे दधुस्त्वां
यत्र त्वय्येव जीवा जलशयन हरे! सङ्गता ऐक्यमापन् ।
तभ्याजस्य प्रभो ते विनिहितमभवत् पद्ममेकं हि नाभौ
दिक्पत्रं यत्किलाहुः कणकधराणिभृत्कार्णिकं लोकरूपम् ॥ १०१९ ॥

हे लोका विष्णुरेतद्भुवनमजनयत्तन्न जानीथ यूयं
युष्माकं ह्यन्तस्थं किमपि तदपरं विद्यते विष्णुरूपम् ।
नीहारप्रख्यभायापरिवृतमनसो मोहिता नामरूपैः
प्राणनीत्येकवृत्ताश्चरथ मखपरा ह्यन्त नेच्छा मुकुन्दे ॥ १०२० ॥

मूर्ध्नाभक्षणां पदानां वहसि खलु सहस्राणि सम्पूर्य विश्वं
तत्प्रोत्क्रम्यापि तिष्ठन् परिमितविवरे भासि चित्तान्तरेपि ।
भूतं भव्यञ्च सर्वं परपुरुष भवान् किं च देहेन्द्रियादि-
ष्वविष्टोऽप्युद्रतत्वादमृतसुखरसञ्चानुभुङ्क्ष्वै त्वमेव ॥ १०२१ ॥

यत्तु त्रैलोक्यरूपं दधदपि च ततो निर्गतानन्तशुद्ध-
ज्ञानात्मा वर्तसे त्वं तत्र खलु महिमा सोपि तावान् किमन्यत् ।
स्तोकस्ते भाग एवाखिलभुवनतया दृश्यते त्र्यंशकल्पं
भूयिष्ठं सान्द्रमोदात्मकमुपरि ततो भासि तस्मै नमस्ते ॥ १०२२ ॥

अव्यक्तं ते स्वरूपं दुरधिगमतमं तत्तु शुद्धैकसत्त्वं
 व्यक्तञ्चाप्येतदेव स्फुटममृतरसांभोधिकल्लोलतुल्यम् ।
 सर्वोत्कृष्टामभीष्टां तदिह गुणरसेनैव चित्तं हरन्तीं
 मूर्तिं ते संश्रयेहं पवनपुरपते! पाहि मां कृष्ण! रोगात् ॥ १०२३

इति भगवन्माहात्म्यवर्णनं एकोनशततमदशकं समाप्तम् ॥

शततमदशकम् ।

अप्रे पश्यामि तेजो निबिडतरकळायावलीलोभनीयं
 पीयूषाप्लावितोहं तदनु तदुदरे दिव्यकैशोरवेपथु ।
 तारुण्यारम्भरम्यं परमसुखरसास्वादरोमाञ्चिताङ्गै-
 रावीतं नारदाद्यैर्विलसदुपनिषत्मुन्दरमण्डलैश्च ॥ १०२४ ॥
 नीलाभं कुञ्चिताग्रं घनममलतरं संयतं चारुभङ्गया
 रत्नोत्तं नाभिराभं वल्लभितमुद्गयच्चन्द्रकैः पिञ्जजालैः ।
 मन्दारस्रङ्गिन्वीतं तत्र पृथुकवरीभारमालोकयेहं
 स्निग्धश्चेतोर्ध्वपुण्ड्रमये च सुञ्जलितां फालशालेन्दुतीर्थीम् ॥
 हृद्यं पूर्णानुकम्पार्णवमृदुलहरीचञ्चलद्भ्रूविलासै-
 रानीलस्निग्धपद्मवालिरिलसितं नेत्रयुग्मं विभो ते ।
 सान्द्रच्छायं विशालारुणकमलदळाकारमामुग्धतरं
 कारुण्यलोकलीलाशिशिरितभुवनं क्षिप्यतां मद्यताथे ॥

उत्तुङ्गोल्लासिनासं हरिमणिमुकुरप्रोलसद्रण्डपाळी—
व्यालोलत्कर्णपाशाश्वितमकरमणिकुण्डलद्वन्द्वप्रिम् ।
उन्मीलद्वन्तपङ्क्तिस्फुरदरुणतरच्छायविम्बाधरान्तः-
प्रीतिप्रस्यन्दिमन्दस्मितमधुरतरं वक्त्रमुद्गासतां मे ॥ १०२७ ॥

बाहुद्वन्द्वेन रत्नोज्ज्वलवलयभृता शोणपाणिप्रवाळे-
नोपात्तां वेणुनाळीं प्रसृतनखमयूखांगुलीसङ्गशाराम् ।
कृत्वा वक्त्रारविन्दे सुमधुरविकसद्रागमुद्गाव्यमानैः
शब्दब्रह्माभृतैस्त्वं शिशिरितभुवनैस्सिञ्च मे कर्णवीथीम् ॥

उत्सर्पत्कौस्तुभश्रीततिभिररुणितं कोमलं कण्ठदेशं
वक्षः श्रीवत्सरम्यं तरलतरसमुद्गीप्रहारप्रतानम् ।
नानावर्णप्रसूनावलिकिसलयिनीं वन्यमालां विलाल-
ल्लोलम्बां लम्बमानामुरसि तव तथा भावये रत्नमालाम् ॥ १०२९ ॥

अङ्गे पद्मङ्गरागैरतिशयविकसत्सौरमाकृष्टलोकं
लीनानेकत्रिलोकीविततिमपि कृगां विभ्रतम्मध्यवल्लीम् ।
शक्राश्मन्यस्ततप्तोज्ज्वलकनकनिभं पीतचेलं दधानं
ध्यायामो दीप्ररश्मिस्फुटमणिरशनाकिङ्किणीमण्डितं त्वाम् ॥

ऊरू चारू तवोरू घनमसृणरुचौ चितचोरौ रमाया
विश्वश्लोभं विशङ्क्य ध्रुवमनिशुभौ पीतचेलावृताङ्गौ ।
आनम्राणां पुरस्तान्नयसनधृतसमस्तार्थपाळीसमुद्र-
च्छायं जानुद्वयञ्च क्रमपृथुलमनोज्ञे च जङ्घ्वे निषेवे ॥ १०३१ ॥

मञ्जीरं मञ्जुनादैरिव पदभजनं श्रेय इत्यालपन्तं
 पादाग्रं भ्रान्तिमज्जत्प्रणतजनमनोमन्दरोद्धारकूर्मम् ।
 उत्तुङ्गाताम्रराजन्नखरहिमकरज्योत्स्नया चाऽऽश्रितानां
 सन्तापध्वान्तहन्त्रीं ततिमनुकलये मङ्गलामंगुलीनाम् ॥ १०

योगीन्द्राणां त्वदङ्गेष्वधिकसुमधुरं मुक्तिभाजां निवासो
 भक्तानां कामवर्षगुतरुकिपलयं नाथ! ते पादमूल (।
 नित्यं चित्तस्थितं मे पवनपुरपते! कृष्ण! कारुण्यसिन्धो !
 हृत्वा निःशेषतापान् प्रदिशतु परमानन्दसन्दोहलक्ष्मीम् ॥
 अज्ञात्वा ते महत्त्वं यदिह निगदितं विश्वनाथ! क्षमेथाः
 स्तोत्रञ्चैतत्सहस्रोत्तरमधिकतरं त्वत्प्रसादाय भूयात् ।
 द्वेषा नारायणीयं श्रुतिषु च जनुषा स्तुयतावर्णनेन
 स्फीतं लीलावतारैरिदमिह कुरुतामायुरारोग्यसौख्यम् ॥ १०३

इति केशादिपादवर्णनं शततमदशकं समाप्तम् ॥

